

ISSN 2413-0117

Ministry of Education and Science
of Ukraine

Міністерство освіти і науки
України

BULLETIN

ВІСНИК

of the Kyiv National
University of Technologies
and Design

Київського національного
університету технологій
та дизайну

№ 3 (135), 2019

Журнал розміщено в міжнародних наукометричних базах даних, репозитаріях та пошукових системах:

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ВІСНИК

КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ТЕХНОЛОГІЙ ТА ДИЗАЙНУ

Серія: Економічні науки

№ 3 (135), 2019

DOI: 10.30857/2413-0117.2019.3

Наукове фахове видання

Періодичність виходу: 6 разів на рік

Дата заснування: грудень 1999 р.

Київ 2019

Засновником журналу «ВІСНИК Київського національного університету технологій та дизайну» є

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ДИЗАЙНУ

Науковий фаховий журнал є правонаступником видання «Известия высших учебных заведений. Технология легкой промышленности», який видавався з березня 1958 року у Київському технологічному інституті легкої промисловості (СРСР).

№ 3 (135), 2019

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації: серія КВ №19330–9130 ПР від 08.08.2012р.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи: ДК № 993 від 24.07.2002 р.

Журнал входить до переліку наукових фахових видань.

Наказ МОН України від 18.12.2018 № 1412 (додаток 10, рішення щодо присвоєння Категорія Б) – фаховість із економічних наук.

Спеціальності: 051, 071, 072, 073, 075, 076, 241, 281.

Індекс журналу в каталозі передплатних видань України – 91443

ISSN 2413-0117

Журнал зареєстровано в Міжнародному центрі періодичних видань (ISSN International Centre, Париж, Франція) 22.12.2004 р.

Журнал реферується та індексується у наступних міжнародних базах даних: Library of Congress Online Catalog, International DOI Foundation, CrossRef, WorldCat, Google Scholar, Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського, Інституційний репозитарій Київського національного університету технологій та дизайну, Ulrich's Periodicals Directory, EBSCOhost, РИНЦ, Index Copernicus, Research Bible, PBN, JIF, OAJI, InfoBase Index, ISI, UIF, CiteFactor

**Засновник і
видавець:**

Київський національний університет технологій та дизайну
Україна, 01011, м. Київ, вул. Немировича-Данченка, 2

**Головний
редактор:**

Грищенко І.М., доктор економічних наук, професор, академік Національної академії педагогічних наук України, Заслужений працівник освіти України, лауреат Державної премії України в галузі науки та техніки.

**Заступник
головного
редактора:**

Ганущак-Єфіменко Л.М., д.е.н., професор, декан факультету підприємництва та права

Видання орієнтоване на науковців, викладачів, аспірантів, студентів, а також науково-практичних працівників і фахівців відповідних галузей промисловості.

Кривонос Олена Олександрівна – відповідальний секретар.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:

01011, м. Київ, вул. Немировича-Данченка, 2, корп. 4, к. 1409

тел./факс: +38 (044) 280-10-80

е-mail: econ-vistnyk@knutd.edu.ua; <http://econ-vistnyk.edu.ua>

Рекомендовано до друку Вченою радою Київського національного університету технологій та дизайну, протокол № 11 від 25.06.2019 р.

Матеріали друкуються мовою оригіналу. Відповідальність за переклад, достовірність фактів, цитат, власних імен, географічних назв, назв підприємств, організацій, установ та іншої інформації несуть автори статей. Передруки та переклади статей дозволяються лише за згодою автора (-ів) та редакції.

© Київський національний університет
технологій та дизайну, 2019

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE

BULLETIN

of the KYIV NATIONAL UNIVERSITY
of TECHNOLOGIES and DESIGN

Series: Economic sciences

№ 3 (135), 2019

DOI: 10.30857/2413-0117.2019.3

Scientific Specialized Edition

Issued: 6 times a year

Founded: December, 1999

Kyiv 2019

**The owner of «BULLETIN of the Kyiv National University of Technologies and Design» is
KYIV NATIONAL UNIVERSITY OF TECHNOLOGIES AND DESIGN**

This Scientific Specialized Journal is the successor of the edition «Proceedings of Higher educational establishments. Technology of the light industry», which was published by Kiev Technological Institute of Light Industry from March, 1958 (USSR)

№ 3 (135), 2019 The state registration of print media is KB № 19330-9130 ПП, originating date 08.08.2012

License for publishing activity is ДК №993, originating date 24.07.2002

The journal is listed & reregistered in Higher Attestation Commission of Ukraine: № 1412, originating date 18.12.2018. Fields: economical. Specialties: 051, 071, 072, 073, 075, 076, 241, 281.

The journal is in the Catalogue of subscription editions of Ukraine – 91443

ISSN 2413-0117 The journal is registered in ISSN International Centre, Paris, originating date is 22.12.2004

The journal is abstracted and indexed by Library of Congress Online Catalog, International DOI Foundation, CrossRef, WorldCat, Google Scholar, The Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv National University of Technologies and Design Institutional Repository, Ulrich's Periodicals Directory, EBSCOhost, ПИИЦ, Index Copernicus, Research Bible, PBN, JIF, OAJI, InfoBase Index, ISI, UIF, CiteFactor

Owner and Publisher: Kyiv National University of Technologies and Design
Ukraine, 01011, Kyiv, 2, Nemyrovych-Danchenka, Str.

Editor-in-Chief: **Ivan M. Gryshchenko** – Dr., professor, academician National Academy of Pedagogical Sciences Ukraine, Honored Worker of Education of Ukraine, Laureate of the State Prize of Ukraine in science and technology.

Deputy Editor: **Liudmyla M. Ganushchak-Yefimenko** – Dr., professor

Economics & Business Management. Higher Education: progress, problems and prospects.

The journal is aimed at a wide range of researchers, professors, students, and graduate students and to bring the results of scientific research carried out under a variety of intellectual traditions and organizations of procedures to the attention of a specialized readership.

EDITORIAL OFFICE:

01011, Ukraine, Kyiv, 2, Nemyrovych-Danchenka, Str., office 4-1409

Tel./fax: +38 (044) 256-29-86

e-mail: econ-vistnyk@knutd.edu.ua; <http://econ-vistnyk.knutd.edu.ua>

Recommendations from Science Council of Kyiv National University of Technologies and Design, Protocol № 11 of 25.06.2019

Articles are published in the original language. The authors are responsible for the translation, authenticity of facts, quotations, proper names, geographic names, names of enterprises and other information.

The Editorial Office and author's consent needed prior to republishing or translating the articles.

© Kyiv National University of Technologies and Design, 2019

ВІДОМОСТІ ПРО ЧЛЕНІВ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ
наукового фахового журналу
«Вісник Київського національного університету технологій та дизайну,
Bulletin of the Kyiv National University of Technologies and Design»
СЕРІЯ «ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ»

Грищенко Іван Михайлович – головний редактор, доктор економічних наук, професор, академік Національної академії педагогічних наук України, Заслужений працівник освіти України, лауреат Державної премії України в галузі науки та техніки, Київський національний університет технологій та дизайну, Україна.

Ганущак-Єфіменко Людмила Михайлівна – заступник головного редактора, доктор економічних наук, професор, Київський національний університет технологій та дизайну, Україна.

Члени редакційної колегії

Гавриш Олег Анатолійович – доктор технічних наук, професор, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», Україна.

Денисенко Микола Павлович – доктор економічних наук, професор, Київський національний університет технологій та дизайну, Україна.

Касич Алла Олександрівна – доктор економічних наук, професор, Київський національний університет технологій та дизайну, Україна.

Крахмальова Ніна Анатоліївна – кандидат економічних наук, доцент, Київський національний університет технологій та дизайну, Україна.

Куклін Олег Володимирович – доктор економічних наук, професор, Черкаський державний бізнес-коледж, Україна.

Лепейко Тетяна Іванівна – доктор економічних наук, професор, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, Україна.

Мягких Ірина Миколаївна – доктор економічних наук, доцент, Київський національний університет технологій та дизайну, Україна.

Ольшанська Олександра Володимирівна – доктор економічних наук, професор, Київський національний університет технологій та дизайну, Україна.

Тарасенко Ірина Олексіївна – доктор економічних наук, професор, Київський національний університет технологій та дизайну, Україна.

Чубукова Ольга Юріївна – доктор економічних наук, професор, Київський національний університет технологій та дизайну, Україна.

Щербак Валерія Геннадіївна – доктор економічних наук, професор, Київський національний університет технологій та дизайну, Україна.

Denis Ushakov – PhD, Professor, Suan Sunandha Rajabhat University, International College, Bangkok, Thailand.

Dietmar Vahs – PhD, Professor, Germany.

Giorgi Gvartadze – Full Professor, Akakii Tsereteli State University, Full Professor, Kutaisi University of Law and Economics, Georgia.

Hendrik S. Doss – PhD, Professor, Germany.

Rafał Rebilas – PhD, Vice Dean of the Faculty of Management, IT and Social Studies, University of Dąbrowa Górnicza, Poland.

William H. Meyers – Emeritus Professor of Agricultural & Applied Economics Food and Agricultural Policy Research Institute, USA.

Zdzisława Dacko-Pikiewicz – Professor, Rector University of Dąbrowa Górnicza, Wyższa Szkoła Biznesu w Dąbrowie Górniczej, Poland.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:

01011, м. Київ, вул. Немировича-Данченка, 2, корп. 4, к. 1409

тел./факс: +38 (044) 280-10-80; e-mail: econ-vistnyk@knutd.edu.ua; <http://econ-vistnyk.knutd.edu.ua>

ЗМІСТ

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

- 1 **Ареф'єва О. В., Мягких І. М., Шкода М. С.**
Діагностика впливу зовнішнього середовища на конкурентність позиції підприємства в аспекті його економічної безпеки 8
- 2 **Мацелюх Н. П., Мискін Ю. І.**
Оцінка ефективності бюджетної політики України в контексті забезпечення екологічних, економічних та соціальних стандартів розвитку 18
- 3 **Отенко І. П., Птащенко О. В.**
Методологічні основи дослідження міжнародного маркетингу високих технологій 27
- 4 **Піжук О. І.**
Ключові драйвери цифрової трансформації економіки 38
- 5 **Рощина Н. В., Черненко Н. О.**
Щодо питання міжнародного досвіду та перспектив розвитку економіки знань в Україні 48
- 6 **Щербак В. Г., Актас Д.**
Створення та розвиток гібридної sharing-платформи екосистеми соціальної інтеграції молоді 56

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ

- 7 **Герасименко О. М., Зачосова Н. В.**
Оцінка рівня зрілості управління ризиками в процесі забезпечення економічної безпеки підприємства: аналітичне дослідження 66
- 8 **Крахмальова Т. А.**
Аналіз тенденцій корпоративного організаційного розвитку підприємств 82
- 9 **Разумова Г. В.**
Зонування тривимірної матриці управління змінами регуляторної політики розвитку національної економіки 90

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА

- 10 **Хілуха О. А.**
Облігації внутрішньої державної позики як інструмент інвестиційної політики корпоративного підприємства 100

TABLE OF CONTENTS

PROBLEMS OF DEVELOPMENT OF ECONOMY

- 1 **Arefieva O. V., Miahkykh I. M., Shkoda M. S.**
Diagnostics of external environment effects upon enterprise competitive positions in the context of its economic security 8
- 2 **Matseliukh N. P., Myskin Yu. I.**
Evaluating the effectiveness of Ukraine's budgetary policy in the context of ensuring environmental, economic and social development standards 18
- 3 **Otenko I. P., Ptashchenko O. V.**
Methodological frameworks for high technology international marketing research 27
- 4 **Pizhuk O. I.**
The key drivers of digital transformation of the economy 38
- 5 **Roshchyna N. V., Chernenko N. O.**
Identifying international best practices and knowledge economy development perspectives in Ukraine 48
- 6 **Shcherbak V. G., Aktas D.**
Building and developing a hybrid sharing platform for the ecosystem of youth social integration 56

MODERN TENDENCIES AND MANAGEMENT PROBLEMS

- 7 **Herasymenko O. M., Zachosova N. V.**
Risk management maturity assessment in the context of enterprise economic security: an analytical survey 66
- 8 **Krakhmalova T. A.**
Insights on modern trends in corporate organizational structure development 82
- 9 **Razumova H. V.**
Zoning of a three-dimensional matrix of regulatory change management in the frameworks of national economic development 90

INNOVATION AND INVESTMENT POLICY

- 10 **Khilukha O. A.**
Domestic government loan bonds as a corporate investment policy tool 100

УДК 005.934=111

DOI: 10.30857/2413-0117.2019.3.1

Olena V. Arefieva

National Aviation University, Kyiv, Ukraine

Iryna M. Miahkykh, Mariana S. Shkoda

Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine

**DIAGNOSTICS OF EXTERNAL ENVIRONMENT EFFECTS
UPON ENTERPRISE COMPETITIVE POSITIONS IN THE CONTEXT
OF ITS ECONOMIC SECURITY**

The article reveals the nature of a competitive enterprise, identifies the external environment factors affect the enterprise competitive position and provides insights on the enterprise economic security concept. In this study, the essence of the enterprise economic security category is viewed as a specifically built system of preventive measures aimed at conducting targeted permanent activities to ensure sustainable efficient enterprise performance through effective management of negative impact factors that affect hinder its successful operation. The paper provides the analysis of a range of external factors that can damage the enterprise economy along with suggesting the structuring of external factors of competitiveness with regard to each stage of the enterprise business plan implementation. The functional objectives of the enterprise economic security and specifics of shaping the economic security diagnostics system are discussed. The study also offers the review on the methods used to diagnose the environment effects on the enterprise competitive position in the context of its economic security. It is argued that the most significant indicators estimated by a number of selected criteria (structural elements) of a business competitive position within the system for enterprise economic security diagnostics are the following: the level of security by the financial component, the level of security by personnel component, the level of security by innovation and technology component, the level of security by political and legal component, the level of security by analytical information component and the level of security by economic component. The paper also suggests the methods and tools for business economic security diagnostics and explores the key objectives of the enterprise economic security management system.

Keywords: *enterprise competitiveness; economic security; diagnostics system; method; enterprise; business entity; external environment; internal environment; functional components; factors; effectiveness of management decisions.*

Олена В. Ареф'єва

Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

Ірина М. Мягких, Мар'яна С. Шкода

Київський національний університет технологій та дизайну, Україна

**ДІАГНОСТИКА ВПЛИВУ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА КОНКУРЕНТНІСТЬ
ПОЗИЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА В АСПЕКТІ ЙОГО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ**

У статті розкрито сутність конкурентоспроможного підприємства, виявлено складові зовнішнього середовища, які впливають на конкурентоспроможність суб'єкта господарювання, уточнено поняття економічної безпеки підприємства, сутність категорії «економічної безпеки підприємства», під якою варто розуміти спеціально побудовану систему захисних заходів, метою якої є цілеспрямоване та повсякденне забезпечення безперервної та економічно ефективною діяльності підприємства за рахунок подолання низки негативних чинників та тенденцій, що впливають на цю діяльність. Проаналізовано зовнішні фактори, що можуть завдати шкоди економіці підприємства, а також здійснено структурування зовнішніх факторів конкурентоспроможності в розрізі етапів реалізації

операційної діяльності підприємства. Визначено функціональні задачі економічної безпеки суб'єкта господарювання. Представлено систему діагностики економічної безпеки підприємства. Проаналізовано методи, які використовуються для проведення діагностики впливу зовнішнього середовища на конкурентність позиції в аспекті економічної безпеки підприємства. Встановлено, що найважливішими показниками конкурентної позиції бізнесу щодо системи діагностики економічної безпеки суб'єкта господарювання є рівень безпеки за фінансовою складовою, за кадровою складовою, за інноваційною та технологічною складовими, за політико-правовою складовою, за аналітико-інформаційною складовою, за економічною складовою. Запропоновано методи діагностики економічної безпеки бізнесу. Визначено основні завдання щодо системи управління економічною безпекою суб'єкта господарювання.

Ключові слова: конкурентоспроможність підприємства; економічна безпека; система діагностики; метод; бізнес; суб'єкт господарювання; зовнішнє середовище; внутрішнє середовище; функціональні складові; чинники; ефективність управлінських рішень.

Елена В. Арефьева

Национальный авиационный университет, г. Киев, Украина

Ирина Н. Мягких, Марьяна С. Шкода

Киевский национальный университет технологий и дизайна, Украина

**ДИАГНОСТИКА ВЛИЯНИЯ ВНЕШНЕЙ СРЕДЫ НА
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬ ПОЗИЦИИ ПРЕДПРИЯТИЯ
В АСПЕКТЕ ЕГО ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ**

В статье раскрыта сущность конкурентоспособного предприятия, выявлены составляющие внешней среды, которые влияют на конкурентоспособность предприятия, уточнены понятие экономической безопасности предприятия, сущность категории «экономической безопасности предприятия», под которой следует понимать специально построенную систему защитных мер, целью которой является целенаправленное и повседневное обеспечение бесперебойной и экономически эффективной деятельности предприятия за счёт преодоления ряда негативных факторов и тенденций, которые влияют на эту деятельность. Проанализированы внешние факторы, которые могут нанести ущерб экономике предприятия, а также осуществлено структурирование внешних факторов конкурентоспособности в разрезе этапов реализации операционной деятельности предприятия. Определены функциональные задачи экономической безопасности предприятия. Представлена система диагностики экономической безопасности предприятия. Проанализированы методы, используемые для проведения диагностики влияния внешней среды на конкурентоспособность позиции в аспекте экономической безопасности предприятия. Установлено, что наиболее важными показателями конкурентной позиции бизнеса по отношению к системе диагностики экономической безопасности предприятия являются уровень безопасности по финансовой составляющей, по кадровой составляющей, по инновационной и технологической составляющим, по политико-правовой составляющей, по аналитико-информационной составляющей, по экономической составляющей. Предложены методы диагностики экономической безопасности бизнеса. Определены основные задачи по системе управления экономической безопасностью предприятия.

Ключевые слова: конкурентоспособность предприятия; экономическая безопасность; система диагностики; метод; бизнес; внешняя среда; внутренняя среда; функциональные составляющие; факторы; эффективность управленческих решений.

Problem statement. Economic security is the most important characteristic of the financial and economic activity of an enterprise in a market economy. If an enterprise is economically safe, then it has an advantage over other enterprises of the same profile, both in attracting investments, in obtaining loans, in choosing suppliers, and in recruiting qualified personnel. The higher the security of the enterprise, the more it is regardless of the unexpected change in market conditions and, consequently, the less risk of being on the edge of bankruptcy. The economic security of business is to protect its activities from negative impacts, both external and internal environment, as well as the ability of business entities to timely eliminate various threats or adapt to existing conditions. Security has a different nature at the micro and macro levels of the hierarchy, and therefore a complex dynamic system of economic management requires constant monitoring and control. Under these conditions, the formation of a system for diagnosing the economic security of an enterprise with the aim of making effective management decisions aimed at establishing further directions and prospects for the development of the enterprise is becoming important. All this determines the relevance of the study.

Analysis of recent researches and publications. Today, the problems of ensuring the economic security of an enterprise are constantly receiving attention from such economists as: O.V. Arefieva [1], S.O. Arefiev [2], L.M. Ganushchak-Efimenko [4], V.M. Geyec [6], O.B. Gevko [5], Ya.D. Kachmarik [12], S.T. Piletska [13], V.V. Prokhorov [14], Yu.V. Prokhorov [14], A.M. Tkachenko [14], V.V. Shevchuk [16], A.M. Shtangret [17], Yu.V. Shutyak [17], Yu.V. Yarova [18] and others. At the same time, important questions of defining the essence of the economic security of an enterprise, identifying and evaluating its individual components, as well as factors affecting it and its diagnosis, remain debatable.

Presentation of the main research material. In recent years, there has been a significant increase in the variability of conditions in which entrepreneurial activity of economic entities takes place, the dynamism, uncertainty and unpredictability of the environment have increased, which significantly complicated the solution of tasks aimed at the timely adaptation of business entities to changes in all spheres of public life.

Ensuring competitiveness is one of the most important areas for the successful functioning of the enterprise in the domestic market of Ukraine and foreign markets. The external environment (Table 1) encourages enterprises to constantly adapt to certain circumstances, factors surrounding it in society (state, world).

So, the competitiveness of an enterprise is its real potential ability to produce and sell products that are more attractive to consumers in terms of price and quality characteristics than the product offers of other competing enterprises.

From the competitiveness of the enterprise depends on its financial stability that it is a complex and interrelated categories. Maintaining the required level of competitiveness and financial sustainability of an enterprise requires the full use of numerous internal and external factors of its development, because factors can influence both the increase in competitiveness of an enterprise and its decrease.

Ensuring a high level of competitiveness will help the company to function adequately in the market among other business entities, become a leader in the market and its individual segments, provide itself with investor support and investment, have the opportunity to participate in large-scale and therefore profitable projects, affect the production and sale of marketable products in greater volume and in more favorable conditions, and will provide the company with additional income, financial stability and the possibility for its further development.

The problem of preserving security in all areas of its activities has always been and is a priority for all business entities, regarding the goal of the enterprise's economic security; it is aimed at effectively protecting the vital economic interests of the relevant security object from threats. The

essence of economic security is revealed through a system of internal production and communication components. If the internal production components of economic security are associated with the main areas of activity of the enterprise, then the communications provide both external and internal links between the individual elements of the economic security of the enterprise. The assessment of the economic security of an enterprise today is becoming increasingly important, because economic security or financial security is primarily a condition to have financial stability, a stable income, or other resources to maintain the standard of living of an enterprise today and prospects for its future.

Table 1

The components of the external environment of an enterprise that affect its competitiveness

Components	Their characteristic
1. Public policy	State and direction of internal reforms, development priorities of the country and its stability, participation of the country in world integration processes, foreign policy directions.
2. Legal environment	The effectiveness of regulatory acts.
3. Economic conditions	The level of development of the economy as a whole and its individual sectors, the investment attractiveness of the country, the state of taxation and support of strategic sectors, the level of wages in the country, in the region, in the region, the share of high-tech products in total exports of the country, and the like.
4. Social conditions	The unemployment rate in the country, the structure of the labor force, the price of labor in the country, in the region, in the region, the level of development of society
5. Monopolization of the economy	The number and structure of natural monopolies in the country, the state of competition in the market, the effectiveness of the antimonopoly committee, the ease of entry into the market of new business entities.
6. Resource potential	Provision of the country with its own natural resources, the level of environmental pressure, the state and protection of all types of natural resources.
7. Market infrastructure	The level of information communications, the branching and diversity of transport, the state of banking and insurance services, the degree of development of intermediary organizations.

Source: [8].

Economic security is a practical category that describes the state of the country, the protection of socio-economic relations at all levels. Therefore, the economic security of an enterprise should be understood as a purpose-built system of protective measures, the purpose of which is to purposefully and day-to-day ensure the uninterrupted and cost-effective and efficient operation of an enterprise by combating various kinds of factors and factors that affect this activity. For an enterprise, this category means the state of security of the enterprise against a possible threat and unfavorable external environment, as well as the ability to quickly adapt to the existing conditions. The effectiveness of economic security is confirmed by the operational use of all resources and entrepreneurial capabilities of an enterprise to prevent the influence of negative internal and external factors and threats in its financial and economic activities. As an object of management, economic security has certain characteristics such as flexibility, efficiency, reliability and manageability.

Under the system of economic security management should be understood a number of methods of operational and strategic nature, which are used to prevent internal and external threats.

Among the measures for economic security include: analysis; assessment of external influences on each functional component; system design and development of preventive measures based on them.

The main competitive factors, that affecting economic security, is economic potential, efficiency of the financial system, innovation, scientific and technological levels of development, and the like. There are many different factors that affect the efficiency of the enterprise. Especially these factors have an important influence in the modern period of the operation of enterprises and in promoting the development of small and medium-sized businesses as the most vulnerable sectors in our economy. Consequently, the level of competitiveness of an enterprise depends on a number of factors. In order to preserve and improve the competitive potential of an enterprise, it is necessary to ensure the level of competitiveness for the indicated signs of a factor (Table 2).

Table 2

Structuring external factors of competitiveness in the context of the stages of the implementation of the regular activities of the enterprise

Stages of the regular activities of the enterprise	External factors
Organizational stage	The activities of state bodies, economic, fiscal and monetary policy of the state; development of industries supporting the economy; location, climatic and environmental conditions; deepening integration processes; state tax policy; regulatory legal support of the state and the like.
Technological stage	The structure of commodity markets, labor and means of production, markets and financial resources; import of raw materials; government regulation of the use of new technologies, the conditions for providing services to short-term loans.
Marketing stage	Supply and demand for manufactured goods by enterprises; changes in the domestic market of the country; the development of new markets; purchasing power and consumer preferences of the population (social); the intensity of competition in the target market (competitive environment) at the level of competitiveness of the industry; use outsourcing.
Production stage	International cooperation between corporations, enterprises for the production of goods; the use of outsourcing regular business activities.
Sales stage	The economic situation of the country; pricing policy of the country and competitors; export-import policy of the country; tax policy of the country; trade network policy; competitive advantages of competing enterprises; condition and saturation of the market with goods; purchasing power and consumer preferences of the population; seasonal sales fluctuations Ukraine goods and the like.
Innovation stage	The development of new technologies and scientific and technological progress; innovation development; increased research and development activities; development of resource-saving technologies; development of new energy sources; improving the system of standardization and certification of goods; government policy to support the innovation activities of enterprises.
Financial and investment stage	Financial and investment policy; state tax policy; state of the economy; investment climate in the country; state support for small business development in the country.

Source: [7, 9, 13, 18].

Since all factors (Table 2) are closely interrelated and have a complex effect on economic security processes, a business entity needs to constantly research and analyze them, more effectively their integrated research. A detailed analysis of the conditions and factors of economic security will allow the company to develop measures to form a mechanism and system for its protection from hazards and threats. The more developed other systems, the less destructive forces that reduce safety parameters.

External factors can damage the economy of an enterprise when: the economic security system of an enterprise is structured in such a way that it cannot predict a threat before it appears; The threat has arisen, but enterprises responsible for the economic security cannot foresee this; the threat is detected, but the management of the enterprise is not able to prevent its negative consequences. Therefore, the enterprise faces the main functional tasks of economic security [12]:

- formation of high liquidity and solvency, business activity and autonomy in the enterprise;
- creation of technological independence and ensuring the competitiveness of the resource potential of the enterprise;
- ensuring the greatest management efficiency, creating an optimal organizational structure for managing the enterprise;
- providing the enterprise with highly qualified personnel for the purpose of building intellectual potential;
- application of environmental policy by an enterprise to minimize the negative impact of production processes on the environment;
- support of legal and legal security of the enterprise's business;
- information protection, the use of trade secrets and the formation of the necessary information support base for all structural divisions of the enterprise.

At present, the main problems of enterprises in the field of economic security are: uncontrolled privatization, bankruptcy of inefficient enterprises that do not withstand market, including unfair competition, lack of a transparent tax system. In addition, the need for an effective personnel policy is a priority for functioning enterprises.

To ensure economic security, it is important to take into account the location of the enterprise, natural resources, the labor potential of the enterprise, the educational and qualification level of the company's employees, the level of provision of the population, and the like.

The main task of the economic security management system of an enterprise is the effective use of all its resources and the capabilities of external subjects of economic security to organize a comprehensive response to hazards, threats and risks. Evaluation of economic security is one of the current areas of work of the system of economic security of the enterprise, and therefore requires a certain information and analytical support.

In the conditions of market competition, the highest guarantee of the safety of an enterprise is a guaranteed market for marketable products, its competitiveness and reliability. Corresponding niche in the market, stable consumers of commodity products, affordable prices in total, this contributes to long-term agreements for the supply of marketable products on mutually beneficial conditions and stable income, financial stability and competitiveness of the enterprise. No less important is the sufficient information and advertising activities on commodity products, on its qualitative and quantitative indicators, design design, its appearance, and the like.

The functional components of the economic security of an enterprise are the totality of the main directions of the economic security of an enterprise, which by their content are significantly different from each other [18].

To improve the overall level of economic security, an enterprise should maximize the protection of functional components involved in the business and which are directly involved in achieving the goals and objectives of the enterprise [18]. The consequence of ensuring the

economic security of the enterprise is the stability of its work, the efficiency of financial and economic activities, ensuring the protection of personnel [5].

Each functional component has a different impact on the level of economic security of an enterprise; therefore, the process of ensuring high economic security means identifying, analyzing and assessing the risks and threats of each functional component of economic security to prevent and counter [18].

According to the analysis of literary sources [7–13], it can be established that indicators of the system for diagnosing the economic security of an enterprise are: the level of security behind the financial component (financial stability, liquidity, business adaptability, profitability, etc.); the level of security in terms of personnel (number of employees, efficiency of their use, qualification, etc.); the level of security in the innovation and technological component; level of security for the investment component; level of security on the political and legal component; security level on analytical and informational component; safety level of environmental component.

In the study of economic factors and external and internal threats that affect the economic security of the enterprise, its leadership can use various methods proposed by scientists in a certain combination, and the business entity should focus on the purpose of the study. To the known methods of diagnostics, the economic security of business, the researchers include the following [1, 12, 14, 16, 18]:

1) SWOT-analysis, gives an analysis of the external and internal environment of the object under study. This type of method involves research to identify the strengths and weaknesses of the object, as well as its capabilities and threats. In addition, relations are being established between the parties, which in the future can be used to create a new one or correct the existing strategy of the enterprise;

2) PEST / STEP-analysis, which allows to widely characterizing the external economic situation based on the assessment of the influence of social, technical, economic, political and legal factors. The results of calculations are performed in the form of a matrix, which reflects the influence of selected factors on the level of financial security of the object of study;

3) SRACE-analysis, based on the study and position of the object, if it controls four coordinates, shows the micro and macro and its internal capacity;

4) Functional cost analysis, refer to the most effective types of analysis of activities to identify reserves of cost savings of material, labor and financial resources. This method is a simultaneous and interrelated study of the function of an object, ensuring its use value.

In addition to these methods used to diagnose the influence of the external environment on the competitiveness of a position in the aspect of the economic security of an enterprise, many scientists have proposed other ways and methods, such as O.M. Tkachenko [14] proposes to conduct the enterprise as a whole with the use of expert methods or the same indicators for all components of the enterprise's economic security, or individual consideration of the components of the enterprise's economic security, and then the method of integration is reduced to a common value. N.Yu. Gichova [7] notes that the diagnosis of the economic security of the enterprise should be carried out in accordance with the three-dimensional approach, namely: assessment of the current security level (integrated assessment of the financial and economic condition of the enterprise); assessment of the level of tactical security (assessment of the state of the enterprise for production and technical, intellectual, personnel and commercial components) assessment of the level of strategic security (assessment of the state of the enterprise for the market, social, innovation-technological, raw materials and energy and environmental components). Yu.V. Shutyak [17] proves that it is necessary to diagnose the level of economic security of an enterprise using the minimum profit method, which contains the following elements: materials

costs, labor costs and social contributions, other operating expenses, inflation rate for the corresponding period, financial expenses and depreciation expense.

World experience shows that the formation and development of methodological principles of diagnostics and business valuation is one of the most important ways to overcome many negative phenomena in the economy, accelerated formation of the business sphere.

Therefore, the provision of diagnostics of the economic security of an enterprise lies in the fact that it involves a focused analysis of the economic security of the enterprise, additional installations and development prospects.

Conclusion. Thus, economic security determines the ability of an enterprise to develop, improve its competitiveness and the competitiveness of its marketable products, and maintain its position in competitive markets. At the same time, the economic security of an enterprise reflects its ability to protect against any threats that are achieved through qualitative diagnostics and the use of existing and potential resources of the enterprise. In diagnosing the economic security of an enterprise, this is a comprehensive multi-level study of the external and internal environment of a company, which makes it possible to develop strategic directions on the basis of which a security system development strategy is formed, a strategic plan for ensuring it.

An analysis of the internal and external environment of an enterprise evaluates strategic alternatives to a sound system policy to ensure economic security.

Analysis of the competitive position of the enterprise in the market involves identifying its strengths and weaknesses, as well as those factors that in varying degrees give rise to the attitude of customers to the company and, as a result, in favor of selling it in a particular product market. Improve the competitiveness of the enterprise to the greatest extent possible if it has developed and specialized factors. The level of efficiency and the possibility of its increase depend on their availability and quality.

So, a reliable economic support for business is possible only in conjunction with a systematic approach to ensuring the strategic development of an enterprise, developing tactical and operational measures to minimize the impact of crises, threats and their negative consequences.

References

Література

1. Arefieva, O.V., Kuzenko, T.B. (2004). Planuvannia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstv [Planning the economic security of enterprises]. Kyiv: European University Press. 169 p. [in Ukrainian]. 2. Arefiev, S.O. (2009). Formuvannia orhanizatsiinoho potentsialu rozvytku ekonomichnoi bezpeky pidpriemstv [Formation of the organizational potential for the development of economic security: author's abstract dis. cand. econ sciences: 08.00.04]. Kyiv: PVNZ "European University". 22 p. [in Ukrainian]. 3. Voloshin, V.I. (2015). Priorytety ta metody zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky maloho i serednoho pidpriemnytstva [Priorities and methods of ensuring the economic security of small and medium-sized businesses: dis. cand. econ sciences: 08.00.03 – Economy and national economy management]. Lviv: Institute of Regional Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine. 2015. –	1. Ареф`єва О. В. Планування економічної безпеки підприємств / О. В. Ареф`єва, Т. Б. Кузенко; Європейський ун-т. – К.: Вид-во Європейського ун-ту, 2004. – 169 с. 2. Ареф'єв С. О. Формування організаційного потенціалу розвитку економічної безпеки підприємств: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.04 / С. О. Ареф'єв; ПВНЗ "Європейський ун-т". – К., 2009. – 22 с. 3. Волошин В. І. Пріоритети та методи забезпечення економічної безпеки малого і середнього підприємництва: дис... канд. екон. наук: 08.00.03 – економіка та управління національним господарством / В. І. Волошин; Ін-т регіональних досліджень НАН України. – Л., 2015. – 196 с.

196p. [in Ukrainian].

4. Ganushchak-Efimenko, L.M. (2009). Imitatsiina model upravlinnia rozvytkom innovatsiinoho potentsialu pidpriemstv mashynobudivnoi haluzi [Imitation model for managing the development of the innovation potential of enterprises of the engineering industry]. Aktualni problemy ekonomiky [Actual problems of economics], No. 6 (96), P. 73–79 [in Ukrainian].
5. Gevko, O.B., Shveda, N.M. (2016). Stratehichne upravlinnia: navchalnyi posibnyk [Strategic Management: Tutorial for students of all forms of learning areas 6.030601 "Management"]. Ternopol. 152 p. [in Ukrainian].
6. Geyets, V.M. (2006). Modeliuvannya ekonomichnoi bezpeky: derzhava, rehion, pidpriemstvo [Modeling of economic security: state, region, enterprise]. Kharkiv: Publishing House "INZHEK". 240 p. [in Ukrainian].
7. Gichova, N.Yu. (2010). Diahnostyka ta pidvyshchennia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva [Diagnostics and increase of economic security of the enterprise: author's abstract dis. cand. econ sciences: 08.00.04]. Dnepropetrovsk: National Mining University. 23 p. [in Ukrainian].
8. Dragan, O.I. (2006). Upravlinnia konkurentospromozhnistiu pidpriemstv: teoretychni aspekty: monohrafiia [Enterprise competitiveness management: theoretical aspects: monograph]. Kyiv: DAKKKiM. 160 p. [in Ukrainian].
9. Zaitseva, L.O. (2012). Klasyfikatsiia faktoriv konkurentospromozhnosti pidpriemstva [Classification of the factors of competitiveness of the enterprise]. Visnyk skhidnoukrainskoho natsionalnogo universytetu imeni Volodymyra Dalia [Bulletin of the East Ukrainian National University named after Volodymyr Dahl], No. 8(179), P. 293–300 [in Ukrainian].
10. Ivanov, Yu.B. (2015). Konkurentospromozhnist pidpriemstva v umovakh formuvannia rynkovykh vidnosyn [Competitiveness of the enterprise in the conditions of formation of market relations]. Kharkiv: HDEU. 248 p [in Ukrainian].
11. Illyashenko, O. (2016). Metodolohichni zasady formuvannia ta funktsionuvannia mekhanizmv systemy ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva [Methodological principles of formation and functioning of mechanisms of the system of economic security of the enterprise: dissertation doctoral econ sciences]. Sievierodonetsk. 606 p. [in Ukrainian].

4. Ганущак-Єфіменко Л. М. Імітаційна модель управління розвитком інноваційного потенціалу підприємств машинобудівної галузі / Л. М. Ганущак-Єфіменко // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 6 (96). – С. 73–79.
5. Гевко О. Б. Стратегічне управління: навч. посібник для студентів усіх форм навчання напряму 6.030601 "Менеджмент" / О. Б. Гевко, Н. М. Шведа. – Тернопіль: ФОП Паляниця В. А., 2016. – 152 с.
6. Геєць В. М. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство / В. М. Геєць. – Х.: ВД "ІНЖЕК", 2006. – 240 с.
7. Гічова Н. Ю. Діагностика та підвищення економічної безпеки підприємства: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.04 / Н. Ю. Гічова; Національний гірничий університет. – Дніпропетровськ, 2010. – 23 с.
8. Драган О. І. Управління конкурентоспроможністю підприємств: теоретичні аспекти: монографія / О. І. Драган. – К.: ДАКККіМ, 2006. – 160 с.
9. Зайцева Л. О. Класифікація факторів конкурентоспроможності підприємства / Л. О. Зайцева // Вісник східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – 2012. – № 8 (179). – С. 293–300.
10. Іванов Ю. Б. Конкурентоспроможність підприємства в умовах формування ринкових відносин / Ю. Б. Іванов. – Харків: ХДЕУ, 2015. – 248 с.
11. Ілляшенко О. Методологічні засади формування та функціонування механізмів системи економічної безпеки підприємства: дис... докт. екон. наук / О. Ілляшенко. – Сєверодонецьк, 2016. – 606 с.

12. Качмарик, Ya.D., Kutsik, P.O., Lupak, R.L., Качмарик, I.Ya. (2012). Ekonomichniy mekhanizm zabezpechennia konkurentospromozhnosti torhovelnogo pidpriemstva: monohrafiia [Economic mechanism for ensuring the competitiveness of a commercial enterprise: monograph]. Lviv: Literary Agency "Pyramid". 208 p. [in Ukrainian].
13. Piletska, S.T. (2014). Antykryzove upravlinnia ekonomichnoiu stiikistiu promyslovoho aviapidpriemstva: monohrafiia [Anti-crisis management of the economic sustainability of an industrial airline: a monograph]. Kyiv: Center for educational literature. 320 p. [in Ukrainian].
14. Tkachenko, A.M., Reznikov, O.L. (2010). Otsinka rivnia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva [Assessment of the level of economic security of the enterprise]. Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy [Bulletin of economic science of Ukraine], No. 1 (17), P. 101–106. Retrieved from: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/45475> [in Ukrainian].
15. Shevchuk, V.V. (2015). Vykorystannia preventyvnoho antykryzovoho upravlinnia dlia stabilizatsii rynkovoї pozysii pidpriemstva [The use of preventive crisis management to stabilize the market position of the enterprise]. Biznes Inform [Business Inform], No. 5, P. 264–268 [in Ukrainian].
16. Shtangret, A.M., Kotlyarevsky, I.V., Karaite, M.M. (2012). Ekonomichna bezpeka pidpriemstva v umovakh antykryzovoho upravlinnia: kontseptualne vyznachennia ta mekhanizm zabezpechennia [The economic security of an enterprise under crisis management conditions: a conceptual definition and a support mechanism: a monograph]. Lviv: Ukrainian Academy of Printing. 288 p. [in Ukrainian].
17. Shutyak, Yu.V. (2011). Diagnostyka ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva [Diagnostics of the economic security of the enterprise: dissertation author's abstract of the candidate econ. sciences: 08.00.04]. Khmelnytsky National University. 21 p. [in Ukrainian].
18. Yarova, Yu.O., Artemenko, L.P. (2016). Struktura ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva v umovakh kryzy [The structure of economic security of an enterprise in a crisis]. Ekonomichniy visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu Ukrainy "Kyivskiy politekhnichnyi instytut" [Economic Bulletin of the National Technical University of Ukraine "Kyiv Polytechnic Institute"], No. 13, P. 257–263 [in Ukrainian].
12. Качмарик Я. Д. Економічний механізм забезпечення конкурентоспроможності торговельного підприємства: монографія / Я. Д. Качмарик, П. О. Куцик, Р. Л. Лупак, І. Я. Качмарик. – Львів: Літературна агенція «Піраміда», 2012. – 208 с.
13. Пілецька С. Т. Антикризове управління економічною стійкістю промислового авіапідприємства: монографія / С. Т. Пілецька. – К.: Центр учбової літератури, 2014. – 320 с.
14. Ткаченко А. М. Оцінка рівня економічної безпеки підприємства / А. М. Ткаченко, О. Л. Резніков // Вісник економічної науки України. – 2010. – № 1 (17). – С. 101–106 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/45475>.
15. Шевчук В. В. Використання превентивного антикризового управління для стабілізації ринкової позиції підприємства / В. В. Шевчук // Бізнес Інформ. – 2015. – № 5. – С. 264–268.
16. Штангрет А. М. Економічна безпека підприємства в умовах антикризового управління: концептуальне визначення та механізм забезпечення: моногр. / А. М. Штангрет, Я. В. Котляревський, М. М. Караїм. – Львів: Українська академія друкарства, 2012. – 288 с.
17. Шутяк Ю. В. Діагностика економічної безпеки підприємства: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.04 / Ю. В. Шутяк; Хмельницький нац. ун-т. – Хмельницький, 2011. – 21 с.
18. Ярова Ю. О. Структура економічної безпеки підприємства в умовах кризи / Ю. О. Ярова, Л. П. Артеменко // Економічний вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". – 2016. – № 13. – С. 257–263.

УДК 336.14 (477)

DOI: 10.30857/2413-0117.2019.3.2

Наталія П. Мацелюх, Юрій І. Мискін

Національний університет державної фіскальної служби України, м. Ірпінь, Україна

**ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ, ЕКОНОМІЧНИХ
ТА СОЦІАЛЬНИХ СТАНДАРТІВ РОЗВИТКУ**

Здійснено оцінку ефективності бюджетної політики України з позицій цільового підходу. Критерієм оцінки ефективності бюджетної політики з позиції цільового підходу запропоновано обрати систему показників, яка характеризує стан забезпеченості екологічних, соціальних та економічних стандартів життєдіяльності людей як передумови соціально-економічного розвитку України. Метою статті є здійснення оцінки ефективності бюджетної політики України в контексті забезпечення екологічних, економічних та соціальних стандартів розвитку. За допомогою методичного інструментарію (групування, порівняння, графічного відображення) здійснено моніторинг фактичного стану та тенденцій забезпеченості екологічних, соціальних та економічних стандартів соціально-економічного розвитку України як цільового орієнтиру бюджетної політики. Ідентифіковано небезпечну динаміку окремих показників, що характеризують екологічні, економічні та соціальні стандарти розвитку. Обґрунтовано три групи показників трансформації фіскально-регуляторного потенціалу бюджетної політики України за трендом змін основних значень: (1) ті, що характеризуються позитивним трендом волатильних змін у часовому горизонті; (2) ті, що мають негативні загрозові тенденції змін у часі; (3) ті, які характеризуються стохастичністю значень, а відтак фактично не є об'єктом усвідомленого управління в контексті бюджетної політики забезпечення соціально-економічного розвитку України. Питома вага показників двох останніх з наведених трьох груп складає більше 60 %, що свідчить про наявність антиномічного дисбалансу та низький рівень ефективності управління бюджетною політикою України з позиції функціонального підходу. За результатами економіко-математичного моделювання основних критеріїв оцінки якості бюджетної політики виявлено низький рівень ефективності вітчизняної практики формування і реалізації бюджетної політики України на сучасному етапі.

Ключові слова: бюджетна політика України; цільовий підхід; оцінка ефективності; стандарти соціально-економічного розвитку держави.

Наталья П. Мацелюх, Юрий И. Мыскин

Национальный университет государственной фискальной службы Украины, г. Ирпень, Украина

**ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ БЮДЖЕТНОЙ ПОЛИТИКИ УКРАИНЫ
В КОНТЕКСТЕ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЭКОЛОГИЧЕСКИХ, ЭКОНОМИЧЕСКИХ
И СОЦИАЛЬНЫХ СТАНДАРТОВ РАЗВИТИЯ**

Осуществлена оценка эффективности бюджетной политики Украины с позиций целевого подхода. В качестве критерия оценки эффективности бюджетной политики с позиции целевого подхода предложена система показателей, характеризующая состояние обеспеченности экологических, социальных и экономических стандартов жизнедеятельности людей как предпосылки социально-экономического развития Украины. Целью статьи является осуществление оценки эффективности бюджетной политики Украины в контексте обеспечения экологических, экономических и социальных стандартов развития. С помощью методического инструментария (группировки, сравнения,

графічного зображення) здійснено моніторинг фактичного стану і тенденцій забезпеченості екологічних, соціальних і економічних стандартів соціально-економічного розвитку України як цільової орієнтир бюджетної політики. Ідентифіковано небезпечну динаміку окремих показників, що характеризують екологічні, економічні і соціальні стандарти розвитку. Обґрунтовано три групи показників трансформації фінансово-регуляторного потенціалу бюджетної політики України за трендом змін основних значень: (1) характеризуються позитивним трендом волатильних змін у часовому горизонті; (2) мають негативні загрозливі тенденції змін у часі; (3) те, що характеризуються стохастичністю значень, а відповідно фактично не є об'єктом усвідомленого управління в контексті бюджетної політики забезпечення соціально-економічного розвитку України. Відносний вага показників двох останніх з наведених трьох груп становить понад 60%, що свідчить про наявність антиномічного дисбалансу і низького рівня ефективності управління бюджетної політики України з позиції функціонального підходу. За результатами економіко-математичного моделювання основних критеріїв оцінки якості бюджетної політики виявлено низький рівень ефективності української практики формування і реалізації бюджетної політики України на сучасному етапі.

Ключові слова: бюджетна політика України; цільовий підхід; оцінка ефективності; стандарти соціально-економічного розвитку держави.

Nataliia P. Matseliukh, Yurii I. Myskin

National University of the State Fiscal Service of Ukraine, Irpin, Ukraine

EVALUATING THE EFFECTIVENESS OF UKRAINE'S BUDGETARY POLICY IN THE CONTEXT OF ENSURING ENVIRONMENTAL, ECONOMIC AND SOCIAL DEVELOPMENT STANDARDS

This study seeks to assess the Ukraine's budgetary policy effectiveness from a targeted approach perspective. A set of indicators characterizing the state of ensuring the national environmental, social and economic living standards as a premise for sustainable socioeconomic development of Ukraine has been suggested as the assessment criteria to evaluate the effectiveness of the budgetary policy. The purpose of the article is to evaluate the effectiveness of Ukraine's budgetary policy in the context of ensuring environmental, economic and social standards of development. Using a range of methodological tools (grouping, comparison, graphical display), the study offers a monitoring of the actual status and trends of ensuring environmental, social and economic standards of socioeconomic development of Ukraine as a target priority of budgetary policy that has revealed a hazardous dynamics of individual indicators of environmental, economic and social development. The three groups of indicators for the transformation of the fiscal regulatory mechanism of Ukraine's budgetary policy have been reasoned by the trend of change in basic values: (1) those that are characterized by a positive trend in volatile changes in the time horizon, (2) those that demonstrate menacing negative trends over time, (3) those that are characterized by stochastic values, and therefore actually are not subject to intended control in the context of the budgetary policy for ensuring socioeconomic development of Ukraine. The share of the latter two indicators out of the three groups mentioned above exceeds 60% which indicates the presence of antinomic imbalances and the low level of the Ukrainian budgetary policy management effectiveness from a functional approach perspective. As of today, the results of economic mathematical modelling by the key criteria for assessing the quality of budgetary policy have revealed a low level of the Ukrainian national policy effectiveness overall, both at the stage of its development and implementation.

Keywords: budgetary policy of Ukraine; targeted approach; performance efficiency; of national socioeconomic development standards.

Постановка проблеми. Формування і реалізація бюджетної політики України є складним і різнобічним економічним процесом, що об'єднує у собі запити суспільства до справедливого перерозподілу фінансових ресурсів у межах держави як необхідної передумови забезпечення високого рівня економічних, соціальних та екологічних стандартів життєдіяльності людей; взаємодію суспільних та індивідуальних інтересів її учасників; а також зорієнтованість на максимізацію ефективності її формування та реалізації в конкретних історичних умовах.

Цілком логічною є доцільність осмислення бюджетної політики не як самоцілі, а як процесу, підпорядкованого досягненню мети вищого ієрархічного рівня управління. Такою метою з позиції цільового підходу до формування та реалізації бюджетної політики України є забезпечення соціально-економічних і екологічних стандартів розвитку держави. Саме у такому контексті актуальним та необхідним постає завдання щодо здійснення оцінки ефективності бюджетної політики країни у розрізі цільового підходу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти бюджетної проблематики ґрунтовно досліджували провідні вітчизняні вчені-економісти. Серед них: В.Л. Андрущенко [1], В.Г. Дем'янишин [2], Т.А. Коляда [3], А.І. Крисоватий [4], Л.В. Лисяк [5], І.В. Мартинюк [6], Ю.В. Пасічник [7], А.М. Соколовська [8], В.Б. Тропіна [9] та інші науковці.

Безпосередньо у контексті оцінки ефективності бюджетної політики України окремо варто відзначити дослідження В.Г. Дем'янишина, який у монографії «Теоретична концептуалізація і практична реалізація бюджетної доктрини України» довів неефективність бюджетного регулювання в Україні з позиції симбіозу «концептуальні засади бюджетної доктрини – бюджетна політика – бюджетний механізм – організація бюджетного процесу» [2]. Т.М. Коляда у 2016 році в монографії «Формування бюджетної стратегії України: теорія, методологія, практика» детально проаналізувала бюджетну політику через призму складових елементів бюджету (доходи, видатки, кредитування) [3]. В.Б. Тропіна у дослідженні «Фіскальне регулювання соціального розвитку суспільства» ідентифікувала основні проблеми бюджетної політики України: «нестабільність економічної та політичної ситуації в країні; низький рівень життя переважної частини населення; незахищеність соціально вразливих груп населення; надмірна диференціація доходів; відсутність середнього класу як фундаменту стабільної справедливої держави; регіональні диспропорції умов життєдіяльності; проблема працевлаштування; занепад гуманітарної сфери (освіта, охорона здоров'я, культура, відпочинок, спорт та туризм); демографічна криза; різке загострення екологічних проблем» [9].

Результати їх досліджень є науково цінними та практично значимими. Проте тенденції до диференціації та інтеграції економічних наук, динамічний розвиток ринкового середовища ставлять перед науковцями нові завдання, у тому числі і щодо здійснення оцінки ефективності вітчизняної практики формування та реалізації бюджетної політики України з позиції цільового підходу.

Метою статті є здійснення оцінки ефективності бюджетної політики України у контексті забезпечення екологічних, економічних та соціальних стандартів розвитку.

Виклад основного матеріалу. Враховуючи, що основною метою бюджетної політики України є забезпечення соціально-економічного розвитку держави, вважаємо що оцінку її ефективності з позиції цільового підходу доцільно здійснювати у контексті аналізу фактичного стану та зміни в динаміці основних критеріїв соціально-економічного розвитку країни.

Беручи до уваги, відсутність чітко визначеної та формалізованої у розрізі критеріїв та їх значень стратегії соціально-економічного розвитку України, маємо ситуацію, за якої, з

метою формування передумов для оцінки ефективності вітчизняної практики формування та реалізації бюджетної політики у контексті цільового підходу, актуальною проблемою постає необхідність фрагментарного структурування соціально-економічного розвитку держави як цільового орієнту бюджетної політики у розрізі стратегічних цілей, показників та їх значень. Іншими словами необхідно ідентифікувати інструментарій оцінки ефективності бюджетної політики з позиції цільового підходу.

Виходячи з того, що у контексті підпорядкування критеріїв соціально-економічного розвитку держави задоволенню біологічно обумовлених та біосферно допустимих потреб людини нами вбачається за доцільне виокремлення екологічних, соціальних та економічних стандартів життєдіяльності людини, то підвищення рівня останніх і повинно бути стратегічним орієнтиром бюджетної політики.

З метою їх формалізації у розрізі показників вбачається за доцільне взяти за основу офіційні показники соціально-економічного розвитку держави, які постійно і систематично розраховуються Державною службою статистики України (табл. 1).

Таблиця 1

Формалізація стратегічних орієнтирів бюджетної політики з позиції цільового підходу

Стратегічна ціль	Назва показника
Підвищення екологічних стандартів життєдіяльності людини	Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення
	Викиди діоксиду вуглецю в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення
	Станції для очищення стічних вод
	Системи оборотного водопостачання
	Установки для уловлювання та знешкодження забруднюючих речовин з відхідних газів
Підвищення соціальних стандартів життєдіяльності людини	Чисельність постійного населення (на кінець року)
	Природний приріст, скорочення (–) населення
	Середньомісячна номінальна заробітна плата
	Кількість зайнятих
	Кількість безробітних (за методологією МОП)
	Рівень безробіття (за методологією МОП)
	Прийняття в експлуатацію загальної площі житла
	Відправлення (перевезення) пасажирів транспортом загального користування
Підвищення економічних стандартів життєдіяльності людини	Валовий внутрішній продукт (у фактичних цінах)
	Валовий внутрішній продукт (у фактичних цінах) у розрахунку на одну особу
	Індекс споживчих цін (грудень до грудня попереднього року)
	Експорт товарів і послуг
	Імпорт товарів і послуг
	Фінансовий результат до оподаткування
	Капітальні інвестиції
	Доходи населення
	Роздрібний товарооборот (у фактичних цінах)
	Індекс цін виробників промислової продукції (грудень до грудня попереднього року)
	Індекс цін реалізації продукції сільського господарства сільськогосподарськими підприємствами (грудень до грудня попереднього року)
Продукція сільського господарства	
Перевезення вантажів усіма видами транспорту	

Джерело: складено авторами.

Моніторинг фактичного стану та тенденцій забезпеченості екологічних, соціальних та економічних стандартів соціально-економічного розвитку України як цільового орієнтиру бюджетної політики забезпечив можливість акцентованої аподиктичної констатації низького рівня ефективності останньої з позиції цільового підходу, що обґрунтовується такими детермінантами:

1) не дивлячись на позитивну, протягом останніх 10 років, тенденцію до скорочення обсягів викидів стаціонарними джерелами забруднення в атмосферне повітря забруднюючих речовин та діоксиду вуглецю, фактичні значення їх розмірів є небезпечними для довкілля (табл. 2);

Таблиця 2

Основні показники забезпечення екологічних стандартів соціально-економічного розвитку України

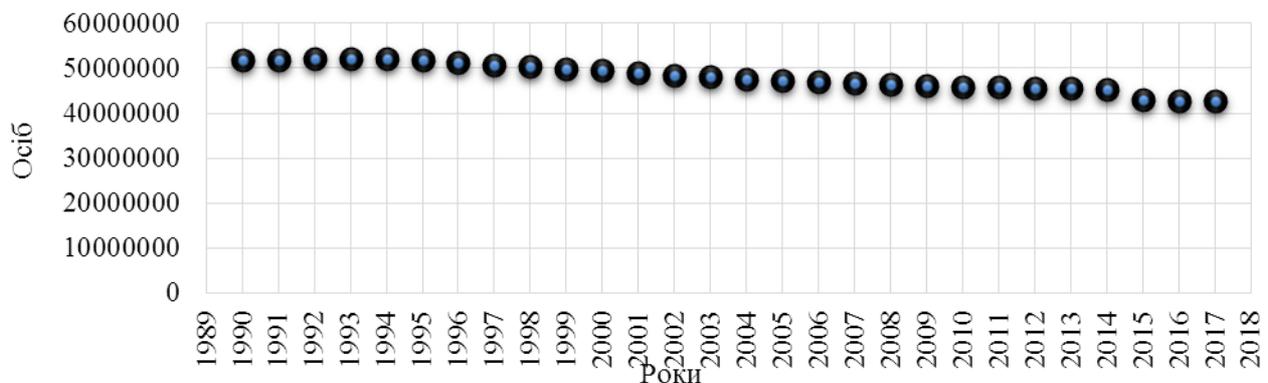
Назва показника	Значення показника									
	2007 рік	2008 рік	2009 рік	2010 рік	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік
ВЗР, тис. т	4812,2	4524,9	3927,0	4131,6	4373,6	4335,3	4295,1	3036,5	2857,4	3078,5
ВДВ, млн. т	-	174,2	152,6	165,0	202,2	198,1	197,6	146,9	138,9	150,5
СОСВ, тис.м ³ за добу	86	414	30	110	52	111	90	12	14	181
СОВ, тис.м ³ за добу	0	2	1	14	16	80	0,4	49	38	5
УУЗЗР, тис. м ³ газу за годину	1910	0	184	500	2213	3363	0	0	432	25

Примітки: ВЗР – викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення; ВДВ – викиди діоксиду вуглецю в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення; СОСВ – станції для очищення стічних вод; СОВ – системи оборотного водопостачання; УУЗЗР – Установки для уловлювання та знешкодження забруднюючих речовин з відхідних газів.

Джерело: складено авторами на основі [10].

2) різкі різноспрямовані коливання в динаміці показників забезпечення екологічних стандартів соціально-економічного розвитку України, що мають на меті упередження негативних наслідків на екологію, свідчать про відсутність цілеспрямованого управління ними;

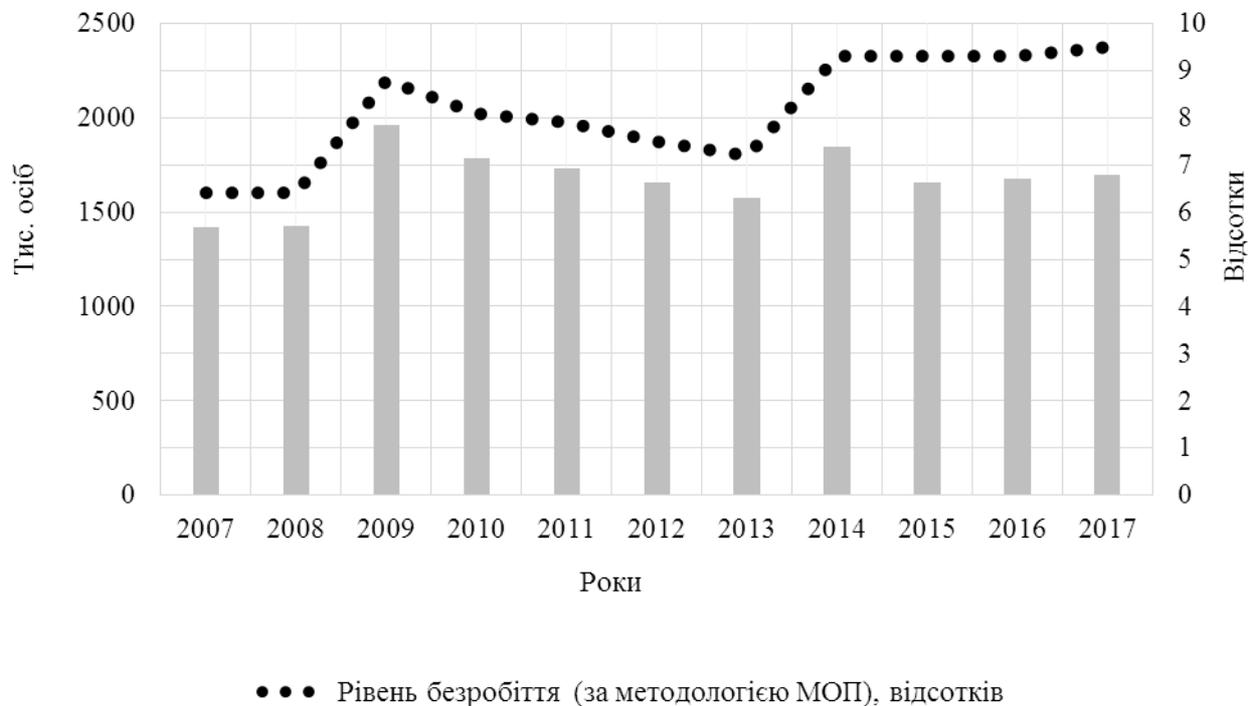
3) стабільне щорічне скорочення чисельності постійного населення в Україні (за останні 27 років зменшилось на 9,3 млрд осіб) (рис. 1);

Джерело: складено авторами на основі [10].

Рис. 1. Динаміка чисельності постійного населення (на кінець року) в Україні за період 1990–2017 року

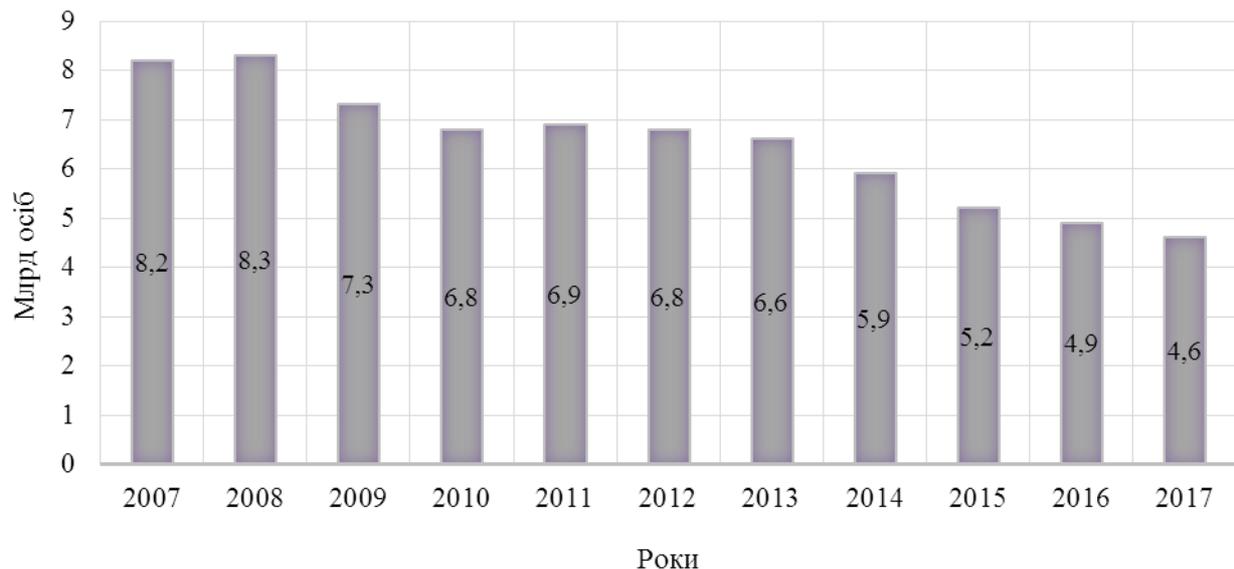
4) рівень безробіття в Україні зріс від 6,4% у 2007 році – до 9,5% у 2017 році (рис. 2);

Джерело: складено авторами на основі [10].

Рис. 2. Динаміка чисельності безробітних в Україні

5) стрімке скорочення чисельності осіб, які скористалися послугами пасажирських перевезень транспортом загального користування (від 8,3 млрд осіб у 2007 – до 4,6 млрд осіб у 2017 році) (рис. 3);

Джерело: складено авторами на основі [10].

Рис. 3. Динаміка відправлення (перевезення) пасажирів транспортом загального користування в Україні

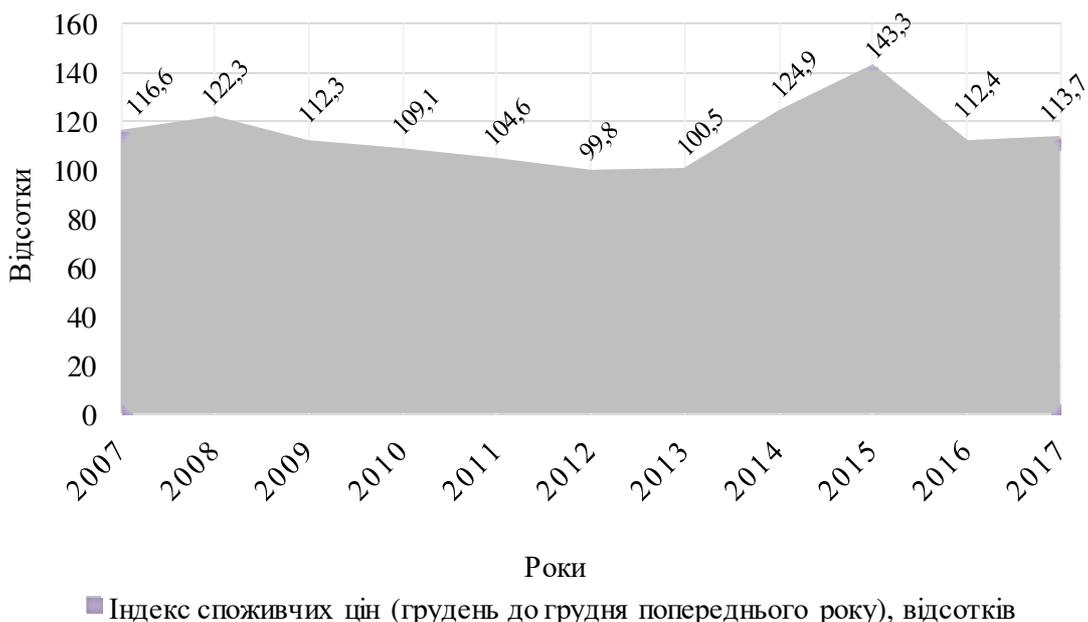
б) стабільне зменшення обсягів вантажних перевезень від 2,1 млрд тон у 2007 році – до 1,6 млрд тон у 2017 році (рис. 4);

Джерело: складено авторами на основі [10].

Рис. 4. Динаміка перевезення вантажів усіма видами транспорту в Україні

7) за період 2007–2017 року індекс споживчих цін (у порівнянні до попереднього року) лише в одному (2012 році) із 11 аналізованих років був менше 100% (у 2015 році його рівень склав 143,3%, що свідчить про серйозні проблеми в економіці) (рис. 5).

Джерело: складено авторами на основі [10].

Рис. 5. Динаміка індексу споживчих цін в Україні

У контексті оцінки ефективності бюджетної політики з позиції цільового підходу важливе значення має також моніторинг фактичного стану та змін в динаміці її фіскально-регуляторного потенціалу (його сутність, принципи формування та метрологію оцінки розкрито у монографії «Соціалізація бюджетної політики України» [11]).

Оцінка фіскально-регуляторного потенціалу бюджетної політики України дозволила виявити неоднорідність їх стану та ідентифікувати наступні трендові закономірності позитивного (ресурси держави, підприємств, домогосподарств та населення постійно та стабільно зростають; суттєве підвищення за останні п'ять років ефективності діяльності Державної фіскальної служби України, що відобразилося на зростанні індексу ефективності оподаткування та сприяло підвищенню іміджу держави у міжнародному співтоваристві) та негативного характеру (девальвація національної грошової одиниці здійснила суттєвий негативний вплив на соціально-економічне становище в державі; глобальна конкурентоспроможність країни стабільно низька; зростання якості вищої освіти та фахової підготовки в Україні супроводжується стрімким підвищенням рівня корупції з одночасним зростанням індексу її усвідомленого сприйняття населенням; критично загрозливі для національної безпеки країни значення та тенденції змін державного і гарантованого державою боргу та тіньової економіки).

Аналіз трансформації фіскально-регуляторного потенціалу бюджетної політики України в динаміці на основі екстраполяції каузально-наслідкових зв'язків забезпечив можливість диспергування їх внутрішньої структури та виокремлення трьох груп показників останнього:

(1) ті, що характеризуються позитивним трендом волатильних змін у часовому горизонті;

(2) ті, що мають негативні загрозливі тенденції змін в часі;

(3) ті, які характеризуються стохастичністю значень, а відтак фактично не є об'єктом усвідомленого управління в контексті бюджетної політики забезпечення соціально-економічного розвитку України.

Питома вага показників останніх з наведених двох груп складає більше 60% від загальної кількості, що свідчить про наявність антиномічного дисбалансу та низький рівень ефективності управління бюджетною політикою України з позиції функціонального підходу.

Висновки. Таким чином, результати моніторингу фактичного стану та тенденцій забезпеченості екологічних, соціальних та економічних стандартів соціально-економічного розвитку України як цільового орієнтиру бюджетної політики та аналіз трендів трансформації фіскально-регуляторного потенціалу бюджетної політики України на основі екстраполяції каузально-наслідкових зв'язків дають можливість акцентовано аподиктично констатувати наявність антиномічного дисбалансу та низький рівень ефективності вітчизняної практики формування і реалізації бюджетної політики з позиції цільового підходу.

Подальші дослідження варто спрямувати на осмислення шляхів удосконалення вітчизняної практики формування та реалізації бюджетної політики України.

References

1. Andruschenko, V.L., Tuchak, T.V. (2013). *Moralno-etychni imperatyvy podatkiv ta opodatkuvannia (zakhidna tradytsiia): monohrafiia* [Moral and ethical imperatives of taxes and taxation (western tradition)]. Kyiv: Alerta. 384 p. [in Ukrainian].
2. Demianyshyn, V.H. (2008). *Teoretychna kontseptualizatsiia i praktychna realizatsiia*

Література

1. Андрущенко В. Л. Морально-етичні імперативи податків та оподаткування (західна традиція): монографія / В. Л. Андрущенко, Т. В. Тучак. – К.: Алерта, 2013. – 384 с.
2. Дем'янишин В. Г. Теоретична концептуалізація і практична реалізація

- biudzhetnoi doktryny Ukrainy [Theoretical conceptualization and practical implementation of the budget doctrine of Ukraine]. Ternopil, Ekonomichna dumka. 496 p. [in Ukrainian].
3. Koliada, T.A. (2016). Formuvannia biudzhetnoi stratehii Ukrainy: teoriia, metodolohiia, praktyka [Formation of the budget strategy of Ukraine: theory, methodology, practice]. Irpin, Universytet DFS Ukrainy. 396 p. [in Ukrainian].
4. Krysovatyi, A.I. (2005). Teoretyko-orhanizatsiini dominanty ta praktyka realizatsii podatkovoi polityky v Ukraini [Theoretical-organizational dominants and practice of implementation of tax policy in Ukraine]. Ternopil: Kart-blansh. 371 p. [in Ukrainian].
5. Lysiak, L.V. (2009). Biudzhetna polityka u systemi derzhavnoho rehuliuвання sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku Ukrainy [Budget policy in the system of state regulation of socio-economic development of Ukraine]. Kyiv, DННУ АФУ. 600 p. [in Ukrainian].
6. Martyniuk, I.V. (2013). Kryterii formuvannia podatkovoi polityky, spriamovanoi na ekoloho-ekonomichnyi rozvytok krainy [Criteria for the formation of a tax policy aimed at ecological and economic development of the country]. Ekonomichnyi prostir [Economic space], No. 70, P. 284–293 [in Ukrainian].
7. Pasichnyk, Yu.V. (2005). Biudzhetnyj potentsial ekonomichnoho zrostantia v Ukraini [The budget potential of economic growth in Ukraine]. Donetsk, TOV "Yuhovostok, LTD". 642 p. [in Ukrainian].
8. Sokolovska, A.M. (2001). Podatkova systema Ukrainy: teoriia ta praktyka stanovlennia [The tax system of Ukraine: the theory and practice of formation]. Kyiv: NDFI. 372 p. [in Ukrainian].
9. Tropina, V.B. (2008). Fiskalne rehuliuвання sotsialnoho rozvytku suspilstva [Fiscal regulation of social development of society]. Kyiv, NDFI. 368 p. [in Ukrainian].
10. Ofitsiinyi sait DSSU [Official site of SSC of Ukraine]. Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua>. [in Ukrainian].
11. Myskin, Yu.I. (2019). Sotsializatsiia biudzhetnoi polityky Ukrainy [Socialization of the budget policy of Ukraine]. Kyiv, Ahrar Media Hrup. 508 p. [in Ukrainian].
- бюджетної доктрини України: монографія / В. Г. Дем'янишин. – Тернопіль: Економічна думка, 2008. – 496 с.
3. Коляда Т. А. Формування бюджетної стратегії України: теорія, методологія, практика: монографія / Т. А. Коляда. – Ірпінь: Університет ДФС України, 2016. – 396 с.
4. Крисоватий А. І. Теоретико-організаційні домінанти та практика реалізації податкової політики в Україні: монографія / А. І. Крисоватий. – Тернопіль: Карт-бланш, 2005. – 371 с.
5. Лисяк Л. В. Бюджетна політика у системі державного регулювання соціально-економічного розвитку України: монографія / Л. В. Лисяк. – К.: ДННУ АФУ, 2009. – 600 с.
6. Мартинюк І. В. Критерії формування податкової політики, спрямованої на еколого-економічний розвиток країни / І. В. Мартинюк // Економічний простір. – 2013. – № 70. – С. 284–293.
7. Пасічник Ю. В. Бюджетний потенціал економічного зростання в Україні: монографія / Ю. В. Пасічник. – Донецьк: ТОВ "Юго-Восток, ЛТД", 2005. – 642 с.
8. Соколовська А. М. Податкова система України: теорія та практика становлення / А. М. Соколовська. – К.: НДФІ, 2001. – 372 с.
9. Тропіна В. Б. Фіскальне регулювання соціального розвитку суспільства / В. Б. Тропіна; НДФІ. – К., 2008. – 368 с.
10. Офіційний сайт ДССУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
11. Мискін Ю. І. Соціалізація бюджетної політики України: монографія / Ю. І. Мискін. – К.: Аграр Медіа Груп, 2019. – 508 с.

УДК 339.562:339

DOI: 10.30857/2413-0117.2019.3.3

Ірина П. Отенко, Олена В. Птащенко

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, Україна
**МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОГО МАРКЕТИНГУ
ВИСОКИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

У роботі розглянуто основні підходи до формування методології дослідження міжнародного маркетингу високих технологій. Теоретичним базисом представленої концепції міжнародного маркетингу високих технологій виступає синтезування таких концепцій та теорій, як: теорія інформатизації; теорія глобалізації; теорія прав власності; концепція високотехнологічного виробництва; концепція екологічних товарів і послуг; концепція соціально-етичного маркетингу; концепція хай-тек маркетингу; концепція економіки знань; концепція стійкого розвитку; маркетингова концепція. Зважаючи на високу складність управління розвитком високотехнологічного підприємства, можливо виділити декілька основних підходів: системний, функціональний, комплексний, комунікаційно-інформаційний, динамічний та стратегічний. Виділено основні принципи розвитку міжнародного маркетингу високих технологій (єдності; пропорційності; оптимального співвідношення; адекватності; тотожності; об'єктивності; ґрунтовності; гнучкості; рівності; відкритості і подвійності). Представлено основну гіпотезу дослідження, яка зводиться до того, що міжнародний маркетинг високих технологій може бути використаний як механізм забезпечення розвитку високотехнологічних галузей та сприятиме прискоренню процесів глобалізації та інтеграції в економіці України.

Ключові слова: міжнародний маркетинг; високі технології; міжнародний маркетинг високих технологій; високотехнологічні підприємства; маркетингові дослідження.

Ірина П. Отенко, Елена В. Птащенко,

*Харьковский национальный экономический университет имени Семена Кузнеця,
Украина*

**МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ИССЛЕДОВАНИЯ МЕЖДУНАРОДНОГО
МАРКЕТИНГА ВЫСОКИХ ТЕХНОЛОГИЙ**

В работе рассмотрены основные подходы к формированию методологии исследования международного маркетинга высоких технологий. Теоретическим базисом представленной концепции международного маркетинга высоких технологий выступает синтезирование таких концепций и теорий, как: теория информатизации; теория глобализации; теория прав собственности; концепция високотехнологического производства; концепция экологических товаров и услуг; концепция социально-этичного маркетинга; концепция хай-тек маркетинга; концепция экономики знаний; концепция устойчивого развития; маркетинговая концепция. Исходя из высокой сложности управления развитием високотехнологического предприятия, можно выделить несколько основных подходов: системный, функциональный, комплексный, коммуникационно-информационный, динамичный и стратегический. Выделены основные принципы развития международного маркетинга высоких технологий (единства; пропорциональности; оптимального соотношения; адекватности; тождества; объективности; основательности; гибкости принцип определения уровней; открытости и двойственности). Представлена основная гипотеза исследования, которая сводится к тому, что международный маркетинг высоких технологий может служить механизмом обеспечения развития високотехнологических отраслей и способствовать ускорению процессов глобализации и интеграции в экономике Украины.

Ключевые слова: международный маркетинг; высокие технологии; международный маркетинг высоких технологий; высокотехнологичные предприятия; маркетинговые исследования.

Iryna P. Otenko, Olena V. Ptashchenko

Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics, Ukraine

METHODOLOGICAL FRAMEWORKS FOR HIGH TECHNOLOGY INTERNATIONAL MARKETING RESEARCH

The paper explores the key approaches to shaping the methodology for the study of high technology international marketing. The theoretical background for the presented paradigm of high technology international marketing is the synthesis of the following concepts and theories: the informatization theory; the globalization theory; the property rights theory; the high-tech manufacturing concept; the concept of environmentally friendly goods and services; social and ethical marketing concept; the concept of high-tech marketing; the concept of knowledge economy; the concept of sustainable development; the marketing concept. Given the high complexity and challenges in managing a high-tech business development, a number of basic approaches have been suggested, in particular: systemic, functional, integrated, communication and information-based, dynamic and strategic. The basic principles of international high-tech marketing development have been identified, i.e. unity; proportionality; optimal correlation; adequacy; identity; objectivity; thoroughness; flexibility; levelling; disclosure and duality. The main research hypothesis presented argues that international high technology marketing facilitates a mechanism for ensuring the development of high-tech industries and successfully contributes to boosting the processes of globalization and integration within the Ukraine's economy.

Keywords: *international marketing; high technologies; high technology international marketing; high-tech businesses, marketing research.*

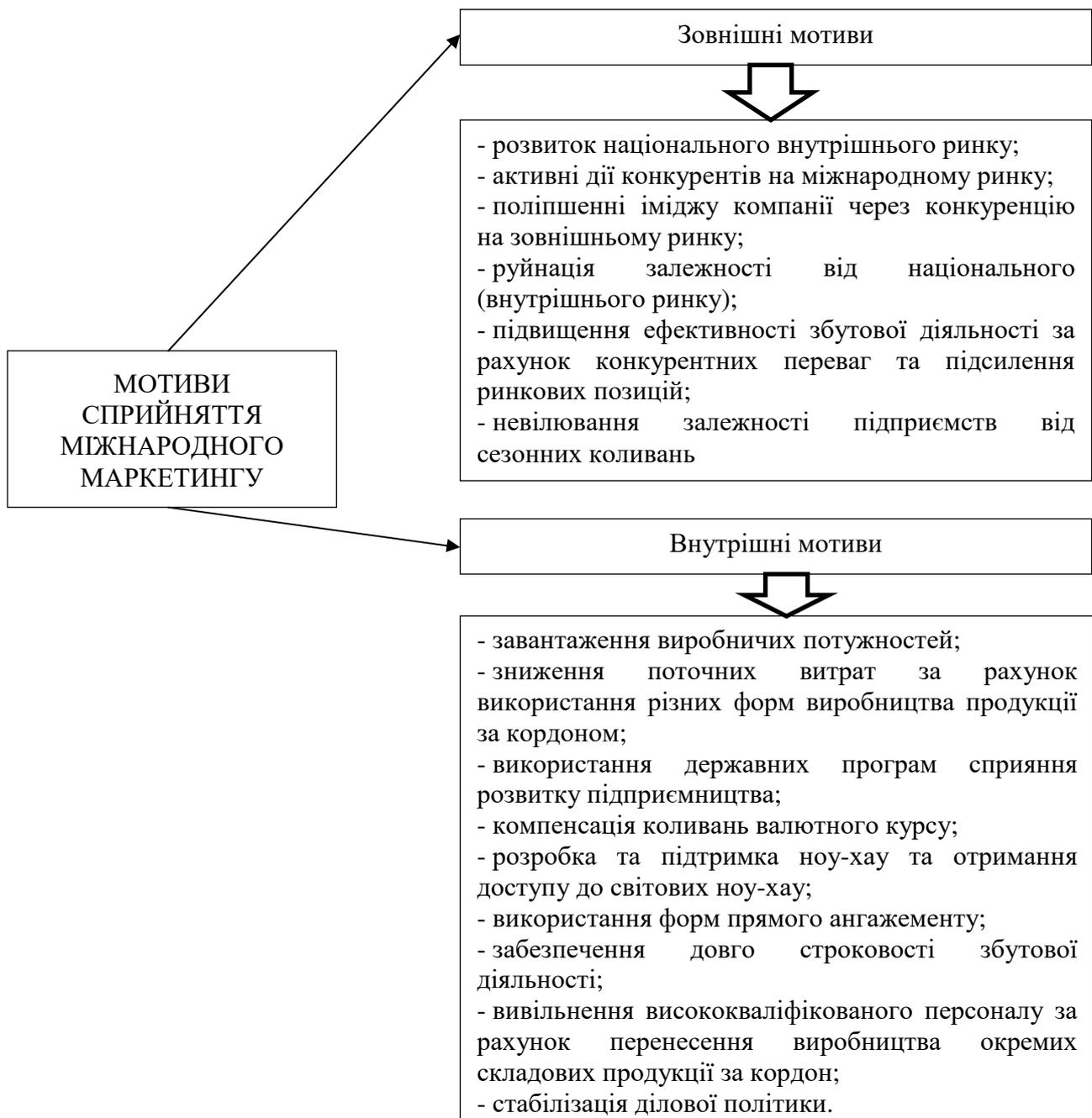
Постановка проблеми. Сучасний розвиток міжнародних економічних відносин сьогодні здійснюється під посиленням впливом глобалізаційних та інтеграційних процесів. За таких умов змінюється зовнішнє середовище підприємств, підсилюється конкуренція, постійно постає питання прискорення інноваційного розвитку та підвищення якості маркетингового інструментарію. Саме за таких умов розвиток міжнародного маркетингу набуває особливої уваги. Стає доцільним розгляд міжнародного маркетингу як елементу системи міжнародних економічних відносин.

Охарактеризувати міжнародний маркетинг можливо з тієї точки зору, що це є маркетинг зовнішнього ринку. За таких умов маркетингова діяльність здійснюється в інтересах зарубіжних підприємств та корпорацій, які безпосередньо відносяться до представленої сфери діяльності. Саме тому можливо стверджувати, що міжнародним маркетингом є маркетинг товарів та послуг, що здійснюється за межами країни знаходження підприємства (організації, корпорації тощо).

Якщо розглядати поняття міжнародного маркетингу у глобальному розумінні, то можливо зауважити, що це не тільки збутова діяльність у вигляді експорту (традиційне сприйняття експортної діяльності зводиться до оставки продукції іноземним фірма та імпортерам, при цьому не відстежується ступінь задоволеності потреб кінцевого споживача), а й увесь набір маркетинг-міксу. Саме тому сьогодні міжнародний маркетинг розглядається як набір систематичних та планомірних дій, які передбачають обробку інформації та оптимізацію інструментарію маркетингу для міжнародних ринків при просуванні продукції до кінцевого споживача на всіх стадіях.

Передумови виникнення концепції міжнародного маркетингу склались у 60-70 роках минулого століття та пов'язані з перебудовою міжнародної ринкової системи, індивідуалізації маркетингу та використання принципів маркетингової діяльності у системі корпоративного управління.

Саме тому сьогодні міжнародний маркетинг, на думку багатьох вчених [1, 3, 5–8, 10, 16], може сприйматись, як набір мотивів, що притаманні компанії, які діють на міжнародному ринку. На основі аналізу літературних джерел [1, 3, 5–8, 10, 16] на рис. 1 представимо докладніше мотиви сприйняття міжнародного маркетингу.

Джерело: побудовано на основі аналізу джерел [1, 3, 5–8, 10, 16].

Рис. 1. Узагальнення мотивів міжнародного маркетингу

Таким чином, розгляд використання інструментарію міжнародного маркетингу набуває особливої актуальності не тільки на ринку товарів масового попиту, а особливо на ринках високотехнологічної продукції.

Аналіз останніх публікацій по проблемі. Сьогодні особливості організації та функціонування ринків високих технологій набувають першочергового значення в роботах таких зарубіжних дослідників, як: Д. Мура, Г. Рігза, С. Слейтора, В. Шанкліна, С. Шейна та інших. Серед вітчизняних українських авторів можливо відзначити роботи: В. Кардаша, Р. Потори, П. Перерви, Л. Федулової, Н. Чухрай.

Роботи присвячені розвитку концепції міжнародного маркетингу зустрічаються у таких вчених як: Д. Аакера, Т. Амблера, К. Бартлетта, С. Грошал, Дж. Даніелса, Ф. Катеори, Ф. Котлера, Д.-Н. Ласку, Т. Мелона, Дж. О'Шонессі, М. Портера, Л. Раденбау, П. Ріволі, І. Ронкаїнена, А. Сайденбега, Л. Хоффманна, М. Чінкоти, К. Шмітгоффа.

Сучасні українські дослідники концепції міжнародного маркетингу: О. Азарян, А. Войчака, В. Кардаша, А. Кредісова, Є. Крикавського, А. Мазаракі, Ю. Макогона, Л. Мороз, В. Онищенко, В. Пелішенка, П. Перерви, Г. Почепцова, І. Решетнікової, Є. Ромата, Є. Савельєва, А. Старостіної, Н. Чухрай, Т. Циганкової та ін.

Можливо стверджувати, що розгляд проблематики розвитку та методології маркетингової діяльності на міжнародному ринку має великий спектр розгляду, але при цьому є окремі аспекти використання інструментів міжнародного маркетингу, що мають суперечності та дають змогу для здійснення додаткових досліджень. Дана ситуація дає новий виток дослідження даного питання та спонукає до необхідності формування методології цього питання.

Мета дослідження. Метою даної роботи є формування методології дослідження міжнародного маркетингу високих технологій.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. З урахуванням того, що дослідження у системі маркетингу є різновидом наукового дослідження, необхідно спеціально зупинитися на описі основних параметрів цього дослідження, пов'язаних з характеристикою загальних методологічних підходів, на взаємозв'язку теоретичного й емпіричного знань, інструментарію збору інформації та інших основних підходах до проведення наукового дослідження. Мова йде про методологію, методи, технології здійснення дослідження у системі маркетингу. Зупинимось більш детально на методології дослідження для детального розуміння сутності маркетингу високих технологій на міжнародному ринку або міжнародному маркетингу високих технологій.

Методологія – це логіка наукового пошуку, стратегія прийомів наукового пізнання. Саме методологія дослідження виступає: по-перше, як засіб пояснення закономірностей, що відображають реальну дійсність; по-друге, визначає, якою мірою зібрані факти можуть служити реальною і надійною підставою знання; по-третє, є засобом вивчення ще непізнаних явищ.

Важливим завданням досліджень в системі маркетингу на міжнародних ринках є виявлення стратегічного поля діяльності підприємства, тобто сукупності цільового ринку і призначеного для нього товару підприємства. Виявлення стратегічного поля діяльності підприємства також включає пошук ринків, придатних для досягнення цілей підприємства та забезпечення необхідної адаптивності його товару. Від правильності вибору залежатиме ефективність всіх наступних маркетингових заходів і діяльності підприємства в цілому.

Досліджуючи та узагальнюючи науковий доробок вчених, а також зважаючи на те, що напрями досліджень в межах системи маркетингу можуть коливатися, вважаємо, що під час аналітичного дослідження обов'язково має бути врахованою можливість одержання

кількісних і якісних показників оцінювання маркетингової діяльності підприємств на міжнародних ринках за використання інформаційних технологій.

Як вже зазначалось раніше вивчення ринкових умов міжнародної маркетингової діяльності високотехнологічних підприємств базується на дослідження потенціалу та можливостях місткості ринку в локальних, регіональних, національних масштабах з точки зору продуктової видовості, галузей і підприємств-виробників, аналіз співвідношення попиту і пропозиції, споживчої поведінки для окремих товарних пропозицій з орієнтацією на галузь та підприємство-виробника.

Дослідження міжнародного маркетингового середовища для підприємств високотехнологічної сфери базується на врахування інформації про конкурентів та їх конкурентні позиції на ринку, посередників та можливостях для здійснення виходу на міжнародний ринок з урахування законодавчої бази здійснення зовнішньоекономічної діяльності. Саме тому при вивченні міжнародного ринку слід співвідносити перспективи, що відкриваються, з можливістю їх використання у зовнішньоекономічній діяльності. Для цього необхідно проводити аналіз виробничої і комерційної діяльності фірми, визначати рівень конкурентоспроможності продукції і фірми та з урахуванням цього оцінювати можливості на зарубіжному ринку, що досліджується [5–8].

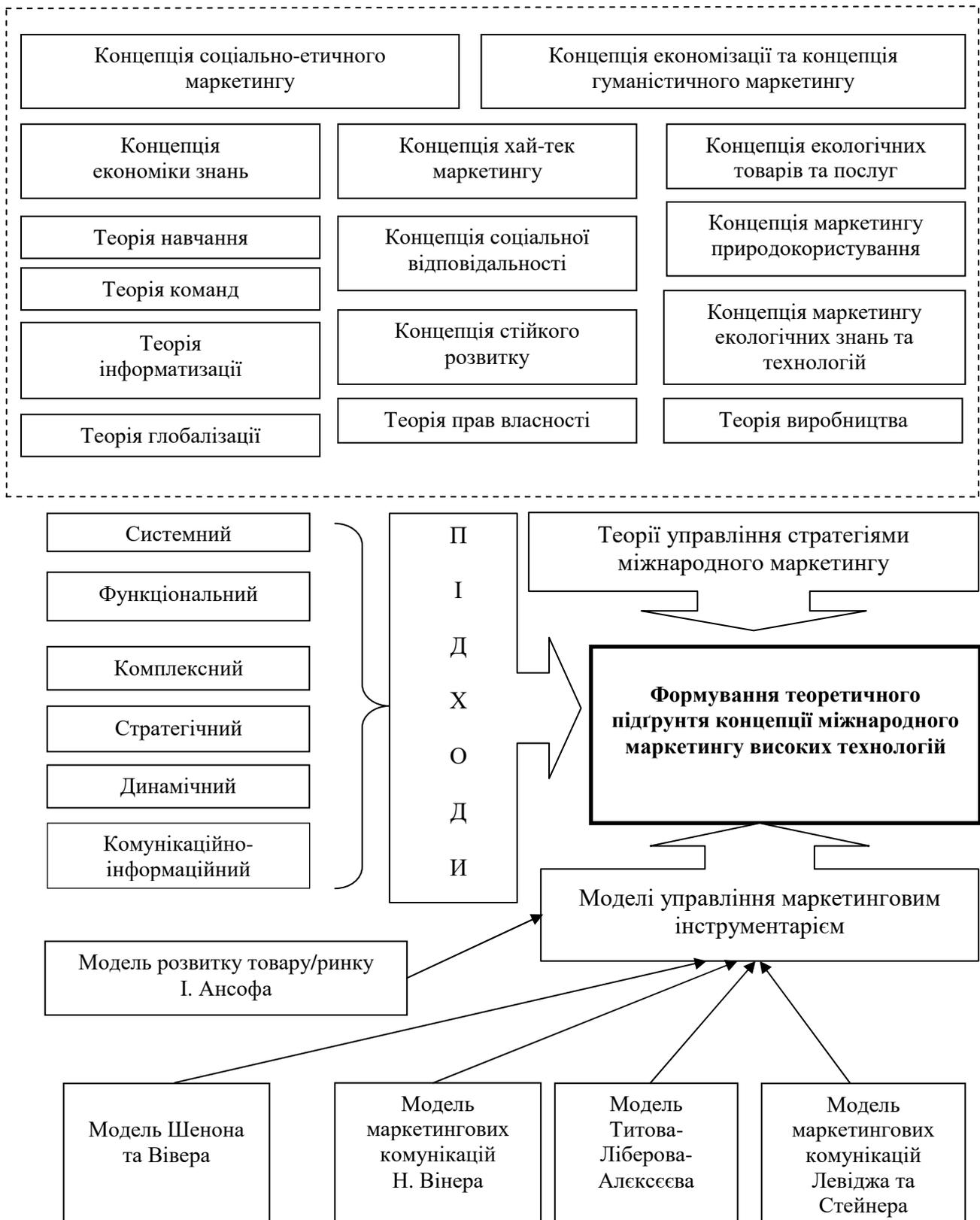
Саме тому основою побудови концепції моделювання напрямків формування та оцінювання рівня використання маркетингового інструментарію міжнародного маркетингу високих технологій (ММВТ) базується на таких засадах: виявлення протиріч, які обумовлюють необхідність впровадження послідовності маркетингового інструментарію міжнародного маркетингу високих технологій; обґрунтування системи гіпотез (основної й уточнюючих), які формують каркас концепції; розробка положень, які формують каркас гіпотез.

З метою наочного представлення логіки побудови концепції моделювання напрямків формування та оцінювання рівня використання маркетингового інструментарію міжнародного маркетингу високих технологій, на нашу думку, доцільно відобразити її схематично на рис. 2 в авторській інтерпретації.

Дослідження та аналіз передумов розвитку міжнародного маркетингу високих технологій, який було представлено в першому розділі монографії, стало підґрунтям для виявлення протиріч на макро-, мезо- і мікроекономічному рівнях. Більш того, вони перебувають у площині вивчення зовнішнього та внутрішнього середовищ і безпосередньо впливають на ефективність функціонування високотехнологічних підприємств, які здійснюють свою діяльність на міжнародному ринку.

Варто зазначити, що в процесі формування міжнародного маркетингу високих технологій, крім представлених особливостей, які виникають у процесі створення та функціонування високотехнологічних підприємств на макро-, мезо- і мікроекономічному рівнях, з'являється ще один суперечливий аспект – використання стратегічного інструментарію міжнародного маркетингу.

Під стратегічним інструментарієм міжнародного маркетингу високих технологій будемо розуміти способи, методи, засоби та їх сукупність, що дозволяють вирішувати стратегічні та тактичні маркетингові цілі. Протиріччя, які виникають в процесі здійснення міжнародної маркетингової діяльності та мають вплив на розвиток високотехнологічного підприємства, представлено систематизації автора на рис. 3.

Джерело: авторська інтерпретація.

Рис. 2. Теоретичне підґрунтя дослідження міжнародного маркетингу високих технологій

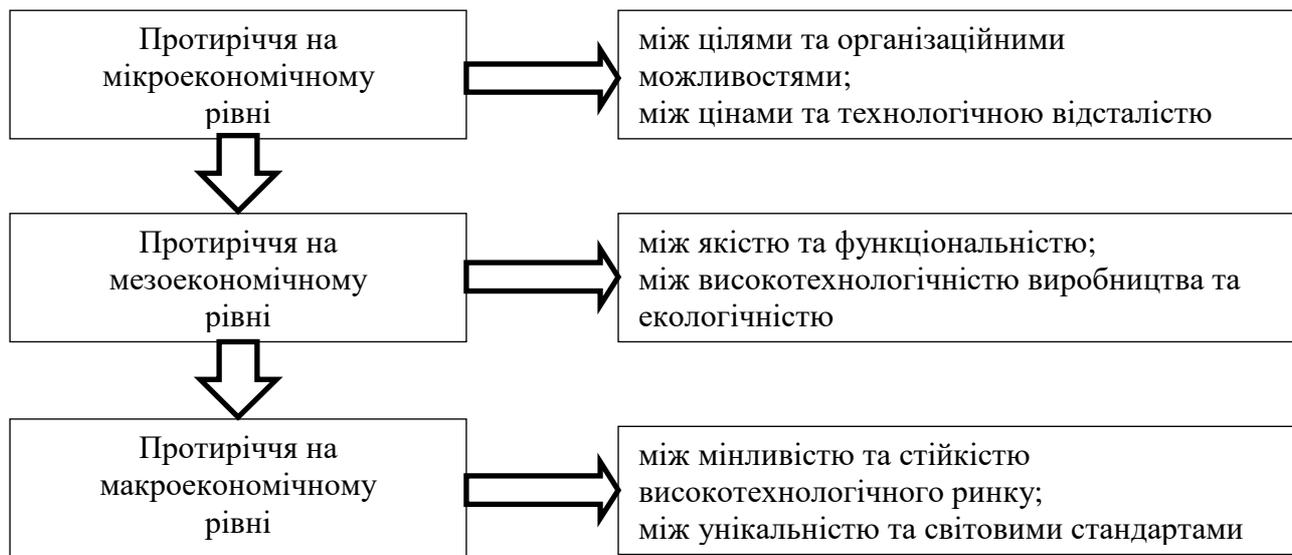

Рис. 3. Протиріччя, які виникають у процесі здійснення міжнародного маркетингу високих технологій на високотехнологічних підприємствах

Теоретичним базисом представленої нами концепції міжнародного маркетингу високих технологій виступає синтезування концепцій та теорій: теорія інформатизації; теорія глобалізації; теорія прав власності; концепція високотехнологічного виробництва; концепція екологічних товарів і послуг; концепція соціально-етичного маркетингу; концепція хай-тек маркетингу; концепція економіки знань; концепція стійкого розвитку; маркетингова концепція.

Таке теоретичне генерування дало змогу визначитися з головними підходами до розвитку міжнародного маркетингу високих технологій (системний; функціональний; комплексний; стратегічний; динамічний; комунікаційно-інформаційний) та принципами розвитку міжнародного маркетингу високих технологій (єдності; пропорційності; оптимального співвідношення; адекватності; тотожності; об'єктивності; ґрунтовності; гнучкості; рівневості; ґрунтовності; відкритості і подвійності). Розглянемо більш детально зазначені складові елементи концепції міжнародного маркетингу високих технологій.

Принцип єдності полягає в тому, що внутрішні зв'язки системи повинні бути єдиними для всіх рівнів системи маркетингу високих технологій.

Принцип пропорційності полягає в тому, що усі складові системи повинні підтримувати пропорційність системи високотехнологічного маркетингу.

Принцип оптимального співвідношення полягає в оптимальному забезпеченні співвідношення централізації і децентралізації системи управління розвитком високотехнологічного маркетингу.

Принцип адекватності полягає в тому, що усі принципи розвитку маркетингу високих технологій не повинні перешкоджати необхідній зміні керуючої і керованої систем з метою збереження їхньої адекватності. Принципи повинні враховувати тимчасові й територіальні аспекти процесу управління в сфері високотехнологічного маркетингу.

Принцип тотожності полягає в тому, що усі елементи системи повинні бути чітко побудовані на однозначних поняттях і мати однозначне тлумачення.

Принцип об'єктивності – усі елементи системи не повинні суперечити один одному.

Принцип ґрунтовності полягає в тому, що принципи повинні ґрунтуватися на теоретичних або фактичних аргументах.

Принцип рівності полягає в тому, що система регулювання розвитку високотехнологічного маркетингу повинна бути сформована з декількох рівнів.

Принцип гнучкості полягає в тому, що для підвищення гнучкості розвитку високотехнологічного маркетингу, адаптивності, варто децентралізувати розвиток.

Принцип відкритості. Основна причина потреби у відкритості – це потреба у відповідності розвитку високотехнологічного маркетингу сучасним світовим соціально-економічним тенденціям, потреба у своєчасності та адекватності сучасним вимогам.

Принцип подвійності. Розвиток має реалізовуватися на основі подвійності: кожний регулюючий акт повинен бути одночасно спрямований як на розвиток високотехнологічного маркетингу, так і на діагностику його особливих характеристик.

У зв'язку з високою складністю управління розвитком високотехнологічного підприємства можливо виділити декілька основних підходів:

- системний підхід фокусує увагу на необхідності дотримання принципу системності в проведенні маркетингових досліджень та структуризації інструментарію, виділенні класифікаційних ознак його видів;

- функціональний підхід дає змогу визначити місце та роль різних видів інструментів у системі міжнародного маркетингу;

- комплексний підхід забезпечує повне цілісне уявлення про ситуацію на ринку, враховуючи унікальність та неповторність характеру її прояву, а також створює можливість використовувати комплекс аналітичних показників та методів;

- динамічний підхід допомагає визначити зміст інструментарію відповідно до етапів процесу створення та розроблення інноваційного продукту або технології від виникнення ідеї до його виходу на ринок; враховувати постійний розвиток нових наукових надбань, пріоритетні напрями наукових досліджень, розробки прототипних моделей та зміни в орієнтації на споживачів-інноваторів;

- стратегічний підхід ґрунтується на перспективному баченні динаміки та потоків продуктів та ресурсів, які забезпечують лідерські позиції підприємства, конкурентну перевагу його продукту на ринку;

- комунікаційно-інформаційний підхід – визначає виняткову роль інформаційного забезпечення та комунікаційних технологій у розвитку високотехнологічного підприємства, адаптації бізнес процесів до змінних умов господарювання на основі стратегічної цінності отриманої інформації, формування баз даних, налагодження єдиного комунікаційного простору.

Отже, основна гіпотеза поточного дослідження представлена у такому трактуванні: гіпотеза (основна) – «Про розвиток міжнародного маркетингу високих технологій як механізму забезпечення розвитку високотехнологічних галузей економіки, що сприяє прискоренню глобалізаційних та інтеграційних процесів економіки України». Незважаючи на те, що процеси глобалізації сприяють об'єднанню національних економік в єдину світову систему, вони також стандартизують структурні елементи економік згідно вимог транснаціоналізації, забезпечують високий динамізм міжнародних економічних відносин; збільшується розрив у рівнях розвитку найрозвиненіших та найбільш розвинутих країн, зростають відмінності соціально-економічного розвитку усередині різних груп країн. Також зазначимо, що процеси динамічного глобального економічного розвитку визначають та обґрунтовують необхідність трансформації та модернізації національної стратегії розвитку країни з урахуванням не лише національних особливостей відповідних соціально-економічних відносин та ринкових механізмів, але й глобального, світового ринку. На нашу думку, така ситуація обумовлена відсутністю фундаментальних досліджень, що дозволяють в повному обсязі розкрити глибинну сутність міжнародного маркетингу високих технологій як

синергетичної сили, що реалізується в умовах системи становлення та розвитку високотехнологічного підприємництва.

Висновки. Таким чином, на міжнародний маркетинг високих технологій суттєво впливає інтеграційний та глобалізаційний процеси. Він змінює традиційне уявлення про підходи ведення бізнесу, коли одноосібне підприємство постійно працює за сталою організаційною структурою та не може швидко переорієнтуватись та адаптуватись до економічних змін навколишнього середовища. Так в свою чергу глобалізаційний процес дає змогу суттєво прискорювати інформаційний обмін та поліпшує міжгалузеві зв'язки між підприємствами, дозволяє створювати наукові проекти без кордонних обмежень між різними країнами та формувати єдиний інформаційний простір для спілкування.

References

Література

1. Hinner, M.B. (1998). The importance of intercultural communication in globalized world. Retrieved from: <http://www.bwl.tu-Freiburg.de/english/forschung/Global/pdf>.
1. Hinner M. B. The importance of intercultural communication in globalized world / M. B. Hinner. – 1998. – Retrieved from: <http://www.bwl.tu-Freiburg.de/english/forschung/Global/pdf>.
2. Nardiello, G.G., Naumik-Gladka, K., Ptashchenko, O., Maliukina, A. (2017). Economic development based on international entrepreneurship and business tourism. *Economic Annals-XXI*, No. 165 (5–6), P. 104–109.
2. Nardiello G. G. Economic development based on international entrepreneurship and business tourism / G. G. Nardiello, K. Naumik-Gladka, O. Ptashchenko, A. Maliukina // *Economic Annals-XXI*. – 2017. – № 165 (5–6). – P. 104–109.
3. Azoev, G.L., Bykova, M.K. (2013). 3D-model prodvizheniia nanotekhnologicheskikh innovatsii [3D-model of nanotechnological innovation promotion]. *Marketing i marketingovye issledovaniia* [Marketing and marketing research], No. 5, P. 370–382 [in Russian].
3. Азоев Г. Л. 3D-модель продвижения нанотехнологических инноваций / Г. Л. Азоев, М. К. Быкова // *Маркетинг и маркетинговые исследования*. – 2013. – № 5. – С. 370–382.
4. Bozhkova, V.V., Ptashchenko, O.V., Saher, L.Yu., Syhyda, L.O. (2018). Transformatsii instrumentarii marketynhovykh komunikatsii v umovakh hlobalizatsii [Transformation of marketing communications tools in the context of globalization]. *Marketynh i menedzhment innovatsii* [Marketing and innovation management], No. 1, P. 73–82. Retrieved from: <http://mmi.fem.sumdu.edu.ua> [in Ukrainian].
4. Божкова В. В. Трансформації інструментарію маркетингових комунікацій в умовах глобалізації [Електронний ресурс] / В. В. Божкова, О. В. Птащенко, Л. Ю. Сагер, Л. О. Сигида // *Маркетинг і менеджмент інновацій*. – 2018. – № 1. – С. 73–82. – Режим доступу: <http://mmi.fem.sumdu.edu.ua>.
5. Kanishchenko, O.L. (2007). Metodolohichni aspekty mizhnarodnoho marketynhu [Methodological aspects of international marketing]. *Visnyk KNU. Seriiia Ekonomika* [Visnyk of the KNU. Series Economics], Vol. 93, P. 43–46 [in Ukrainian].
5. Каніщенко О. Л. Методологічні аспекти міжнародного маркетингу / О. Л. Каніщенко // *Вісник КНУ. Серія Економіка*. – 2007. – Вип. 93. – С. 43–46.
6. Kanishchenko, O.L. (2007). Mizhnarodnyi marketynh u diialnosti ukrainskykh pidpriemstv: monohrafiia [International marketing in the activities of Ukrainian enterprises: monograph]. Kyiv: Znannia. 448 p. [in Ukrainian].
6. Каніщенко О. Л. Міжнародний маркетинг у діяльності українських підприємств: монографія / О. Л. Каніщенко. – К.: Знання, 2007. – 448 с.
7. Keller, K.L. (2005). Strategicheskii brend-menedzhment: sozдание, otsenka i upravlenie marochnym kapitalom [Strategic brand management: управление марочным капиталом /
7. Келлер К. Л. Стратегический бренд-менеджмент: создание, оценка и управление марочным капиталом /

- the creation, evaluation and management of branded capital]. Trans. from English. 2nd ed. Moscow: Viliams. 704 p. [in Russian].
8. Kotler, F., Keller, K.L., Pavlenko, A.F. et al. (2008). Marketynhovyi menedzhment: navch. posib. [Marketing Management: Tutorial]. Kyiv: Khimdzhest. 288 p. [in Ukrainian].
9. Osnovni formy i napriamky mizhnarodnoho kulturnoho obminu na rubezhi XX–XXI st. [Main forms and directions of international cultural exchange at the turn of XX–XXI]. Retrieved from: <https://studfiles.net/preview/3197608/page:25> [in Ukrainian].
10. Pechuliak, Yu.S., Iksarova, N.O. (2015). Osoblyvosti upravlinnia mizhnarodnym marketynhom na vitchyznianskykh pidpriemstvakh [Features of management of international marketing at domestic enterprises]. Visnyk Pryazovskoho derzhavnoho tekhnichnoho universytetu [Bulletin of the Priazovsky State Technical University], Vol. 30, P. 325–332 [in Ukrainian].
11. Ptashchenko, O.V. (2017). Osoblyvosti rozvytku vysokotekhnolohichnoho marketynhu [Features of development of high-tech marketing]. Visnyk Skhidnoukrainskoho natsionalnoho universytetu im. V. Dalia [Bulletin of the East-Ukrainian National University named after. V. Dahl], Vol. 6 (236), P. 191–195 [in Ukrainian].
12. Ptashchenko, O.V. (2013). Pidvyshchenni efektyvnosti zbutovoi polityky pidpriemstva cherez vykorystannia Internet-marketynhu [Increasing the efficiency of sales policy of the enterprise through the use of Internet marketing]. Krymskyi ekonomichnyi visnyk [Crimean Economic Herald], Part II, P. 113–117 [in Ukrainian].
13. Ptashchenko, O.V., Miroshnykova, Ye.D. (2016). Pobudova CRM-systemy yak osnovy formuvannia komunikatsiinoi polityky mizh orhanizatsiieiu ta kintsevym spozhyvachem [Construction of the CRM-system as the basis for forming a communication policy between the organization and the end consume]. Visnyk Skhidnoukrainskoho natsionalnoho universytetu im. V. Dalia [Bulletin of the East-Ukrainian National University named after. V. Dahl], Vol. 6 (230), P. 108–116 [in Ukrainian].
14. Ptashchenko, O.V. (2017). Vykorystannia marketynhovykh instrumentiv dlia zabezpechennia pozysionuvannia vysokotekhnolohichnoi produktsii [The use of marketing tools to ensure the positioning
- К. Л. Келлер; пер. с англ. – 2-е изд. – М.: Вильямс, 2005. – 704 с.
8. Котлер Ф. Маркетинговый менеджмент: навч. посіб. / Ф. Котлер, К. Л. Келлер, А. Ф. Павленко та ін. – К.: Хімджест, 2008. – 288 с.
9. Основні форми і напрямки міжнародного культурного обміну на рубежі XX–XXI ст. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://studfiles.net/preview/3197608/page:25>.
10. Печуляк Ю. С. Особливості управління міжнародним маркетингом на вітчизняних підприємствах / Ю. С. Печуляк, Н. О. Іксарова // Вісник Приазовського державного технічного університету: зб. наукових праць / ПДТУ, Маріуполь. – 2015. – Вип. 30. – С. 325–332.
11. Птащенко О. В. Особливості розвитку високотехнологічного маркетингу / О. В. Птащенко // Вісник Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля / СУНУ, Северодонецьк. – 2017. – Вип. 6 (236). – С. 191–195.
12. Птащенко О. В. Підвищенні ефективності збутової політики підприємства через використання Інтернет-маркетингу / О. В. Птащенко // Кримський економічний вісник. – 2 (03) квітень 2013. – Ч. II. – С. 113–117.
13. Птащенко О. В. Побудова CRM-системи як основи формування комунікаційної політики між організацією та кінцевим споживачем / О. В. Птащенко, Є. Д. Мірошникова // Вісник Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля / СУНУ, Северодонецьк. – 2016. – Вип. 6 (230). – С. 108–116.
14. Птащенко О. В. Використання маркетингових інструментів для забезпечення позиціонування високотехнологічної продукції /

- of high-tech products]. Problemy i perspektyvy rozvytku pidpriemnytstva [Problems and prospects of entrepreneurship development: a collection of scientific works of the Kharkiv National Automobile and Road University], No. 4 (19), P. 147–153 [in Ukrainian].
15. Ptashchenko, O.V. (2012). Formuvannia marketynhovoї pidtrymky tovarnoi innovatsiinoї polityky [Formation of marketing support for commodity innovation policy]. Biznes-inform [Business-inform], No. 7, P. 221–223 [in Ukrainian].
16. Khantinton S. Zitknennia tsyvilizatsii. Problemy mizhkulturnoi komunikatsii v suchasnomu sotsiumi [Clash of civilizations. Problems of intercultural communication in modern society]. Retrieved from: <https://moluch.ru/archive/89/17982> [in Ukrainian].
17. Tsentri komunikativnykh transformatsii [Center for Communicative Transformations]. Kyiv-Mohyla Academy. Retrieved from: <http://www.ukma.edu.ua/index.php/science/tsentri-ta-laboratoriji/tsentrkomunikativnykh-transformatsii> [in Ukrainian].
- О. В. Птащенко // Проблеми і перспективи розвитку підприємництва: збірник наукових праць Харківського національного автомобільно-дорожнього університету. – 2017. – № 4 (19). – С. 147–153.
15. Птащенко О. В. Формування маркетингової підтримки товарної інноваційної політики / О. В. Птащенко // Бізнес-інформ / Харків, ХНЕУ. – 2012. – № 7. – С. 221–223.
16. Хантінгтон С. Зіткнення цивілізацій. Проблеми міжкультурної комунікації в сучасному соціумі [Електронний ресурс] / С. Хантінгтон. – Режим доступу: <https://moluch.ru/archive/89/17982>.
17. Центр комунікативних трансформацій [Електронний ресурс] / Києво-Могилянська академія. – Режим доступу: <http://www.ukma.edu.ua/index.php/science/tsentri-ta-laboratoriji/tsentrkomunikativnykh-transformatsii>.

УДК 338.1

DOI: 10.30857/2413-0117.2019.3.4

Ольга І. Піжук

Національний університет державної фіскальної служби України, м. Ірпінь, Україна

КЛЮЧОВІ ДРАЙВЕРИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

У статті розкрито зміст цифрової трансформації як нового економічного явища, що передбачає перехід від традиційної економіки до цифрової, яка базується на електронній інфраструктурі, електронному бізнесі, електронній комерції, електронних грошах та електронному уряді. Визначено ключові технології сьогодення, які зумовлюють пришвидшення цифрової трансформації економіки, зокрема smart-технології, Інтернет речей, промисловий Інтернет речей, аналітика великих даних, штучний інтелект. Розглядаються три ключові напрями впливу цифрової трансформації на функціонування економіки та суспільства, а саме: масштаб, обсяг та швидкість; власність, активи та економічна цінність; відносини, ринки та екосистеми. Останні формують основні властивості цифрової трансформації, зокрема, зміна масштабу, обсягу і швидкості є результатом перетворення інформації в цифрові біти, які можуть оброблятися та аналізуватися комп'ютерами чи смартфонами. За останні 50 років оцифрування інформації стало експоненційно дешевшим і швидшим, що позначилось на природі активів, які генерують вартість. Своєю чергою, ці зміни впливають на структуру та функціонування ринків, що підтримуються цифровими платформами і тим самим створюють нові екосистеми попиту, пропозиції та обміну. Цифрова трансформація є винятковим за своєю швидкістю і масштабом явищем, що ставить під сумнів традиційне мислення щодо найбільш ефективного способу організації економічної та соціальної діяльності. Інтернет та громадські платформи дозволяють здійснювати широкий спектр мережових заходів, які слугують спільним інтересам суспільства. Ринки набувають нових масштабів та швидко зростають, як і неринкові транзакції та взаємодії між людьми.

Ключові слова: економіка цифрових платформ; Інтернет речей; промисловий Інтернет речей; аналітика великих даних; штучний інтелект.

Ольга И. Пижук

Национальный университет государственной фискальной службы Украины, г. Ирпень,

Украина

КЛЮЧЕВЫЕ ДРАЙВЕРЫ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ ЭКОНОМИКИ

В статье раскрыто содержание цифровой трансформации как нового экономического явления, которое предусматривает переход от традиционной экономики к цифровой, основанной на электронной инфраструктуре, электронном бизнесе, электронной коммерции, электронных деньгах и электронном правительстве. Определены ключевые современные технологии, которые обуславливают ускорение цифровой трансформации экономики, в частности, smart-технологии, Интернет вещей, промышленный Интернет вещей, аналитика больших данных, искусственный интеллект. Рассматриваются три ключевых направления влияния цифровой трансформации на функционирование экономики и общества, а именно: масштаб, объем и скорость; собственность, активы и экономическая ценность; отношения, рынки и экосистемы. Последние формируют основные свойства цифровой трансформации, в частности, изменение масштаба, объема и скорости является результатом преобразования информации в цифровые биты, которые могут обрабатываться и анализироваться компьютерами или смартфонами. За последние 50 лет оцифровка информации стала экспоненциально дешевле и быстрее, что отобразилось на природе активов, которые генерируют стоимость. В свою очередь, эти изменения влияют

на структуру и функционирование рынков, которые поддерживаются цифровыми платформами и тем самым создают новые экосистемы спроса, предложения и обмена. Цифровая трансформация является исключительным по своей скорости и масштабам явлением, которое ставит под сомнение традиционное мышление в отношении наиболее эффективного способа организации экономической и социальной деятельности. Интернет и общественные платформы, позволяют осуществлять широкий спектр сетевых мероприятий, которые служат общим интересам общества. Рынки приобретают новые масштабы и быстро растут, как и нерыночные транзакции и взаимодействия между людьми.

Ключевые слова: экономика цифровых платформ; Интернет вещей; промышленный Интернет вещей; аналитика больших данных; искусственный интеллект.

Olga I. Pizhuk

National University of the State Fiscal Service of Ukraine, Irpin, Ukraine

THE KEY DRIVERS OF DIGITAL TRANSFORMATION OF THE ECONOMY

The article explores the nature of digital transformation as a new economic phenomenon that drives the transition from the traditional economy to a digital one, based on electronic infrastructure, e-business, e-commerce, electronic money, and e-government. The study identifies the key modern technologies that spur digital transformation of the economy, in particular, smart-technology, the Internet of things, industrial Internet of things, big data analytics and artificial intelligence, as well as specifies the three major digital transformation factors that affect the economy and the society, i. e. scale, scope, and speed; ownership, assets and economic value; relationships, markets and ecosystems. The latter shape the basic properties of digital transformation, in particular, changes in scale, scope, and speed result from the conversion of information into digital bits that can be processed and analysed by computers or smartphones. Over the last 50 years, the digitization of information has become exponentially cheaper and faster that affected the nature of assets generating value. In turn, these changes have significant impact upon the structure and operation of digital-based markets and thus create new ecosystems of supply, demand, and exchange. Digital transformation is a unique phenomenon by its speed and scale. Apart from the above, it also challenges traditional thinking on the most effective pattern of economic and social activities arrangement. The Internet and online public platforms enable a wide range of networking activities that serve the common good and public interests. Markets take on new scope, scale, and boom as well as non-market transactions and person-to-person interactions.

Keywords: digital platform economy; internet of things; industrial internet of things; big data analytics; artificial intelligence.

Постановка проблеми. Цифрова трансформація є однією з найбільш актуальних тем сьогодення, оскільки, за своєю суттю передбачає перехід від традиційної економіки матеріального виробництва до цифрової, яка базується на електронній інфраструктурі (інтернет, телекомунікації, програмне та апаратне забезпечення), електронному бізнесі (автоматизація господарської діяльності), електронній комерції (дистрибуція товарів через інтернет), електронних грошах (проведення безготівкових розрахунків), електронному уряді (використання сучасних інформаційних і комунікаційних технологій в управлінні державою).

Використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, серед яких ключовими є аналітика великих даних (Big Data Analytics), Інтернет речей (Internet of Things), промисловий Інтернет речей (Industrial Internet of Things), smart-технології, штучний інтелект (Artificial Intelligence), зумовлює пришвидшення цифрової трансформації та створює неймовірні можливості для поліпшення добробуту населення шляхом вирішення

актуальних соціальних питань: від охорони здоров'я та освіти до захисту навколишнього середовища.

Разом з тим, варто зазначити, що окрім переваг новітні технології також призводять до нових викликів, оскільки цифрова економіка передбачає зміну характеру та структури галузевих ринків та їх учасників. Найбільше занепокоєння викликає низка питань пов'язаних із створенням робочих місць, забезпеченням належного рівня конфіденційності, безпеки, соціально-економічної взаємодії та справедливості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, на які спирається автор. Питання пов'язані з дослідженням цифрової трансформації економіки є предметом вивчення багатьох зарубіжних та вітчизняних фахівців, зокрема таких як: М. Кнікрем, Б. Бертон, та П. Догерті [1], Е. Бриньольфссон та Б. Кахін [2], Д. Ернст [3], Т. Месенбург [4], Н. Негропonte [5], Д. Тепскот [6], К. Шваб [7], О. Джусов [8], Т. Сіташ [9] та ін. Подальші дослідження є необхідними для всебічного та глобального розуміння того, як технології здатні змінити наше життя та життя майбутніх поколінь у економічних, соціальних та інших контекстах.

Мета дослідження полягає у визначенні глобальних трендів розвитку цифрової економіки і інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) як основи її формування, а також з'ясуванні природи економічних та соціальних змін, акцентуючи увагу на нових можливостях і загрозах, викликаних цифровою трансформацією.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Цифрову економіку можна визначити як продовження інформаційної економіки в новій якості після безпрецедентного і дизруптивного технологічного прориву в результаті четвертої промислової революції [10, с. 52], яка відрізняється нелінійною (експоненційною) швидкістю поширення інновацій, глибиною і масштабом проникнення цифрових технологій, силою впливу цифрових комплексів і систем [7]. Їх застосування багато що змінює у способі мислення і мотивації рішень, в економічній поведінці, в принципах організації й роботи компаній та всього економічного механізму. Водночас, технологічні досягнення четвертої промислової революції такі як аналітика великих даних, Інтернет речей (IoT) і промисловий Інтернет речей (IIoT), smart-технології та штучний інтелект (AI) стають ключовими драйверами цифрової трансформації світової економіки [11, с. 9].

Сьогодні великі дані (Big Data)¹ не мають національних кордонів, сприяють інноваціям і створюють економічну цінність як ресурс і актив, а тому, на думку автора, є основоположним драйвером цифрової трансформації економіки. Практично в будь-якій сфері людського життя безперервно накопичуються велика кількість даних. Це і соціальні медіа, і медицина, і банківська сфера, тобто будь-яка галузь, що пов'язана або з людськими взаємовідносинами, або з обчисленнями. Багато існуючих нині стартапів починають активно застосовувати аналіз даних не тільки для відслідковування поведінки клієнтів та прийняття рішень, оснований на інформації в режимі реального часу, а й для забезпечення максимальної якості обслуговування споживачів. Цифрові уряди можуть використовувати нові технології та дані для стимулювання економіки, створення суспільних цінностей шляхом відкриття державних даних.

Людство щодня генерує 2,5 млрд гігабайтів даних. Так, за даними компанії IBS, до 2003 року у світі накопичено 5 ексабайт даних (1 ЕБ = 1 млрд. гігабайтів). У 2008 році цей обсяг зріс до 0,18 зеттабайт (1 ЗБ = 1024 ексабайта), у 2011 році – до 1,76 зеттабайт, у 2013 році – до 4,4 зеттабайт. У травні 2018 року кількість глобальних даних перевищило 16,5 зеттабайт. До 2020 року, за прогнозами, людство сформує 40–44 зеттабайт інформації, а до 2025 року збільшиться в 10 разів [12]. Згідно з даними Міжнародного інституту аналітики

¹ Вперше даний термін був використаний в пресі у 2008 р., коли редактор журналу Nature Кліффорд Лінч опублікував статтю на тему розвитку майбутньої науки за допомогою технологій роботи з великою кількістю даних.

(ПА), Forrester, IDC та Gartner ринок технологій і послуг для великих даних виросте на 23,1% в найближчі кілька років, досягнувши 48,6 млрд дол. США у 2019 році (IDC). До 2020 року аналітика великих даних набуде масового поширення і складе понад 50% всього програмного забезпечення для бізнесу (IDC). Автоматизоване управління даними звільнить розум і руки прогресивних аналітиків і вчених, що працюють з Big Data і вимагатиме від них нових навиків роботи із вдосконаленими системами аналізу інформації та її впровадження в ключові бізнес ніші (ПА) [13].

Ще однією технологією, яка змінює майбутнє сучасної цивілізації є Інтернет речей (далі IoT). З технологічної точки зору IoT – це, по суті, мережа фізичних об'єктів (по факту «речей»), які мають вбудовані технології, що дозволяють здійснювати взаємодію з зовнішнім середовищем, передавати відомості про свій стан і приймати дані ззовні». Складовою частиною IoT є Індустріальний (або Промисловий) інтернет речей (Industrial Internet of Things, IIoT). Промисловий інтернет радикально відрізняється тим, що система об'єднаних комп'ютерних мереж і підключених до них промислових (виробничих) об'єктів з вбудованими датчиками і програмним забезпеченням для збору та обміну даними, дає можливість віддаленого контролю і управління в автоматизованому режимі, без участі людини. Промисловий Інтернет Речей дозволяє створювати виробництва, які виявляються більш ощадливими, гнучкими і ефективними, ніж існуючі. Бездротові пристрої з підтримкою протоколу IP, включаючи смартфони, планшети і датчики, вже активно використовуються на виробництві. Наявні дротові мережі датчиків у найближчі роки будуть розширені та доповнені бездротовими, завдяки чому на підприємствах суттєво розширяться зони застосування систем моніторингу та управління. Наступний етап оптимізації виробничих процесів буде характеризуватися все більш щільною конвергенцією кращих інформаційних і операційних технологій.

Згідно з даними світового аналітичного агентства Gartner, у 2017 році було використано пристроїв IoT на суму близько 8,4 млрд дол., що на 31% більше у порівнянні з 2016-м, а вже до 2020 року ця цифра, ймовірно, зросте до 20,4 млрд дол. США. Загальні витрати на кінцеві точки і послуги IoT у 2017 році досягли майже 2 трлн. дол., причому дві третини із цих пристроїв – у Китаї, Північній Америці та Західній Європі. Більше 8 млрд. з усіх пристроїв – такі споживчі товари, як смарт-телевізори і смарт-динаміки. Серед найбільш популярних пристроїв IoT, які використовують підприємства, – інтелектуальні електричні лічильники і комерційні камери відеоспостереження. За підрахунками консалтингової агенції McKinsey, до 2025 року обсяг IoT-ринку складе 6,2 трлн дол. США, притому більшість експертів сходяться у тому, що в кінцевому підсумку IoT повністю трансформує існуючий IT-ландшафт [14].

Smart-технології змінили обчислювальні можливості та дозволили розвинути «економіку цифрових платформ» (digital platform economy)², забезпечивши постійний мобільний зв'язок і надавши користувачам доступ до широкого спектру нових додатків і послуг. Так, відповідно до одного з визначень, цифрова платформа – це система, влаштована за блоковим принципом, основне завдання якої – бути технологічною базою для комунікації великої кількості користувачів та розроблення і застосування програмних продуктів [15]. Існуючі цифрові платформи різноманітні за функціями та структурою (табл. 1).

Разом з тим, варто відмітити, що Google і Facebook є цифровими платформами, які пропонують пошукові та соціальні медіа, але вони також забезпечують інфраструктуру, на якій будуються інші платформи [17]. Тобто, цифрові платформи можуть розглядатися як технологічна база для підтримки онлайн-спільнот та є одним із ключових інструментів цифрової трансформації, що забезпечує інформаційний обмін та транзакції між великою

² Економічна діяльність, основана на платформах, під якими розуміються онлайн-системи, що надають комплексні типові рішення для взаємодії між користувачами, включаючи комерційні транзакції.

кількістю користувачів. Це сукупність технологічних рішень, які створюють основу для функціонування спеціалізованої системи цифрової взаємодії, знижуючи вартість витрат на транзакції та нівелюючи роль посередника. При цьому учасники є незалежними один від одного.

Таблиця 1

Наявні підходи до класифікації цифрових платформ

Принцип класифікації	Тип платформ	Приклад
<i>Відповідно до класифікації The Centre for Global Enterprise</i>		
Відповідно до функцій платформ	Операційні платформи	Uber, Gett, Yandex
	Інноваційні платформи	Android, IOS, Microsoft Service
	Інтегровані платформи	App Store, iCloud
	Інвестиційні платформи	Kickstarter
<i>Відповідно до класифікації Deloitte University</i>		
Відповідно до функцій платформ	Агреговані платформи	Alibaba
	Соціальні платформи	Facebook, Instagram
	Навчальні платформи	Coursera
	Мобілізаційні платформи	CRM, Bitrix24
<i>За масштабами діяльності</i>		
За масштабом діяльності	Глобальні платформи	PayPall, Facebook
	Регіональні платформи	Yandex
	Національні платформи	Qiwi

Джерело: [16, с. 30].

Таким чином, цифрові платформи є проривною інновацією, яка здатна докорінно змінити структуру національного ринку. З одного боку, цифрові платформи дають змогу уникнути ланцюжка посередників, пропонуючи кінцевому споживачу максимальний перелік можливостей. З іншого – у разі виникнення «цифрового монополізму» власники успішних платформ отримують ефективні важелі контролю за ринком (в т. ч. завдяки асиметрії інформації) і можуть нав'язувати власну цінову політику. Тобто «традиційний» бізнес тактично дуже виграє від появи цифрових платформ, але в стратегічному плані наражається на небезпеку втрати каналів збуту та потрапляння в цілковиту залежність від власників платформ.

Штучний інтелект (далі AI) є невід'ємною частиною зростаючого числа галузей і ключовий інструмент їх цифрової трансформації. AI – унікальний продукт технічного прогресу, що дає змогу машинам вчитися, використовуючи людський і власний досвід, пристосовуватися до нових умов в рамках свого застосування, виконувати різнопланові завдання, які тривалий час були під силу лише людині, прогнозувати події й оптимізувати ресурси різного характеру [18]. Сьогодні AI допомагає світові діагностувати хвороби і розробляти клінічні протоколи. Крім того, він використовується для адаптації навчальних планів для учнів з різними освітніми проблемами. Ще одна сфера використання AI – співставлення здібностей і кваліфікації людей з наявними вакансіями. Разом з тим AI діє дедалі автономніше і використовується дедалі ширше, через що зростатиме й важливість безпеки AI. До найбільш активно обговорюваних ризиків належать втрата робочих місць та зловмисне використання AI (наприклад, автономне озброєння).

Згідно з прогнозами Gartner, розповсюдження технологій AI створить на 2,9 трлн дол. США світових економічних цінностей і відновить 6,2 млрд. годин продуктивності праці до 2021 року. І, хоча у 2017 році ринок штучного інтелекту оцінювався у 4,8 млрд дол. США, прогнозується, що вже до 2025 року він може вирости майже у 20 разів – до 89,8 млрд дол.

США. Тут важливо зазначити, що AI, який сьогодні застосовується у промисловості та на виробництві (сфери, що найбільш масштабовано використовують автоматизацію й робототехніку, а також аналітичні системи), вирішує лише локальні завдання на ринку, впливаючи на майбутні прогнози. Експерти очікують масове впровадження подібних інновацій [19].

Окрім вивчення ключових цифрових технологій для розуміння наслідків можливих цивілізаційних змін важливими є також дослідження сфер впливу цифрової трансформації на функціонування економіки та суспільства. Так, міжнародна організація OECD (Organisation for Economic Cooperation and Development) виділяє такі ключові сфери впливу як: масштаб, обсяг та швидкість; власність, активи та економічна цінність; відносини, ринки та екосистеми. Ці сфери впливу визначають основні властивості цифрової трансформації, які проходять через майже всі сфери життєдіяльності суспільства.

Цифрова технологія є рушійною силою трьох взаємопов'язаних вимірів: масштабу, обсягу та швидкості. Ці фактори спільно створюють складні економічні та соціальні наслідки, які відображають принципову зміну характеру виробництва. На відміну від фізичних продуктів, які, як правило, мають високі фіксовані та суттєві граничні витрати, що залежать від обсягів виробництва, цифрові продукти мають переважно фіксовані та низькі (близькі до нуля) граничні витрати. Ця характеристика в поєднанні з глобальним розподілом, що здійснюється через мережу Інтернет, дозволяє успішним компаніям і платформам швидко масштабуватись, на міжнародному рівні, іноді з дуже невеликою кількістю працівників або матеріальних активів [20].

«Економія на масштабах» як конкурентна перевага раніше могла бути успішно реалізованою лише великими компаніями, які могли підтримувати багатофункціональність чи впроваджувати стратегію вертикальної інтеграції, що дозволяє значно знизити сукупні витрати (н-д від складних контрактів між фірмами). Здатність класифікувати, кодувати та зберігати цифрову інформацію в стандартизованій формі зменшує широкий діапазон трансакційних витрат, забезпечуючи основу для більш ефективної взаємодії. Це, у свою чергу, дає можливість компаніям адаптувати продукти до потреб окремих осіб та значно збільшити ефект від «економії на масштабах». Як наслідок, використання даних можливостей призводить до необхідності формування нових бізнес-моделей, розмивання галузевих кордонів (н-д, одна фірма перебуває в роздрібній торгівлі, здійснює надання ІКТ послуг і логістиці), а також зміни ландшафту для ринкової конкуренції. Цифровізація також полегшує створення складних продуктів, які поєднують багато функцій (н-д, смартфон) і дозволяють здійснювати широкий спектр послуг.

Отже, завдяки цифровізації властивості масштабу, обсягу та швидкості об'єднуються багатьма способами, часто підсилюючи один одного. Вони забезпечують конкурентну перевагу та зміщують інвестиції у нематеріальні джерела створення вартості, багато з яких можуть бути також оцифровані. Ці нематеріальні активи, зокрема, програмне забезпечення та дані, все більше поєднуються з традиційними матеріальними інвестиціями в інструменти, машини, автомобілі та будівлі, створюючи нові активи, які здатні постійно адаптуватися до умов, що змінюються, використовуючи нові можливості. Іншою зміною характеру інвестицій у матеріальний капітал є поява платформ, які з'єднують власників капіталу (н-д, автомобілів, нерухомості або обчислювальної техніки) з користувачами. Це сприяє більш продуктивному використанню останнього, а також наданню нових послуг.

Інфраструктура загального призначення, Інтернет, є революційним відходом від аналогових комунікацій, таких як телефонія та мовлення. До винайдення Інтернет-мережі не існувало спільної інфраструктури для підключення користувачів, цифрових активів і фізичних об'єктів. Принцип «наскрізного» інтернету дозволяє будь-якому користувачу

підключитися до будь-якого іншого користувача. Отже, в той час як цифровізація змінює характер продукції, Інтернет дозволив змінити формування, зміст і характер відносин. Інтернет зробив цифрові продукти доступними у всьому світі, і радикально знизив витрати на спілкування та транзакції. Ринки стають більш ефективними та повноцінними, і ними можна керувати як приватними підприємствами, які об'єднують різні інтереси та об'єкти на технологічно складних платформах.

Масовий доступ до мережі Інтернет та легкість переміщення нематеріальних джерел цінностей, особливо у цифровій формі, ускладнює визначення фіксованого місця створення вартості (походження продукту) або місця проведення діяльності. Наприклад, дані можуть бути захоплені, зашифровані, трансформовані та збережені в декількох місцях у будь-якій точці Землі, розмиваючи значення певного географічного розташування. Оцифрована інформація може бути швидко перенесена на великі відстані без погіршення якості, що дає можливість транскордонної торгівлі послугами і зменшує потребу у фізичному розміщенні. Легкість, з якою можна перетинати національні кордони без негайного виявлення або наслідку, може зменшити роль фізичного розташування та близькості як організаційного принципу для певної економічної та соціальної діяльності.

Тридцять років тому мережі були спеціалізовані за типом послуг, які вони надавали (наприклад, перемикач телефонії для передачі голосу та мовлення для відео). Інтелект мережі знаходився в центрі, а кінцевий користувач мав «глухий» пристрій, як простий телефон або телевізор. Принцип «end-to-end», що лежить в основі Інтернет-протоколу, перемістив інтелект мережі від центру до країв, де специфічні для програми функції знаходяться в кінцевих вузлах мережі, а не в проміжних. Як наслідок, перенесення інтелекту від центру до країв сприяє децентралізації та виникненню нових форм посередництва. Вони надають кінцевим користувачам можливість здійснення електронної комерції, розповсюдження контенту, послуг пов'язаних із пошуком та зберіганням даних, а також доступу до соціальних мереж. Ці форми посередництва є новою формою власності, що представляють собою онлайн-платформи, які сприяють децентралізації шляхом зниження бар'єрів для участі кожного члена суспільства, часто сприяючи розширенню їх економічних і соціальних можливостей.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Цифрова трансформація є винятковим за своєю швидкістю і масштабом явищем, що ставить під сумнів традиційне мислення щодо найбільш ефективного способу організації економічної та соціальної діяльності. Інтернет та громадські платформи, дозволяють здійснювати широкий спектр мережевих заходів, які слугують спільним інтересам. Ринки набувають нових масштабів та швидко зростають, як і неринкові транзакції та взаємодії між людьми. Замість бінарного вибору між державним і приватним, цифровізація передбачає градації, гібриди і варіанти. Вона дозволяє постійно тонко налаштовувати доступ, контроль, участь і функцію – на відміну від стабільних і вбудованих архітектур фізичного світу або, в цьому відношенні, розвинених інститутів передових економік.

Напрямок подальших досліджень – детальне вивчення окремих драйверів цифрової трансформації, таких як штучний інтелект, аналітика великих даних тощо, з метою з'ясування їх впливу на конкурентоспроможність національних економічних систем.

References

1. Knickrehm, M., Berthon, B., Daugherty, P. Digital Disruption: The Growth Multiplier, Accenture. Retrieved from: <https://www.accenture.com/acnmedia/PDF-4/Accenture-Strategy-Digital-DisruptionGrowthMultiplier.pdf>.

Література

1. Knickrehm M. Digital Disruption: The Growth Multiplier, Accenture [Електронний ресурс] / М. Knickrehm, В. Berthon, Р. Daugherty. – Режим доступу: <https://www.accenture.com/acnmedia/PDF-4/Accenture-Strategy->

2. Brynjolfsson, E., Kahin, B. eds. (2002). Understanding the Digital Economy: Data, Tools, and Research. Cambridge, MA, London, The MIT Press. 401 p.
3. Ernst, D. The evolution of a «digital economy»: research issues and policy challenges. Retrieved from: <http://www.eastwestcenter.org/publications/evolution-digital-economy-research-issues-and-policychallenges>.
4. Mesenbourg, T.L. (2001). Measuring the Digital Economy. U.S. Bureau of the Census. Retrieved from: <http://www.census.gov/content/dam/Census/library/working-papers/2001/econ/digita-lecon.pdf>.
5. Negroponte, N. (1995). Being Digital. Knopf, NY. 256 p.
6. Tapscott, D. (1994). Digital Economy. McGraw-Hill, New York. 368 p.
7. Shwab, K. (2016). The Fourth Industrial Revolution: What It Means and How to Respond. Retrieved from: <https://www.foreignaffairs.com/articles/2015-12-12/fourth-industrial-revolution>.
8. Dzhusov, O.A., Apalkov, S.S. Tsyfrova ekonomika: strukturni zrushennia na mizhnarodnomu rynku kapitalu [Digital economy: structural changes in the international capital market]. Retrieved from: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/view/3058/2746 [in Ukrainian].
9. Sitash, T.D., Parashchuk, A.S. Tsyfrova ekonomika: realii ta perspektyvy [Digital economy: realities and prospects]. Retrieved from: <http://www.rusnauka.com/pdf/234855.pdf> [in Ukrainian].
10. Safronchuk, M.V. (2017). Cyfrova postup revoljuciji (chetverta promyslova revoljucija i cyfrova transformacija) [The Digital Progress of the Revolution (Fourth Industrial Revolution and Digital Transformation)]. Ekonomika i upravlinnja: problemy, rishennja [Economics and Management: Problems, Digital-DisruptionGrowth-Multiplier.pdf.
2. Understanding the Digital Economy: Data, Tools, and Research / ed. by Erik Brynjolfsson, Brian Kahin. – Cambridge, MA; London: The MIT Press. 2002. – 401 p.
3. Ernst D. The evolution of a «digital economy»: research issues and policy challenges [Електронний ресурс] / D. Ernst. – Режим доступу: <http://www.east-west-center.org/publications/evolution-digital-economy-research-issues-and-policy-challenges>.
4. Mesenbourg T. L. Measuring the Digital Economy. U.S. Bureau of the Census [Електронний ресурс] / T. L. Mesenbourg. – Режим доступу: <http://www.census.gov/content/dam/Census/library/working-papers/2001/econ/digita-lecon.pdf>.
5. Negroponte N. Being Digital / N. Negroponte. – NY: Knopf, 1995. – 256 p.
6. Tapscott D. Digital Economy / Don Tapscott. – New York: McGraw-Hill. 1994. – 368 p.
7. Shwab K. The Fourth Industrial Revolution: What It Means and How to Respond [Електронний ресурс] / K. Shwab. – Режим доступу: <https://www.foreignaffairs.com/articles/2015-12-12/fourth-industrial-revolution>.
8. Джусов О. А. Цифрова економіка: структурні зрушення на міжнародному ринку капіталу [Електронний ресурс] / О. А. Джусов, С. С. Апальков. – Режим доступу: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/view/3058/2746.
9. Сіташ Т. Д. Цифрова економіка: реалії та перспективи [Електронний ресурс] / Т. Д. Сіташ, А. С. Паращук. – Режим доступу: <http://www.rusnauka.com/pdf/234855.pdf>.
10. Сафрончук М. В. Цифрова поступ революції (четверта промислова революція і цифрова трансформація) / М. В. Сафрончук // Економіка і управління: проблеми, рішення. – 2017. – № 11. – Т. 5. – С. 52–56.

Solutions], No. 11, Vol. 5, P. 52–56 [in Ukrainian].

11. Going Digital: Making the Transformation Work for Growth and Well-Being. Retrieved from: <https://www.oecd.org/mcm/documents/C-MIN-2017-4%20EN.pdf>.

12. Chto takoe Big Data? [What is Big Data?]. Retrieved from: <https://rb.ru/howto/chto-takoe-big-data> [in Russian].

13. Big Data Analytics: na rynku pratsi z vysokymy vymohamy do znan analytyky v oblasti tekhnolohii korystuiutsia naivyschym popytom [Big Data Analytics: In the labor market with high demands on knowledge, technology analysts are in the highest demand]. Platforma “Shtuchnyi intelekt” [Artificial Intelligence Platform]. Retrieved from: <https://www.everest.ua/ai-platform/analytics/statystyka-zrostannya-ai-u-2019-rotsi-yaku-vam-potribno-znaty> [in Ukrainian].

14. IoT: vse, shcho potribno znaty pro internet rechei i pro maibutnie suchasnoi tsyvilizatsii [IoT: Everything you need to know about Internet things and about the future of modern civilization]. Platforma «Shtuchnyi intelekt» [Artificial Intelligence Platform]. Retrieved from: <https://www.everest.ua/ai-platform/analytics/iot-vse-shho-potribno-znati-pro-internet-rechej-i-pro-majbutne-suchasnoi-civilizacii> [in Ukrainian].

15. Spagnoletti, P., Resca, A., Lee, G. (2015). A design theory for digital platforms supporting online communities: a multiple case study. *Journal of Information Technology*, 30(4), 364–380.

16. Sichkarenko, K.O. (2018). Tsyfrovi platformy: pidkhody do klasyfikatsii ta vyznachennia roli v ekonomichnomu rozvytku [Digital Platforms: Approaches to Classification and Determining the Role in Economic Development]. *Prychornomorski ekonomichni studii* [Black Sea Economic Studies], Vol. 35, P. 30 [in Ukrainian].

17. Kenney, M., Zysman, J. (2016). The rise of the platform economy. *Issues in Science and Technology*, Vol. 32, Is. 3. Retrieved from: <http://issues.org/32-3/the-rise-of-the-platform-economy>.

18. Shtuchnyi intelekt (AI): shcho tse take i chomu tse vazhlyvo? [Artificial Intelligence (AI): What is it and why is it important?]. *AI Review*, August 2018. –

11. Going Digital: Making the Transformation Work for Growth and Well-Being [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.oecd.org/mcm/documents/C-MIN-2017-4%20EN.pdf>.

12. Что такое Big Data? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://rb.ru/howto/chto-takoe-big-data>.

13. Big Data Analytics: на рынке праці з високими вимогами до знань аналітики в області технологій користуються найвищим попитом [Електронний ресурс] // Платформа «Штучний інтелект». – Режим доступу: <https://www.everest.ua/ai-platform/analytics/statystyka-zrostannya-ai-u-2019-rotsi-yaku-vam-potribno-znaty>.

14. IoT: все, що потрібно знати про інтернет речей і про майбутнє сучасної цивілізації [Електронний ресурс] // Платформа «Штучний інтелект». – Режим доступу: <https://www.everest.ua/ai-platform/analytics/iot-vse-shho-potribno-znati-pro-internet-rechej-i-pro-majbutne-suchasnoi-civilizacii>.

15. Spagnoletti P. A design theory for digital platforms supporting online communities: a multiple case study / P. Spagnoletti, A. Resca, G. Lee // *Journal of Information Technology*. – 2015. – No. 30 (4). – P. 364–380.

16. Січкаренко К. О. Цифрові платформи: підходи до класифікації та визначення ролі в економічному розвитку / К. О. Січкаренко // *Причорноморські економічні студії*. – 2018. – Вип. 5. – С. 30.

17. Kenney M. The rise of the platform economy [Електронний ресурс] / M. Kenney, J. Zysman // *Issues in Science and Technology*. – 2016. – Vol. 32, Is. 3. – Режим доступу: <http://issues.org/32-3/the-rise-of-the-platform-economy>.

18. Штучний інтелект (AI): що це таке і чому це важливо? [Електронний ресурс] // *AI Review*. – Серпень 2018. – № 1. –

- No. 1. Retrieved from: <https://www.everest.ua/wp-content/uploads/2018/11/Everest-AI-Review-№1.pdf> [in Ukrainian].
19. Statystyka zrostannia AI u 2019 rotsi, yaku vam potribno znaty [AI growth statistics in 2019 that you need to know]. Platforma «Shtuchnyi intelekt» [Artificial Intelligence Platform]. Retrieved from: <https://www.everest.ua/ai-platform/analytics/statystyka-zrostannya-ai-u-2019-rotsi-yaku-vam-potribno-znaty> [in Ukrainian].
20. Vectors of digital transformation. OECD digital economy papers January 2019 No. 273. Retrieved from: <https://www.sipotra.it/old/wp-content/uploads/2019/01/VECTORS-OF-DIGITAL-TRANSFORMATION.pdf>.
- Режим доступу: <https://www.everest.ua/wp-content/uploads/2018/11/Everest-AI-Review-№1.pdf>.
19. Статистика зростання AI у 2019 році, яку вам потрібно знати [Електронний ресурс] // Платформа «Штучний інтелект». – Режим доступу: <https://www.everest.ua/ai-platform/analytics/statystyka-zrostannya-ai-u-2019-rotsi-yaku-vam-potribno-znaty>.
20. Vectors of digital transformation [Електронний ресурс] // OECD digital economy papers January 2019 No. 273. – Режим доступу: <https://www.sipotra.it/old/wp-content/uploads/2019/01/VECTORS-OF-DIGITAL-TRANSFORMATION.pdf>.

УДК 330.31

DOI: 10.30857/2413-0117.2019.3.5

Надія В. Рощина, Наталя О. Черненко
Національний технічний університет України «Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського», Україна
ЩОДО ПИТАННЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ ТА ПЕРСПЕКТИВ
РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ЗНАТЬ В УКРАЇНІ

У статті розглянуто основні принципи концепції економіки знань у контексті реалій України та країн Європейського Союзу. Проведено дослідження ступеня взаємозв'язку між темпами росту ВВП і добробутом громадян, з одного боку, та якістю освіти і науки – з іншого. Проаналізовано досвід Європейського Союзу у впровадженні економіки знань та можливості, які він надає Україні, а також досліджено поточний стан впровадження економіки знань в Україні та основні показники, що на нього впливають. Виходячи з отриманих даних, з'ясовано ключові причини низького рівня розвитку економіки знань в Україні. Ними виявились низька інновативність української економіки та відставання України у сфері інформаційно-комунікаційних технологій. За результатами дослідження запропоновано шляхи вирішення цих проблем. На основі проаналізованих даних зроблено висновки про стан впровадження економіки знань в Україні. Представлено комплексні підходи до аналізу економіки знань в Україні та обґрунтовано економічну доцільність інвестицій у науку та освіту. Окреслено шляхи покращення ситуації в національній інноваційній сфері, насамперед, для підвищення конкурентоспроможності української економіки наголошується на необхідності створення сприятливого організаційного та економічного середовища для формування ринку інтелектуальної власності, розвитку інноваційного підприємницького сектору, інноваційної інфраструктури. У статті обґрунтовано, що всі ці заходи допоможуть поступово розв'язати сучасні економічні суперечності, а також забезпечити умови для впровадження інноваційної моделі економічного розвитку країни. Теоретична значущість дослідження полягає у встановленні зв'язку між освітою, наукою та економікою країн та аналізі ситуації з економікою знань в Європі та Україні. Практична спрямованість дослідження направлена на виявлення можливих шляхів впровадження економіки знань в Україні.

Ключові слова: економіка знань; наука; сталий розвиток; технології; людський капітал.

Надежда В. Рощина, Наталья А. Черненко
Национальный технический университет Украины «Киевский политехнический
институт имени Игоря Сикорского», Украина
К ВОПРОСУ МЕЖДУНАРОДНОГО ОПЫТА И ПЕРСПЕКТИВ РАЗВИТИЯ
ЭКОНОМИКИ ЗНАНИЙ В УКРАИНЕ

В статье рассмотрены основные принципы концепции экономики знаний в контексте реалий Украины и стран Европейского Союза. Проведено исследование степени взаимосвязи между темпами роста ВВП и благосостоянием граждан, с одной стороны, и качеством образования и науки – с другой. Проанализирован опыт Европейского Союза по внедрению экономики знаний и возможности, которые он предоставляет Украине. Исследованы текущее состояние внедрения экономики знаний в Украине, а также основные показатели, которые на него влияют. Исходя из полученных данных, выяснены основные причины низкого уровня развития экономики знаний в Украине, которыми выявились низкая инновативность украинской экономики и отставание Украины в сфере информационно-коммуникационных технологий. Представлены комплексные подходы к экономике знаний в

Украине и обоснована экономическая целесообразность инвестиций в науку и образование. Очерчены пути решения этих проблем, прежде всего, для повышения конкурентоспособности украинской экономики акцентируется внимание на необходимости создания благоприятной организационной и экономической среды для формирования рынка интеллектуальной собственности, развития инновационного предпринимательского сектора, инновационной инфраструктуры. В статье отмечается, что все эти меры помогут постепенно решить существующие экономические противоречия и обеспечить условия для внедрения инновационной модели экономического развития страны. Предложены комплексные подходы к анализу экономики знаний в Украине и обоснована экономическая целесообразность инвестиций в науку и образование. Теоретическая значимость исследования заключается в установлении связи между образованием, наукой и экономикой стран, а также анализе состояния экономики знаний в Европе и Украине. Практическая значимость исследования состоит в выявлении возможных путей внедрения экономики знаний в Украине.

Ключевые слова: экономика знаний; наука; устойчивое развитие; технологии; человеческий капитал.

Nadiia V. Roshchyna, Natalya O. Chernenko
*National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky
Kyiv Polytechnic Institute", Ukraine*

IDENTIFYING INTERNATIONAL BEST PRACTICES AND KNOWLEDGE ECONOMY DEVELOPMENT PERSPECTIVES IN UKRAINE

The article explores the basic principles of the knowledge economy concept in modern realia of Ukraine and the European Union together with identifying the relationship between GDP growth and social welfare, on the one hand, and the quality of education and science – on the other. The European Union best practices on the implementation of knowledge economy and the opportunities it provides to Ukraine have been reviewed. The study offers insights on the current state of knowledge economy implementation in Ukraine and the major indicators that affect its successful development. Based on the research data, the key reasons behind the low level of knowledge economy in Ukraine and the bottlenecks to its development have been disclosed, specifically they are the low innovativeness of the Ukrainian economy and the lag in the area of information and communication technologies. Complex solutions to the above problems are proposed along with providing benefits of investing into research and education. In the context of enhancing the competitiveness of Ukraine's economy, emphasis is put on the need to create a favorable organizational and economic environment for developing the intellectual property market, promoting innovative entrepreneurship and facilitating innovation infrastructure. It is argued that the suggested pathways will contribute to handling the current economic challenges providing proper background for implementing an innovation model of Ukraine's economic development. Integrated approaches to conducting an in-depth-study of the knowledge economy in Ukraine are proposed with a focus to enhance investments into education and science. The theoretical significance of the study is to establish a relationship between education, science and economic development in the frameworks of knowledge economy in Europe and Ukraine. The practical implications of the research are aimed at identifying the most successful pathways to implement the sustainable knowledge economy paradigm in Ukraine.

Keywords: knowledge economy; science; sustainable development; technology; human capital.

Постановка проблеми. Сучасні економічні реалії характеризуються переходом до нової парадигми фундаментом якої є економіка знань. результатом цього переходу є стрімке підвищення темпів науково-технічного прогресу, який безпосередньо впливає на всі сфери життя. Дослідження цього питання у нашій державі надає можливість зазначити, що не дивлячись на велику кількість негативних чинників, які стримують її розвиток, що, відповідно, відображається на дуже низькому рейтингу України у світовому конкурентному середовищі, то по рівню освіти вона посідає 5 місце серед 37 держав. Як зазначає Національний інститут стратегічних досліджень: «Україна володіє високорозвиненим науковим потенціалом, який спроможний ефективно розв'язувати актуальні проблеми суспільного розвитку та вирішувати сучасні інноваційні завдання. Інтелектуальний потенціал України, незважаючи на негативні наслідки соціально-економічних трансформацій, які мали місце до середини 90-х років минулого сторіччя, й дотепер лишається досить потужним. Чисельність науковців в нашій державі складає близько 0,54% від чисельності економічно активного населення (за чисельністю дослідників – 0,41%)» [7].

Отже, впровадження сучасних знань мають значний вплив на економіку індустріально розвинених країн. За підрахунками експертів, приріст ВВП за впровадження нових технологій, становить від 50 до 70%. Таким чином, знання та інтелектуальні технології лежать в основі економік постіндустріальних країн.

«Економіка знань», як термін отримала своє розповсюдження наприкінці 90-х років. Зазначений процес, насамперед, пов'язують із зміною пріоритетів у політичному та економічному житті країн Європейського Союзу. Поряд з цим, зазначають, що «раніше економіка знань була важливим, але не головним елементом світової економіки, то зараз вона набуває дедалі більшого значення», що, в свою чергу свідчить про істотну зміну стандартів економіки та визначає вектор подальших змін для всіх країн світу.

Отже, до економіки знань відносяться три основні сфери:

- науково-дослідні й дослідно-конструкторські роботи (НДДКР), інновації;
- освіта і навчання, що сприяють формуванню людського капіталу;
- інформаційно-комунікаційні технології.

Усі ці сфери можуть розглядатися самостійно, однак в концепції економіки знань мають великий взаємозв'язок. «Економіка знань – створює, розповсюджує та використовує знання задля забезпечення свого зростання та конкурентоспроможності» [1]. Концепція економіки знань розглядає знання у взаємодії із усіма учасниками економічного процесу та на всіх його стадіях.

Аналіз останніх публікацій по проблемі. Дослідженням даного питання займалися вітчизняні та зарубіжні вчені, серед яких варто зазначити: Г. Беккера, Ф. Махлупа, Р. Солоу, У. Петті, А. Гальчинського, Л. Федулову, В. Геєця, О. Грішнову, О. Мочерну та інших. Позаяк, незважаючи на наявність певного наукового доробку у цій сфері, питання практичної реалізації деяких положень економіки знань в Україні залишаються відкритими.

Невирішені частини дослідження. Таким чином можна говорити про те, що рівень розвитку економіки знань в Україні є відносно високим. Однак, на думку експертів, задля подальшого посилення української економіки необхідно ще більше переходити до економіки знань. Із зазначеного вище випливає, що для цього необхідно посилити інновативність української економіки та зменшити відставання України у сфері інформаційно-комунікаційних технологій.

Мета дослідження. Полягає в проведенні аналізу досвіду провідних країн світу в сфері економіки знань та оцінка можливостей її впровадження в Україні.

Методологія. Теоретичною та методологічною базою дослідження є система загальнонаукових та спеціальних методів пізнання, а саме: порівняння, синтезу, прогнозування, проекції, моделювання та ін.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. В дослідженні були проаналізовані причини поширення економіки знань в сучасному світі. Була обґрунтована доцільність розглядання освіти і науки як інвестицій та був розглянутий їх вплив на макроекономічні показники. Був проаналізований досвід Європейського союзу щодо впровадження економіки знань та можливості взаємодії між Європейським союзом та Україною у цій сфері. Було досягнуто висновку про можливість та доцільність подальшого впровадження економіки знань в Україні та розглянуті шляхи її впровадження.

Раніше європейські країни конкурували здебільшого із країнами, що пропонували низько кваліфіковану робочу силу з низькою вартістю праці. Сьогодні такі країни, як Китай та Індія, починають поставляти за низькою ціною висококваліфіковану робочу силу і роблять це все більш активно. Це істотно змінює правила гри. Європа не може перешкодити цьому. «Бар'єри на вхід» руйнуються. Індивіди і компанії, що знаходяться в будь-якій точці світу, легко можуть співпрацювати і конкурувати в глобальному масштабі. І ці сили неможливо вимкнути без колосального збитку для нашого економічного добробуту. Виклик для Європи очевидний. Але не менш очевидним є і рішення: факти показують незмінно і протягом часу, що країни і континенти, які інвестують значні кошти в освіту та навчання, виграють від цього як в економічному, так і в соціальному плані. На кожен євро, вкладений в отримання високої кваліфікації, платники податків через економічне зростання отримують ще більшу суму. Більше того, ці вкладення приносять матеріальну вигоду всьому суспільству в цілому, а не тільки тим індивідам, які виграють від розширення можливостей здобути освіту [3].

В літературних джерелах було проведено велику кількість досліджень, що мали дати відповідь на запитання: «Як саме пов'язані макроекономічні показники країн із рівнем їх інвестицій у освіту?». Статті, що розцінювали витрати на освіту як інвестиції почали з'являтися в першій половині ХХ століття [5, с. 113–136]. Освіта і людський капітал увійшли до групи питань, що розглядалися ще на початку 1960-х років. У центрі уваги ранніх робіт було зазначено про "незрозумілі складові в економічному зростанні", що національний дохід зростав набагато швидше, ніж зростали традиційні фактори виробництва: земля, праця та капітал. У 1961 році було введено поняття інвестування в людський капітал, щоб пояснити більшу частину «головоломки зростання» [5, с. 113–136]. У 1964–1974 рр. було змодельована концепція інвестицій у людський капітал та вимір її вартості. Основна теорія, що є фундаментом поняття людського капіталу є дуже простою – формування людського капіталу спричиняє витрату ресурсів заради вигоди у майбутньому.

В літературі розглядають два методи аналізу економічного значення освіти. Першим з них, що вже був розглянутий, є шлях роботи з мікроданими, тобто, даними, зібраними на рівні людини, та порівняння доходу або продуктивності більш та менш освічених людей. Інший шлях – це шлях роботи з більш глобальними даними і співставлення темпів зростання національного доходу кількості ресурсів, що виділяються на освіту. Ці методи доповнюють один одного адже якщо освіта має вплив на мікрорівні, вона також має впливати і на макрорівні. Однак макропідхід має більший потенціал, адже він може захоплювати глобальні переваги освіти, які не можуть бути оцінені при використанні мікропідходу [5, с. 113–136].

На початку 1960-х років, освіта розглядалася як екзогенний фактор впливу на агреговану виробничу функцію на тих же підставах, що й інші дійсно екзогенні фактори, такі як природні ресурси. Таке розуміння виробничої функції призводило до висновків про зменшення віддачі від освіти із ростом інвестицій на неї. Сучасний підхід розглядає освіту як

ендогенний фактор виробництва, що не тільки використовує ресурси, а й підвищує продуктивність інших факторів виробництва.

На початку 1990-х стали доступними дані про економіки і дані про освіту багатьох країн. Це дозволило дослідити відмінності в доходах на душу населення та темпами зростання людського капіталу між країнами.

Ці дослідження важко узагальнити через велику різноманітність між даними, отриманими для різних країн, однак попри це все ж можна отримати деякі досить цікаві результати. В табл. 1 наведені дані про ступінь впливу освіти на темпи економічного зростання деяких країн. Оцінка впливу побудована на основі досліджень Schultz та Denison [5, с. 113–136].

Таблиця 1

Вплив освіти на економічне зростання

Країна	Вплив освіти на економічне зростання
Бельгія	14%
Канада	25%
Корея	16%
Велика Британія	12%
США	15%

Джерело: складено автором на основі [4, 5].

Виходячи з усього вищевказаного стає очевидним, що інвестиції в освіту мають великий вплив на економічний стан країни. Розглянемо, які саме механізми стимулювання економіки знань використовують в Європейському Союзі.

Європейський Союз (ЄС), в Лісабоні, у 2000 році розробив економічну політику для першого десятиріччя нового тисячоліття на базі концепції економіки знань, яка отримала назву «Лісабонська стратегія»: «Перехід до інноваційної по своїй суті «економіки знань» мав статися завдяки проведенню відповідної політики у сфері науки, яка відповідала б потребам інформаційного суспільства, прискоренню структурних реформ та створенню єдиного внутрішнього ринку Євросоюзу. Результатом реалізації цієї стратегії є: досягнення рекордних темпів зростання (економічного), повна зайнятість населення та в країнах Євросоюзу максимальна соціальна справедливість» [7].

Перші результати реалізації Лісабонської стратегії були розглянуті через 5 років, у 2005 році. Європейська рада дійшла невтішного висновку про провал цих амбітних планів. Були виділені основні причини цього провалу. Однією з них стало неналежне фінансування наукових досліджень та технологічних інновацій. Воно становило приблизно 2% ВВП, що було визначено як критична межа, за якою починається деградація науки [7].

Після проведеного аналізу помилок було прийнято рішення про створення нової редакції Лісабонської стратегії. У ній більше уваги приділялося стимулюванню економіки шляхом збільшення інвестицій в наукові дослідження та інноваційні технології.

Було проаналізовано чинники, що найбільше вплинули на приріст ВВП країн ЄС та було прийнято рішення визначити головним напрямком у галузі наукових досліджень стимулювання досліджень у сфері інформаційно-комунікативних технологій. Було встановлено, що європейський науковий простір має бути змінений в напрямку більш ефективного використання інновацій та посилення співпраці між науковцями та інноваторами.

Однак найважливішою для України частиною шостої рамкової програми ЄС з наукових досліджень та інноваційних технологій стало створення проекту Європейського

наукового простору (ЄНП). Це відкритий для усіх країн світу науковий простір, особлива роль при створенні якого присвячувалася співпраці з країнами членами СНД.

У світовій практиці, рівень розвитку економіки знань найчастіше визначають за показником «Індекс економіки знань» (The Knowledge Economy Index), який розроблений Світовим банком. У відповідності з даним індексом Україна в 2009 році зайняла 51 місце з 145 країн. Перші місця зайняли такі країни, як: Данія, Швеція, Швейцарія та Нідерланди. Великобританія зайняла 7 місце, США – 9, Росія – 60 [8, с. 37–59]. В даний час виділяють такі обов'язкові умови для розвитку економіки знань: глибокі традиції освіти, прикладної та фундаментальної науки, створення складних технічних систем, розвиток культури, ступінь впровадження інновацій та розвиток інформаційних технологій [6, с. 53–55]. Розглянемо більш детально показники України за цими основними критеріями.

Відповідно з показником «Освіта» «Індексу економіки знань», Україна в 2009 р. займала 29 місце в світі. Це місце є досить високим. Це свідчить про достатньо високий рівень розвитку даної сфери в Україні [9]. За показником «Інновації» «Індексу економіки знань», Україна в 2009 р. перебувала на 61 місці. Тобто відповідно до даними показником, на відміну від показника «Освіта» Україна знаходиться нижче на 32 місця [9]. Третью сферою, розвиток якої є необхідною умовою для становлення економіки знань – «Інформаційно-комунікаційні технології». Відповідно з показником ІКТ Україна посідає 67 місце. Перше місце займає Швейцарія, друге – Швеція, шосте – Велика Британія, 14-е – США, 30-е – Японія, 58 місце – Російська Федерація [9]. Таким чином рівень розвитку економіки знань в Україні є відносно високим. Однак, для подальшого посилення української економіки необхідно посилити інновативність української економіки та зменшити відставання України у сфері інформаційно-комунікаційних технологій.

Одним з актуальних авторитетних міжнародних рейтингів країн за рівнем розвитку інформаційно-комунікаційних технологій є «Глобальний звіт про розвиток інформаційних технологій-2015» (The Global Information Technology Report). Відповідно до нього Україна знаходиться на 71 позиції серед 143 країн світу за цим показником. Фактором, що стримує розвиток ІКТ у нашій країні є прогалини судової системи, про що свідчить 139 позиція за оцінкою незалежності судів, та 131 – за легкістю оскарження дій уряду приватним бізнесом. Крім того, 136 місце України у світовому рейтингу вказує на відсутність в уряді чіткого плану впровадження і використання ІКТ для підвищення рівня конкурентоспроможності країни [10]. Автори, цілком згодні з Б. Колесниковим, який акцентує особливу увагу на ролі державного апарату в питаннях розбудови інформаційного суспільства: «Первинною передумовою ефективного постіндустріального державотворення є політична воля державного апарату країни до розбудови інформаційного суспільства, яке ґрунтується, насамперед, на сформованості у політичних діячів, державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування нового типу світогляду, що є адекватним новому типу цивілізаційного розвитку» [11, с. 37–45].

Висновки та перспективи подальших досліджень. З усього вищевказаного випливає, що ступінь впровадження економіки знань в Україні може бути підвищений. По-перше, на даний момент Україна посідає доволі високу позицію в міжнародному рейтингу країн за рівнем розвитку економіки знань. По-друге, впровадженню економіки знань може сильно посприяти географічне розташування України, а саме близькість Європейського союзу. Створення ЄНП, відкритого для всіх країн світу, зокрема, для країн-членів СНД відкриває великі перспективи перед Україною. По-третє, Україна посідає високі місця в рейтингах країн за усіма трьома основними складовими показниками, що визначають рівень розвитку економіки знань в країні. Значним є відставання України у сфері інформаційно-комунікаційних технологій, однак це відставання можна скоротити. Іншою проблемою для

Україні є низький рівень впровадження інновацій, однак ця проблема також може бути вирішена, в тому числі за рахунок поглиблення співпраці з ЄС. Як проблема низької інновативності, так і проблема впровадження інформаційно-комунікаційних технологій може бути вирішена за рахунок правильних дій влади у цих сферах. З цього випливає, що дані проблеми можуть бути вирішені й економіка знань може бути впроваджена в Україні. Це в свою чергу забезпечить покращення економічного стану нашої держави.

Подальшого дослідження і обґрунтування потребують шляхи впровадження економіки знань в Україні. Необхідно більш конкретно розглянути можливі шляхи впровадження глобальних стратегії та обрати з них найбільш адекватні українським реаліям.

References

Література

1. Pazii, T.A. (2013). Stanovlennia ekonomiky znan i oblikovo-ekonomichni aspekt [The formation of the knowledge economy and the accounting and economic aspect]. Retrieved from: http://rusnauka.com/11_NPE_2013/Economics/7_134535.doc.htm [in Ukrainian].
1. Пазій Т. А. Становлення економіки знань і обліково-економічний аспект [Електронний ресурс] / Т. А. Пазій. – 2013. – Режим доступу: http://rusnauka.com/11_NPE_2013/Economics/7_134535.doc.htm.
2. Teoriia postindustrializmu [The theory of post-industrialism]. mybiblioteka.su. Retrieved from: <https://mybiblioteka.su/tom2/4-98388.html> [in Ukrainian].
2. Теорія постіндустріалізму [Електронний ресурс] // Моя бібліотека: сайт. – Режим доступу: <https://mybiblioteka.su/tom2/4-98388.html>.
3. Schleicher, A. (2006). The Economics of Knowledge: Why Education is Key for Europe's Success. Policy brief. The Lisbon Council. Retrieved from: <http://www.oecd.org/education/skills-beyond-school/36278531.pdf>.
3. Schleicher A. The Economics of Knowledge: Why Education is Key for Europe's Success / Andreas Schleicher // Policy brief. The Lisbon Council. – 2006. – Режим доступу: <http://www.oecd.org/education/skills-beyond-school/36278531.pdf>.
4. Psacharopoulos, G., Garrett, R.M. (1984). Education and development. Journal of Development Economics, Elsevier, 16 (3). Retrieved from: <http://www.eenee.de/eeneeHome/EENEE/Network-Members/Psacharopoulos.html>.
4. Psacharopoulos G. Education and development / George Psacharopoulos, Roger M. Garrett // Journal of Development Economics, Elsevier. – 1984. – 16 (3). – Режим доступу: <http://www.eenee.de/eeneeHome/EENEE/Network-Members/Psacharopoulos.html>.
5. Psacharopoulos, G. (2006). The Value of Investment in Education: Theory, evidence and policy. Journal of Education Finance, Vol. 32, No. 2, P. 113–136.
5. Psacharopoulos G. The Value of Investment in Education: Theory, evidence and policy / George Psacharopoulos // Journal of Education Finance. – 2006. – Vol. 32. – No. 2. – P. 113–136.
6. Tomakh, V.V., Sigaeva, T.E. (2011). Tendentsii razvitiia ekonomiki znaniy v Ukraine [Trends in the development of the knowledge economy in Ukraine]. Biznesinform, No. 7 (2), P. 53–55 [in Russian].
6. Томах В. В. Тенденции развития экономики знаний в Украине / В. В. Томах, Т. Е. Сигаева // Бизнесінформ. – 2011. – № 7 (2). – С. 53–55.
7. Ofitsiynyi sait Natsionalnoho instytutu stratehichnykh doslidzhen [Official site of the National Institute for Strategic Studies]. Retrieved from: old.niss.gov.ua [in Ukrainian].
7. Офіційний сайт Національного інституту стратегічних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: old.niss.gov.ua.

8. Fedulova, L.I. (2008). Kontseptualni zasady ekonomiky znan [Conceptual Basis of Knowledge Economy]. Ekonomichna teoriia [Economic Theory], No. 2, P. 37–59 [in Ukrainian].
9. The World Bank. Retrieved from: web.worldbank.org.
10. Riven rozvytku informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii v Ukraini ta sviti [Level of Information and Communication Technologies Development in Ukraine and the World]. Ekonomichnyi diskusiinyi klub: cait [Economic Discussion Club: a site]. Retrieved from: edclub.com.ua/analitika/riven-rozvytku-informatsiyno-komunikatsiynyh-tehnologiy-v-ukrayini-ta-sviti [in Ukrainian].
11. Kolesnykov, B. (2012). Stan ta perspektyvy rozvytku informatsiinoho suspilstva v Ukraini [The state and prospects of the development of the information society in Ukraine]. Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia [State administration and local self-government], No. 3 (14), P. 37–45 [in Ukrainian].
8. Федулова Л. І. Концептуальні засади економіки знань / Л. І. Федулова // Економічна теорія. – 2008. – № 2. – С. 37–59.
9. The World Bank [Електронний ресурс]. – Режим доступу: web.worldbank.org.
10. Рівень розвитку інформаційно-комунікаційних технологій в Україні та світі [Електронний ресурс] // Економічний дискусійний клуб: сайт. – Режим доступу: edclub.com.ua/analitika/riven-rozvytku-informatsiyno-komunikatsiynyh-tehnologiy-v-ukrayini-ta-sviti.
11. Колесников Б. Стан та перспективи розвитку інформаційного суспільства в Україні / Б. Колесников // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2012. – № 3 (14). – С. 37–45.

УДК 316.4.063.3/4-053.6=111

DOI: 10.30857/2413-0117.2019.3.6

Valeriia G. Shcherbak

Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine

Daiva Aktas

Vilnius Kolegija / University of Applied Sciences, Lithuania

**BUILDING AND DEVELOPING A HYBRID SHARING PLATFORM
FOR THE ECOSYSTEM OF YOUTH SOCIAL INTEGRATION**

The article is devoted to the issues of shaping and improving the conceptual approach to building a hybrid sharing platform for the ecosystem of youth social integration as well as facilitating environmental stress reducing actions on the territory. The sharing platform operation relies on the principles of sustainable development, long-term economic growth, social cohesion and reintegration, and environmental protection. These principles are embodied in the growth and development of regions exhibiting social strain, finding a balance between economic and social progress, in support for the social integration of youth and the empowerment of vulnerable population groups, especially young people, ensuring equal access to education, and environmental protection of territories. Application of a combination of such approaches to arranging a platform will ensure the implementation of innovative strategies for socioeconomic, educational, entrepreneurial and environmentally conscious activities; help to mitigate social tension by creating additional jobs, reducing unemployment, overcoming poverty and shaping modern, innovative active youth generation capable of creating their own business to improve the quality and standard of living. The key idea of this study is that integration into the university ecosystem of a new structure – the hybrid sharing platform for the ecosystem of youth social integration – will promote integrated interaction of interactive tools of the innovation chain of human capital development within a new paradigm. A new understanding of educational and innovation policy priorities and creating an appropriate institutional environment for effective ecosystem performance based on the hybrid sharing platform will contribute to further human potential development, enhancing professional, legal and environmental consciousness and awareness of youth subject to national priorities and global trends in research and technology, foster social and psychological reintegration of vulnerable groups of young people to active socioeconomic and labor activities.

Keywords: *entrepreneurship; hybrid sharing ecosystem platform; social integration of youth.*

Валерія Г. Щербак

Київський національний університет технологій та дизайну, Україна

Даїва Актас

Вільнюський коледж / Університет прикладних наук, Литва

**СТВОРЕННЯ ТА РОЗВИТОК ГІБРИДНОЇ SHARING-ПЛАТФОРМИ ЕКОСИСТЕМИ
СОЦІАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ МОЛОДІ**

Статтю присвячено розробці й удосконаленню концептуального підходу щодо створення гібридної sharing-платформи екосистеми соціальної інтеграції молоді та зниження екологічної напруги території. Функціонування sharing-платформи здійснюється на засадах сталого розвитку, довгострокового економічного зростання, соціальної єдності та реінтеграції, захисту навколишнього середовища. Ці принципи втілюються в зростанні та розвитку регіонів з напруженим соціальним станом, знаходженні балансу між економічним та соціальним прогресом, підтримці соціальної інтеграції молоді та розширенні можливостей вразливих груп населення, особливо молоді, рівного доступу до

освіти, екозахисту територій. Комплексне поєднання таких підходів до організації платформи забезпечує впровадження інноваційних напрямів соціально-економічної, освітньої, підприємницької, екологічно свідомої діяльності, зниження соціальної напруги шляхом створення додаткових робочих місць, скорочення безробіття, подолання бідності та формування прошарку інноваційно активної молоді, здатної створювати власний бізнес для покращення якості та рівня життя. Головною ідеєю є припущення, що інтеграція в екосистему університету нової структури – гібридної *sharing*-платформи екосистеми соціальної інтеграції молоді – дозволить організувати комплексну взаємодію інтерактивних інструментаріїв інноваційного ланцюжка розвитку людського потенціалу молоді на новій основі. Нове осмислення пріоритетів освітньо-інноваційної політики та створення відповідного інституціонального середовища функціонування екосистеми на базі гібридної *sharing*-платформи сприятиме розвитку людського потенціалу, професійної, правової й екологічної свідомості та обізнаності молоді відповідно до національних пріоритетів та світових тенденцій науково-технічного розвитку, реінтеграції соціально та психофізично вразливих верств молоді до активної соціально-економічної та трудової діяльності.

Ключові слова: підприємництво; гібридна *sharing*-платформа екосистеми; соціальна інтеграція молоді.

Валерия Г. Щербак

Киевский национальный университет технологий и дизайна, Украина

Даива Актас

Вильнюсский колледж / Университет прикладных наук, Литва

СОЗДАНИЕ И РАЗВИТИЕ ГИБРИДНОЙ SHARING-ПЛАТФОРМЫ ЭКОСИСТЕМЫ СОЦИАЛЬНОЙ ИНТЕГРАЦИИ МОЛОДЁЖИ

Статья посвящена разработке и совершенствованию концептуального подхода по созданию гибридной *sharing*-платформы экосистемы социальной интеграции молодёжи и снижению экологической напряжённости территории. Функционирование *sharing*-платформы осуществляется на принципах устойчивого развития, долгосрочного экономического роста, социального единства и реинтеграции, защиты окружающей среды. Эти принципы воплощаются в росте и развитии регионов с напряжённым социальным положением, нахождении баланса между экономическим и социальным прогрессом, поддержке социальной интеграции молодёжи и расширении возможностей уязвимых групп населения, особенно молодёжи, равного доступа к образованию, экозащиты территорий. Комплексное сочетание таких подходов к организации платформы обеспечивает внедрение инновационных направлений социально-экономической, образовательной, предпринимательской, экологически сознательной деятельности, снижение социальной напряжённости путём создания дополнительных рабочих мест, сокращения безработицы, преодоления бедности и формирования слоя инновационно активной молодёжи, способной создавать собственный бизнес для улучшения качества и уровня жизни. Главной идеей является предположение, что интеграция в экосистему университета новой структуры – гибридной *sharing*-платформы экосистемы социальной интеграции молодёжи – позволит организовать комплексное взаимодействие интерактивных инструментариев инновационной цепочки развития человеческого потенциала молодёжи на новой основе. Новое осмысление приоритетов образовательно-инновационной политики и создание соответствующей институциональной среды функционирования экосистемы на базе гибридной *sharing*-платформы будет способствовать развитию человеческого потенциала, профессионального, правового и экологического сознания и осведомлённости молодёжи в соответствии с национальными приоритетами и мировыми тенденциями научно-

технического развития, реинтеграции социально и психофизически уязвимых слоёв молодёжи к активной социально-экономической и трудовой деятельности.

Ключевые слова: предпринимательство; гибридная sharing-платформа экосистемы; социальная интеграция молодёжи.

Formulation of the problem. The search for theoretical approaches to the development of innovative entrepreneurship will promote the development and use of intellectual capital in institutions of higher education, business organizations and their network associations. A new approach to the formation of institutional forms of innovation entrepreneurship, as well as mechanisms for the formation and operation of small cluster business structures, based on (with the participation of) university units, can provide an efficient transfer of knowledge from the education system to entrepreneurship in order to provide innovative development as the most entrepreneurial institution of higher education, and the cluster's activity zone.

The problem, the solution of which is the creation of a hybrid share-platform ecosystem, is the need to find theoretical and practical approaches to the formation and development of human potential of a conscious and knowledgeable young generation of Ukrainians. The functioning of this platform is based on creating conditions for self-realization, providing physical, mental, spiritual and social health on the principles of openness, systemicity and integrity.

A new approach to the formation of innovative forms of realization of human potential of consciousness and awareness of youth is the development and implementation of a mechanism for creating conditions for personal professional and psycho-physical formation and self-realization, social activity and employment of young people, active life position in the field of environmental safety, mobility, improvement of the level of qualification, acquisition of unique vital and professional competences, development of new types and spheres of activity.

An analysis of recent research and an unsolved part of the problem. The first works devoted to the possibility of social integration on the basis of entrepreneurship are G. Dees [1], R. Dart [2], S. Shane [3], S. Venkataraman [4], G. Mort [5], J. Weerwardena [6], A. Peredo [7], M. MacLean [8], J. Mair [9], I. Marty [10].

In Ukraine, a bibliography on the creation of special conditions for young people's social integration is very small, prevalent articles and descriptive and observational work, and empirical research on Ukrainian data is still not enough. Thus, in studies of some domestic scientists (L. Dudorova [11], O. Columbette [12]) an analysis of transformations of the educational system concerning the creation of conditions for the physical training of specialists for various spheres of social activity was conducted. These authors came to the conclusion that the current state of the organization of physical education at universities is not effective enough to increase the level of physical fitness, health, motivation and interests of students to exercise and exercise. V. Shcherbak [13], L. Ganushchak-Yefimenko [13], N. Kulak [14] explored the possibilities of using the educational-research component in the triangle of knowledge "Education-science-business" and justified the feasibility of forming university structural business ecosystems based on on using the model of entrepreneurial world outlook, legal and environmental awareness and responsibility of students.

In most scientific publications, the problem of creating the necessary conditions for the formation, implementation and development of human potential of youth through the acquisition of unique living and professional competences, an effective system of professional orientation and training, physical development, environmental and legal awareness are studied separately. Thus, the work of L. Grinevich [15], the role of the human capital of youth in the economy of A. Semikina is devoted to the study of the preparation of competitive specialists in the context of European integration processes [16]. Scientists A. Shiyan, L. Nikaforov [17] suggest the use of the theory-

game model for obtaining professional knowledge as a mechanism for integrating science, education and economics. I. Gryshchenko, N. Tsymbalenko, T. Nefedova [18] believe that the problem of transformation of ineffective innovative institutions for the formation and development of human potential of youth can be solved by creating an educational-production cluster of a synergistic combination of higher education with production. T. Zhurko, Liu Lijiang [19] believe that the methods of supporting the innovative development of human potential in the system of higher education in countries such as the USA, Japan, China and India are effective but appropriate mechanisms of interaction between higher education and business that can be implemented to the conditions. functioning of Ukrainian universities is not offered. B. Lundvall proposed a concept of an innovation system based on a combination of the process of wealth creation with social cohesion [20]. The analysis of existing research on the problem of forming the human potential of consciousness and awareness of youth has proved that it needs to be addressed in a complex, not fragmentary way.

Unresolved or debatable issues include the absence of a mechanism for creating conditions for the formation, realization and development of human potential of consciousness and awareness of youth, an active life position in the field of environmental safety and legal responsibility; effective system of professional orientation and training, acquisition of unique vital and professional competences, development of new types and spheres of activity, use of a complex of complementary methods of estimation of mental working capacity and state of psychophysiological functions of young people; anthropometric study of their physical development.

The purpose of the study is to substantiate the theoretical and methodological foundations for the creation, functioning and development of the hybrid sharing-platform of the ecosystem of social integration of young people and reducing the socio-environmental stress of the territory on the basis of sustainable development, long-term economic growth, social cohesion and environmental protection.

Research results. The beginning of the XXI century. characterized by the transition of the leading countries of the world to a new stage of innovation development - the formation of a "knowledge economy". According to the Global Innovation Index, Ukraine ranks 56th out of 141 countries, while, according to the knowledge index, it is ranked 6th among the first 10 countries, which permits education to be viewed as the most sustainable element of the national economy, which provides for the reproduction of intellectual resources, even in adverse conditions. the environment. The results of the research conducted by the researchers allowed to state that the search for effective models, mechanisms and tools for promoting social formation and development of youth, innovative approaches to the formation of youth policy in Ukraine on the basis of the analysis of the success and effectiveness of the youth policy of the EU and the United States. The implementation of the European experience of reintegrating young people into a socially active life involves the use of fundamentally new interactive tools in the form of a hybrid share-platform ecosystem.

In the EU and Ukraine there are various programs for supporting socially vulnerable populations at both the national and regional levels. However, these programs are mostly passive content - they form vulnerable strata in the world's outlook and thinking - expectations from the state of certain social benefits and benefits. In this connection, it becomes necessary to identify the main directions, models and mechanisms for supporting and enhancing the growth of the human potential of professional, legal and environmental consciousness and youth awareness, as well as developing micro-nano-level practical models of this provision, taking into account the available resources of the universities.

The following methods and tools may be used to solve these problems:

- Methods for assessing temperament and characteristics of a person (TCI-R) and life satisfaction on a scale (SWLS) for the assessment of mental performance and the state of psychophysiological functions of young people on the basis of;
- bioimpedance analysis of human body composition for anthropometric study of physical development and biological state by means of;
- Modified Myers-Briggs testing methodology (MFT) to determine the appropriate type of activity, an effective system of professional orientation and training, and team roles;
- models for monitoring the balance of indicators of implementation of the integrative model of innovative entrepreneurship of universities in order to acquire unique vital and professional competences, development of new types and spheres of activity;
- theory of development and life strategy of a creative person for solving inventive tasks, forming an active life position in the field of environmental safety and legal responsibility;
- cluster analysis method – for the differentiation of youth groups by size and degree of use of human potential of consciousness and awareness of youth in order to evaluate the possibility of using the hybrid sharing platform – new network forms of organization of educational activities;
- method of matrix analysis – for calculating the magnitude of the potential of consciousness and awareness of youth;
- methods of multidimensional spaces – to develop methodological approaches to assessing the indicators of components (projections) of consciousness and awareness of youth by indicators of the European innovation scoreboard.

The methodology of the research is based on the general scientific methodology – philosophy and system approach, as well as on interdisciplinary methodological approaches – institutional, resource, anthropological, psycho-somatic, environmental legal and cluster.

Conceptual principles of management of the development of human potential of consciousness and awareness of youth in order to achieve a balance of interests of social partners in the social integration of young people and reduce the socio-environmental tension of the territory. To do this, the theoretical and methodological principles of the formation and functioning of the hybrid share-platform of the ecosystem were investigated, its main components and determining role in social integration of young people and reduction of the social and environmental tension of the territory were determined; the evolution of scientific views on the genesis and socio-economic essence of human potential of consciousness and awareness of youth and the possibility of its formation, implementation and development on the basis of the hybrid sharing-platform of the ecosystem as an object and object of research are analyzed; the institutional basis for the formation and functioning of the hybrid sharing-platform of the ecosystem was determined, a categorical apparatus and methodological tool for justifying the feasibility of creating a hybrid share-platform of the ecosystem were developed.

As a result, the laws of development of human potential of consciousness and awareness of young people in the conditions of knowledge economy, which are manifested in its intellectualization (increasing the role of intangible resources), were clarified; formation of the competitiveness of innovative structures for the development of the human potential of youth in the ecosystem of universities (the discovery of hybrid share-platforms); change in the type of youth work - from labor to intellectual.

Modeling the process of creating the priority hybrid sharing platforms of the ecosystem on the principles of diffusion of innovations: the internationality of science (the possibility of disseminating the results of scientific research in the world), the development of the material and production and experimental base (availability of necessary equipment and laboratories), the innovation activity of participants (enhancement of qualification and motivation of participants the process of intensifying the work on the introduction of innovations).

The theoretical and methodological principles of development of human potential of consciousness and awareness of youth are substantiated on the basis of forming an active life position in the field of environmental safety and legal responsibility; acquisition of unique professional and health-saving competencies, stimulation of development taking into account the estimation of mental working capacity, the state of psychophysiological functions of young people, anthropometric study of their physical characteristics.

The complex approach to activating the development of the human potential of consciousness and awareness of the youth aimed at the development of the student's personality, the creation of scientific and technological and educational production platforms, tools and measures to support and stimulate innovative processes of development of human potential of consciousness and awareness of youth is developed.

As a result, it was suggested – to substantiate the conceptual bases of monitoring of indicators of innovative development of universities on the basis of components (projections) according to the indicators of the European innovation scoreboard, which allows to determine the possibility of implementing the necessary structural changes in the educational process.

The conceptual provisions of the mechanism of functioning of the hybrid share-platform of the ecosystem functioning in the necessity of creating the conditions for the effective interaction of the system of education and science with the system of entrepreneurship for activating the counter-information-knowledge flows through the effective regulation of the difficultly organized environment of the universities are developed.

The main results for public practice will contribute to the implementation of priority directions of scientific and technological development, consolidation of the main areas of research that can lead to the creation of new technologies and industries that will contribute to the development of the national economy and the social sphere. In particular, according to the Law of Ukraine "On Priority Areas of Science and Technology Development" for the period up to 2020 corresponds to the direction "Fundamental scientific research on the most important problems of development of scientific and technical, socio-economic, socio-political, human potential for the competitiveness of Ukraine in the world and sustainable development of society and the state ". In particular, the integration of the hybrid sharing platform of the development of human potential of youth into the structure of the University's ecosystem will fulfill the requirements of the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 27.08.2010 "Ensure the development of applied scientific research and create conditions for the further implementation of their results through the development of science parks, technology parks, business incubators and other innovative structures". The functioning of such a new innovative structure will allow to solve a number of applied tasks, among which: development of models of intellectual provision of innovative development of human potential of consciousness, awareness, healthy lifestyle of young people, determination of optimal organizational forms of use of intellectual resources and results of the activity of the hybrid sharing platform. According to the Global Indicator of Innovation in 2017 (<https://www.globalinnovationindex.org/gii-2017-report>), the first issues of global challenges are youth, health and nutrition issues, and it is possible to solve these problems by integrating educationally Innovation Ecosystem University of Hybrid sharing-platform, which confirms the feasibility of project implementation.

In order to obtain the above scientific and applied results, it is necessary to accumulate and direct the corresponding funds of the state budget for financing, since the solution to this task has both an economic and a social effect. The economic effect will be manifested in ensuring the sustainable development of the ecosystem of universities, and social – in transforming all participants into active actors in the labor market, developing their entrepreneurial skills in the form

of obtaining the opportunity to open their own business, which will reduce social tension in the region, unemployment, open new jobs.

Conclusions and suggestions. The value of the expected results for world and national science is that: the proposed conceptual approaches, models and mechanisms for the development of systems of hybrid sharing platforms of the University's ecosystems reveal new standards for the development of the human potential of youth both in the regions of the country and in the leading universities of the world. The results of the research are universal and can be used in the activities of a wide range of network associations. Based on scientific recommendations and practice-oriented research results, a project can be successfully implemented through the creation and development of efficiently functioning hybrid sharing platforms in other university ecosystems.

To obtain the above scientific results, conceptual and methodological provisions regarding the formation and development of the system, models and mechanisms of intellectual development of the development of human potential of consciousness and awareness of youth will be substantiated and developed: 1) methodical instructions on the formation of information support for the organization of the activity of the hybrid share-platform; 2) educational and methodical on-line module for training entrepreneurship of certain categories, including socially vulnerable categories of youth; 3) the synthesized models of development of competitiveness of socially vulnerable categories of youth on the basis of the use of the provisions of the theory of solving inventive tasks: personality on the basis of new knowledge, transfer of knowledge, communication and debut in the labor market; 4) a method for evaluating the efficiency of the systems of hybrid sharing platforms of universities ecosystems.

The work was carried out with the support of the Ministry of Education and Science of Ukraine in the framework of the project 16.04.55 DB "Innovative platform of business education on the basis of cluster business for demobilized soldiers and migrants from the ATO zone".

References

Література

1. Dees, J.G. (2003). Social entrepreneurship is about innovation and impact, not income. Duke University, the Fuqua School of Business. Retrieved from: http://www.caseatduke.org/articles/1004/corner.htm. 2. Dart, R. (2018). Bursting the bubble: the mythologies of many social enterprises and enterprising nonprofits. Monograph Book. Retrieved from: https://doi.org/10.4337/9781783474127. 3. Shafer, S., Smith, H.J., Linder, J. (2005). The power of business-models. Business Horizons, Vol. 48, Iss. 3, P. 199–207. 4. Shane, S., Venkataraman, S. (2000). The promise of entrepreneurship as a field of research. Academy of Management Review, Vol. 25, Issue 1, P. 217–226. 5. Sullivan Mort, G., Weerawardena, J., Carnegie, K. (2003). Social entrepreneurship: towards conceptualization. International Journal of Nonprofit	1. Dees J. G. Social entrepreneurship is about innovation and impact, not income / J. Gregory Dees // Duke University, the Fuqua School of Business. – 2003. – Режим доступа: http://www.caseatduke.org/articles/1004/corner.htm. 2. Dart R. Bursting the bubble: the mythologies of many social enterprises and enterprising nonprofits. Monograph Book / R. Dart. – 2018. – Режим доступа: https://doi.org/10.4337/9781783474127. 3. Shafer S. The power of business-models / S. Shafer, H. J. Smith, J. Linder // Business Horizons. – 2005. – Vol. 48, Issue 3. – P. 199–207. 4. Shane S. The promise of entrepreneurship as a field of research / S. Shane & S. Venkataraman // Academy of Management Review. – 2000. – Vol. 25, Issue 1. – P. 217–226. 5. Sullivan Mort G. Social entrepreneurship: towards conceptualization / G. Sullivan Mort, J. Weerawardena & K. Carnegie //

- and Voluntary Sector Marketing, Vol. 8, Issue 1, P. 76–88.
6. Faltin, G. Social Entrepreneurship – Zwischen Entrepreneurship und Ethik. In: Jähne, P., Christmann, G., Balgar, K. (eds). Social Entrepreneurship. VS Verlag für Sozialwissenschaften. Retrieved from: https://doi.org/10.1007/978-3-531-92819-7_5.
7. Peredo, A.M., McLean, M. (2006). Social entrepreneurship: a critical review of the concept. Journal of World Business, Vol. 41, Issue 1, P. 56–65.
8. Maclean, M., Harvey, Ch., Gordon, J. (2013). Social innovation, social entrepreneurship and the practice of contemporary entrepreneurial philanthropy. International Small Business Journal, Vol 31, Issue 7, P. 747–763.
9. Seelos, C., Mair, J. (2004). Social entrepreneurship: the contribution of individual entrepreneurs to sustainable development: IESE Business Working Paper; no. 553. Barcelona. 17 p.
10. Mair, J., Marti, I. (2006). Social entrepreneurship research: a source of explanation, prediction, and delight. Journal of World Business, Vol. 41, Issue 1, P. 6–44.
11. Dudorova, L.Yu. (2014). Formuvannia tsinnisnoi orientatsii studentiv na zdorovyi sposib zhyttia [Formation of value orientation of students for a healthy lifestyle]. Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu Ukrainy "KPI". Serii: Filosofii. Psykholohiia. Pedagogika [Bulletin of the National Technical University of Ukraine "KPI". Series: Philosophy. Psychology. Pedagogy], No. 3, P. 27–34. Retrieved from: <http://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/655> [in Ukrainian].
12. Kolumbet, O.M. (2015). Vplyv fizychnoi kultury i sportu na stan sotsialno-ekonomichnoho rozvytku suspilstva [Influence of physical culture and sports on the state of socio-economic development of society]. Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu tekhnolohii ta dizainu. Serii: Ekonomichni nauky [Bulletin of the Kyiv National University of Technology and Design. Series: Economic Sciences.
- International Journal of Nonprofit and Voluntary Sector Marketing. – 2003. – Vol. 8, Issue 1. – P. 76–88.
6. Faltin G. Social Entrepreneurship – Zwischen Entrepreneurship und Ethik / G. Faltin // Jähne P., Christmann G., Balgar K. (eds). Social Entrepreneurship. VS Verlag für Sozialwissenschaften. – Режим доступа: https://doi.org/10.1007/978-3-531-92819-7_5.
7. Peredo A. M. Social entrepreneurship: a critical review of the concept / A. M. Peredo and M. McLean // Journal of World Business. – 2006. – Vol. 41, Issue 1. – P. 56–65.
8. Maclean M. Social innovation, social entrepreneurship and the practice of contemporary entrepreneurial philanthropy / M. Maclean, Ch. Harvey, J. Gordon // International Small Business Journal. – 2013. – Vol. 31, Issue 7. – P. 747–763.
9. Seelos C. Social entrepreneurship: the contribution of individual entrepreneurs to sustainable development: IESE Business Working Paper; no. 553 / Christian Seelos & Johanna Mair. – Barcelona, 2004. – 17 p.
10. Mair J. Social entrepreneurship research: a source of explanation, prediction, and delight / J. Mair, I. Marti // Journal of World Business. – 2006. – Vol. 41, Issue 1. – P. 6–44.
11. Дудорова Л. Ю. Формування ціннісної орієнтації студентів на здоровий спосіб життя / Л. Ю. Дудорова // Вісник Національного технічного університету України "КПІ". Серія: Філософія. Психологія. Педагогіка. – 2014. – № 3. – С. 27–34. Режим доступу: <http://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/655>.
12. Колумбет О. М. Вплив фізичної культури і спорту на стан соціально-економічного розвитку суспільства / О. М. Колумбет // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія: Економічні науки. – Спец. вип.: Матеріали V міжнар. наук.-практ. конф. "Ефективність

- Special Issue: Materials of the V International Scientific and Practical Conference "Efficiency of the Organizational and Economic Mechanism of Innovative Development of Higher Education in Ukraine", P. 62–71. Retrieved from: <http://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/818> [in Ukrainian].
13. Shcherbak, V.G., Ganushchak-Yefimenko, L.M. (2017). Vykorystannia innovatsiino-intelektualnoho liderstva u formuvanni ta rozvytku osvitno-pidpriemnytskoi ekosystemy [Using innovation and intellectual leadership in the formation and development of educational and entrepreneurial ecosystems]. *Vyshcha osvita Ukrainy: teoretychno ta metodychni chasopys* [Higher Education of Ukraine: Theoretical and Methodical Journal], No. 2, P. 76–81. Retrieved from: http://www.ihed.org.ua/images/biblioteka/conf_Elite-III_05.2017_ELITE.Education-for-Leadership_VOU_II-2017-170p.pdf [in Ukrainian].
14. Kulak, N. (2016). History of creation in Ukraine of the institute of state registration of subjects of entrepreneurial activity. Geopolitical processes in the world today: collection of scientific articles. "East west" Association For Advanced Studies and Higher Education GmbH, Vienna, Austria. P. 234–238. – Режим доступу: <http://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/6004>.
15. Grinevich, L.M. (2015). Vitchyzniana pedahohichna teoriia pro rozvytok osvity v Ukraini u konteksti yevrointehratsiinykh protsesiv [Patriotic Pedagogical Theory on the Development of Education in Ukraine in the Context of European Integration Processes]. *Pedahohichni protses: teoriia i praktyka* [Pedagogical Process: Theory and Practice], No. 1–2, P. 5–11 [in Ukrainian].
16. Semykina, A.V. (2018). Liudskyi kapital: pidvyshchennia konkurentospromozhnosti na osnovi sotsialnykh innovatsii [Human Capital: Increasing Competitiveness on the Basis of Social Innovation]. Odessa: Atlant VOY SOYU. 272 p. [in Ukrainian].
17. Shiyan, A.A., Nikiforova, L.O. (2014). Why Do Inefficient Innovation Institutions Exist in Russia and Ukraine? Mechanisms for Correcting Them. *Entrepreneurship, Innovation, & Growth eJournal*, No. 7 (6). Retrieved from: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1981199>.
- організаційно-економічного механізму інноваційного розвитку вищої освіти України" (2 жовтня 2015 р.). – С. 62–71. – Режим доступу: <http://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/818>.
13. Щербак В. Г. Використання інноваційно-інтелектуального лідерства у формуванні та розвитку освітньо-підприємницької екосистеми / В. Г. Щербак, Л. М. Ганушак-Єфіменко // Вища освіта України: теоретично та методичний часопис. – 2017. – № 2. – С. 76–81. – Режим доступу: http://www.ihed.org.ua/images/biblioteka/conf_Elite-III_05.2017_ELITE.Education-for-Leadership_VOU_II-2017-170p.pdf.
14. Kulak N. History of creation in Ukraine of the institute of state registration of subjects of entrepreneurial activity. Geopolitical processes in the world today: collection of scientific articles / N. Kulak // "East west" Association For Advanced Studies and Higher Education GmbH, – Vienna, Austria, 2016. – P. 234–238. – Режим доступу: <http://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/6004>.
15. Гриневич Л. М. Вітчизняна педагогічна теорія про розвиток освіти в Україні у контексті євроінтеграційних процесів / Л. М. Гриневич // Педагогічний процес: теорія і практика. – 2015. – № 1–2. – С. 5–11.
16. Семікіна А. В. Людський капітал: підвищення конкурентоспроможності на основі соціальних інновацій / А. В. Семікіна; Атлант ВОИ СОИУ. – Одесса, 2018. – 272 с.
17. Shiyan A. A. Why Do Inefficient Innovation Institutions Exist in Russia and Ukraine? Mechanisms for Correcting Them / A. A. Shiyan, L. O. Nikiforova // Entrepreneurship, Innovation, & Growth eJournal. – 2014. – № 7 (6). – Retrieved from: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1981199>.

18. Gryshchenko, I.M. (2015). Pidvyshchennia efektyvnosti diialnosti vyshchykh navchalnykh zakladiv yak peredumova zabezpechennia potreb rynku pratsi [Improving the efficiency of higher education institutions as a prerequisite for securing the needs of the labor market]. Rynok pratsi ta zainiatist naseleння [Labor market and employment of the population], No. 2, P. 32–35 [in Ukrainian].
18. Грищенко І. М. Підвищення ефективності діяльності вищих навчальних закладів як передумова забезпечення потреб ринку праці / І. М. Грищенко // Ринок праці та зайнятість населення. – 2015. – № 2. – С. 32–35.
19. Zhurko, T.O. (2014). Optymizatsiia uzgodzhennia interesiv firmy ta ZVO v protsesi innovatsiinoi diialnosti [Optimization of coordination of interests of firm and ZOO in the process of innovation]. Aktualni problemy ekonomiky [Actual problems of economics], No. 9, P. 488–494 [in Ukrainian].
19. Журко Т. О. Оптимізація узгодження інтересів фірми та ЗВО в процесі інноваційної діяльності / Т. О. Журко // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – № 9. – С. 488–494.
20. Lundvall, B. (2002). New Horizons in the Economics of Innovation series. Monograph Book. 240 p.
20. Lundvall B. New Horizons in the Economics of Innovation series. Monograph Book / B. Lundvall. – 2002. – 240 p.

УДК 330.131

DOI: 10.30857/2413-0117.2019.3.7

Олена М. Герасименко, Наталія В. Зачосова

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Україна

**ОЦІНКА РІВНЯ ЗРІЛОСТІ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В ПРОЦЕСІ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА:
АНАЛІТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ**

Статтю присвячено аналізу та оцінці рівня зрілості управління ризиками в процесі забезпечення економічної безпеки підприємства. Авторами представлено результати аналітичного дослідження, що стосувалось практик управління ризиками для забезпечення економічної безпеки на підприємстві. У процесі дослідження використовувались такі наукові методи: для отримання даних для аналітичного дослідження – метод експертного оцінювання шляхом анкетування на основі платформи GoogleForms; метод порівняння, графічний метод – для проведення оцінки попередньо отриманих аналітичних даних щодо рівня зрілості управління ризиками. Було з'ясовано, що впровадження ризик-орієнтованого підходу сприймається як інструмент підвищення вартості компанії та гарантування досягнення стратегічних цілей. Результати опитування показали розподіл думок експертів, що свідчить про готовність українських компаній до впровадження ризик-орієнтованого підходу до управління в процесі забезпечення економічної безпеки підприємства. Встановлено, що основним завданням ризик-орієнтованого підходу є забезпечення ефективного та законного ведення бізнесу впродовж довгострокового періоду, що може розходитись із головним завданням операційного менеджменту – отримання максимального прибутку в короткостроковій перспективі. Аналітичне дослідження статті дало змогу визначити, що ризик-орієнтований підхід потребує неупередженого підходу до ідентифікації ризиків, застосування заходів щодо управління ризиками та пошуку оптимального варіанту між максимальним отриманням прибутку вже зараз та довгостроковим стійким розвитком і захистом прав акціонерів. Дослідження новітнього інструментарію оцінювання рівня економічної безпеки за ризик-орієнтованого підходу є важливим елементом модернізації корпоративного управління підприємством на різних рівнях менеджменту та має загальнодержавне значення з огляду на важливість стабілізації вітчизняного бізнесу для покращення показників стану національної безпеки на міжнародній економічній і політичній аренах.

Ключові слова: ризик-орієнтований підхід; управління ризиками; економічна безпека підприємства; ризик-культура; ризик-апетит.

Елена М. Герасименко, Наталия В. Зачёсова

Черкасский национальный университет имени Богдана Хмельницкого, Украина

**ОЦЕНКА УРОВНЯ ЗРЕЛОСТИ УПРАВЛЕНИЯ РИСКАМИ В ПРОЦЕССЕ
ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ:
АНАЛИТИЧЕСКОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ**

Статья посвящена анализу и оценке уровня зрелости управления рисками на отечественных предприятиях в процессе обеспечения экономической безопасности. Авторами представлены результаты аналитического исследования, которое касалось практик управления рисками для обеспечения экономической безопасности на предприятиях. В процессе исследования использовались следующие научные методы: для получения данных для аналитического исследования – метод экспертной оценки путём анкетирования на основе платформы Google Forms; метод сравнения, графический метод – для проведения оценки предварительно полученных аналитических данных по уровню

зрелости управления рисками. Было выяснено, что внедрение риск-ориентированного подхода воспринимается как инструмент повышения стоимости компании и обеспечения достижения стратегических целей. Результаты опроса показали распределение мнений экспертов, что свидетельствует о готовности украинских компаний к внедрению риск-ориентированного подхода к управлению в процессе обеспечения экономической безопасности предприятия. Установлено, что основной задачей риск-ориентированного подхода является обеспечение эффективного и законного ведения бизнеса в течение долгосрочного периода, что может расходиться с главной задачей менеджмента – получение максимальной прибыли в краткосрочной перспективе. Аналитическое исследование статьи позволило определить, что риск-ориентированный подход требует непредвзятого подхода к идентификации рисков, применения мер по управлению рисками и поиска оптимального варианта между максимальным получением прибыли уже сейчас и долгосрочным устойчивым развитием и защиты прав акционеров. Исследование нового инструментария оценки уровня экономической безопасности с помощью риск-ориентированного подхода является важным элементом модернизации корпоративного управления предприятием на различных уровнях менеджмента и имеет общегосударственное значение, учитывая важность стабилизации отечественного бизнеса для улучшения показателей состояния национальной безопасности на международной экономической и политической аренах.

Ключевые слова: риск-ориентированный подход; управление рисками; экономическая безопасность предприятия; риск-культура; риск-аппетит.

Olena M. Herasymenko, Nataliia V. Zachosova

Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Ukraine

**RISK MANAGEMENT MATURITY ASSESSMENT IN THE CONTEXT
OF ENTERPRISE ECONOMIC SECURITY: AN ANALYTICAL SURVEY**

The article seeks to explore and evaluate the level of risk management maturity in Ukrainian enterprises in the process of ensuring their economic security. The study presents the results of an analytical survey on risk management practices to ensure enterprise economic security. To achieve the research objectives, the following methods have been employed: to obtain data for the analytical research, the method of questionnaire-based expert evaluation on the Google Forms platform; the method of comparison, the graphical method – to evaluate previously received analytical data on the risk management maturity level. The findings revealed that the implementation of a risk-based approach is perceived as a tool to increase the company value and achieve strategic goals. The survey results showed the distribution of expert opinions, indicating the willingness of Ukrainian companies to implement risk-oriented management approaches to ensure their economic security. It is demonstrated that the major objective of the risk-oriented approach is to ensure the effective and lawful business operation in the long run which may come into a conflict with the operational management priority, i. e. short term profit maximization. The analytical survey argues that a risk-oriented approach challenges the use of impartial methods to risk identification, taking risk management actions, and the search for an optimal solution between profit raising here and now, and the long-term sustainable development and protection of shareholders' interests. The study on the latest tools for assessing the level of economic security using a risk-oriented approach is a critical instrument in enhancing corporate management practices at different management levels, providing further nation-wide implications on stabilization of domestic business performance to improve the overall national security indicators in the international economic and political arenas.

Keywords: risk-oriented approach; risk management; enterprise economic security; risk culture; risk appetite.

Постановка проблеми. За останні роки різко зріс інтерес до проблематики ризиків, як серед спеціалістів так і серед менеджерів та керівників підприємств. Це перш за все пов'язано з зростаючим напруженням у геополітичній ситуації в країні, трансформаційним процесам в економічній та політичній сфері та зростанням невизначеностей у цих сферах. Багато систем управління виробництвом та збутом, що відпрацьовані роками стали неприйнятними для адекватного реагування на події зовнішнього середовища, що виникають та стрімко зростають. Таким чином, нові економічні відносини в які зараз входить вітчизняна економіка потребує нових, відповідних до її умов потреб та викликає особливий інтерес до потенційних можливостей економічного аналізу ризику.

Аналіз останніх публікацій по проблемі. Більшість наукових робіт вітчизняних та зарубіжних вчених спрямована на задачі управління фінансовими, інвестиційними, страховими ризиками, що розглядають переважно для фінансового сектору. У даній статті проблема інтеграції ризик-орієнтованого підходу у забезпечення економічної безпеки розглядається з точки зору реалізації для реального сектору економіки. Дослідження особливостей управління ризиками у забезпеченні економічної безпеки підприємства висвітлено в працях наступних вітчизняних вчених: Т.Г. Васильціва [1], що займається проблематикою фінансово-економічної безпеки підприємств України, досліджує пріоритети та засоби зміцнення економічної безпеки малого та середнього підприємництва; О.Д. Гудзинського [2], який досліджуючи питання менеджменту підприємницької діяльності, піднімає проблематику ризиків та економічної безпеки соціально-економічних систем; Е.І. Данілова [3], яка у своїй праці узагальнює методологічні та концептуальні положення системи управління економічною безпекою та управління ризиками; В.В. Коваленко [4] дослідила деякі аспекти побудови системи управління ризиками на підприємстві, пропонуються основні ефективні напрямки регулювання ступеня ризику та етапи управління ризиками на стратегічному тактичному та операційному рівнях; Т.В. Кулініч [5] у своїй праці звертає увагу на проблему управління ризиками в діяльності торговельних організацій та пропонує перелік основних пропозицій з протистояння торговельних організацій виділеним ризикам; Т.Л. Мостенської [6], що досліджувала побудову процесу ризик-менеджменту як чинника забезпечення економічної безпеки підприємств; А.В. Серікова [7], що у своїй праці займається проблематикою креативного управління ризиками та розробкою моделі впливу одного рівня ієрархічної моделі на елементи другого рівня даної моделі розподілення творчих зусиль в девелоперському проекті. Аналіз вітчизняних публікацій науковців ілюструє те, що залишаються недослідженими окремі питання управління ризиками у системі економічної безпеки підприємства, виявлено недосконалість врахування ризиків в діяльності підприємств реального сектору економіки.

Невирішені частини дослідження. Аналіз роботи підприємств, а саме організації системи якісного управління ризиками демонструє те, що даний напрям стає одним з пріоритетних у забезпеченні економічної безпеки сучасного підприємства. У великих компаніях зазвичай аналіз та управління ризиками виділяється у окремий бізнес-процес. У підрозділах, що займаються такою діяльністю зосереджені аналітики широкого профілю, що аналізують зовнішнє та внутрішнє середовище з врахуванням специфіки підприємства, своєчасно реагують на негативні процеси та фактори ризику, розробляють індикатори ризиків, що дозволяють вибудовувати систему із забезпечення мінімізації ризиків.

Метою статті є проведення аналітичного дослідження рівня зрілості управління ризиками у процесі забезпечення економічної безпеки підприємства.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Стан процесів управління ризиками на підприємствах та в організаціях чітко прослідковується у звітах компанії «Deloitte» в Україні, яка одна з перших провела глобальне дослідження управління ризиками переважно у компаніях реального сектору економіки. У багатьох організаціях на управління третіми сторонами та їхніми ризиками позитивно впливає підвищення рівня обізнаності керівників. Проте протягом останніх 12 місяців (2017 рік) значні зміни у зовнішньому середовищі сповільнили темпи впровадження комплексних інтегрованих концепцій та механізмів управління ризиками [8].

Успіхи у формуванні та реалізації інноваційно-інвестиційного потенціалу української економіки багато в чому обумовлені станом управління підприємницькими ризиками. Закордонний та вітчизняний досвід свідчить, що чим краще підприємці управляють своїми ризиками, тим активніше вони займаються інноваціями та інвестиціями [9].

Для повноти даних для аналізу проведемо також власне аналітичне дослідження. Основними напрямками власного дослідження стали: портрет сучасного підрозділу з управління ризиками, оцінка поточного рівня управління ризиками; ключові проблеми, пов'язані з розвитком ризик-орієнтованого підходу до управління у не фінансових компаніях, перспективи подальшого розвитку ризик-орієнтованого підходу та управління окремими видами ризиків. Нами було проведено опитування різних вітчизняних компаній для оцінки існуючих практик управління ризиками задля забезпечення економічної безпеки, перспектив розвитку ризик-орієнтованого підходу до управління економічною безпекою підприємств в Україні та виявлення ключових ризиків вітчизняного бізнесу. Алгоритм проведення власного дослідження передбачав розробку анкети для проведення експертного опитування, проведення власне самого опитування, на основі отриманих даних аналізу сучасного стану управління ризиками на вітчизняних підприємствах, їх готовності до впровадження ризик-орієнтованого підходу, виявлення ризиків, слабких місць у корпоративному менеджменті та ін. Далі отримані дані від власного дослідження та результати звіту компанії «Deloitte» дали змогу зробити ряд висновків, що буде викладено нижче.

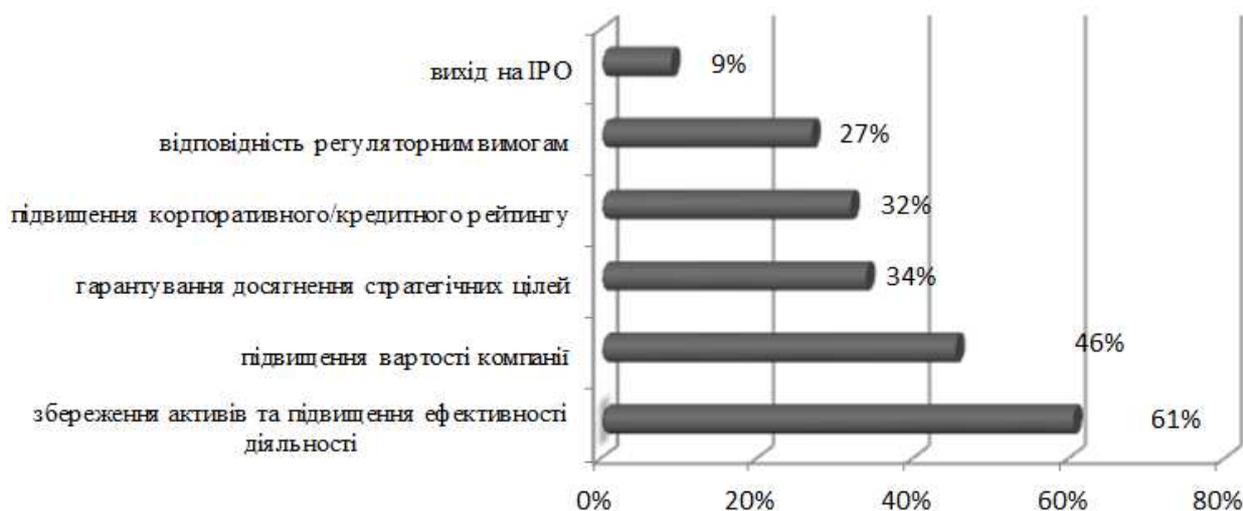
Експертне опитування проводилось за допомогою сервісу Google Forms і реалізовувалося протягом 4 місяців (січень-квітень 2019 р.). У дослідженні прийняли активну участь 165 вітчизняних підприємств, що представляють різні галузі економіки. Так, 17% респондентів представляють сільське господарство, мисливство, лісове господарство, 14% – торгівля, ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку, 11% – промисловість, 10% – галузь транспорту та зв'язку, 7% – сфера ІТ-технологій та ін.

Цільовою аудиторією нашого дослідження стали ризик-менеджери, керівники підприємств, фінансові директори, генеральні директори, керівники служби безпеки, спеціалісти провідних департаментів, яким було запропоновано заповнити розроблену нами анкету, що містить 40 питань. Респонденти відповідали на питання, що стосувались практик управління ризиками для забезпечення економічної безпеки на підприємстві.

Наше дослідження довело, що не залежно від виду економічної діяльності вітчизняні підприємства основною ціллю впровадження ризик-орієнтованого підходу вбачають збереження активів та підвищення ефективності діяльності. Це підкреслює те, що підприємства використовують корпоративні системи управління ризиками як інструмент не тільки стратегічного, а операційного управління (рис. 1). Сума відповідей перевищує 100% оскільки респондентам можна було обрати декілька варіантів одночасно.

Також слід відмітити, що впровадження ризик-орієнтованого підходу сприймається як інструмент підвищення вартості компанії та гарантування досягнення стратегічних цілей. Перші три позиції відповідей респондентів, що набрали найбільші відсотки дозволяє зробити висновок, що корпоративні системи управління ризиками можуть бути ефективним

інструментом створення вартості бізнесу як в короткостроковій так і в більш довгостроковій перспективі. Участь ризик-менеджера у процесі узгодження основних управлінських рішень забезпечує незалежний підхід до альтернативних можливостей та сприяє більш відкритому обговоренню ризиків. Вітчизняна практика доводить існування проблеми донесення та сприйняття негативної інформації, що є характерним для багатьох підприємств. Це перш за все пов'язано з особливостями мислення – так званими ментальними пастками, що можуть наприклад виявлятися в надлишковому оптимізмі відносно рішень, в яких працівник особисто зацікавлений, в загальній ризик-культурі суспільства, особливостях українського менталітету. В той же час є підприємства, що формують відкрите середовище, в якому співробітник має можливість вільно висловлювати свої побоювання чи сумніви, які реалізуються як на рівні особистісної взаємодії так й через наприклад, гарячу лінію (реалізацію на рівні ІТ-систем) сповістити про потенційний ризик. Сукупність зазначених заходів сприяє формуванню необхідної корпоративної ризик-культури та ризик-орієнтованого підходу взагалі, в межах яких топ-менеджмент є прикладом для наслідування.

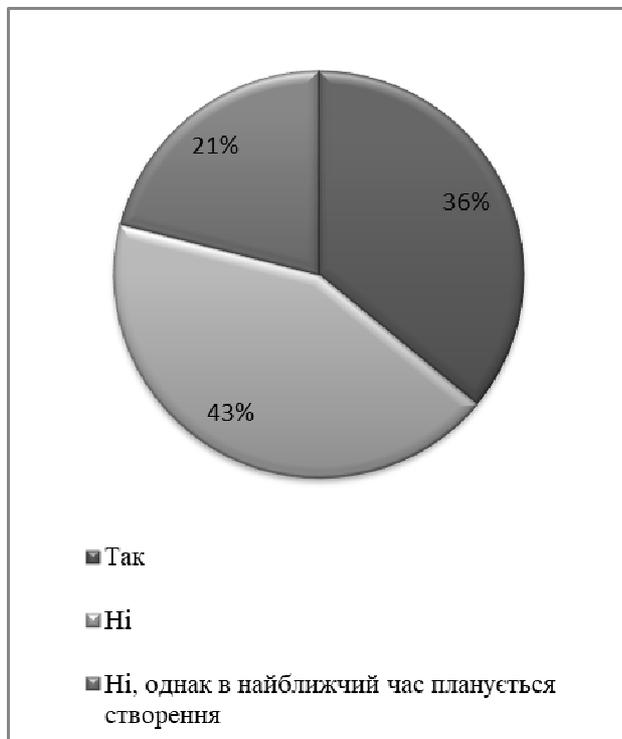
Джерело: складено автором.

Рис. 1. Цілі впровадження ризик-орієнтованого підходу в управління на підприємстві

Одним з ключових питань організаційного характеру, що було задано респондентам стосовно наявності окремого структурного підрозділу, відповідального за координацію управління ризиками. Наявність такого підрозділу є однією з умов забезпечення незалежності функції управління ризиками.

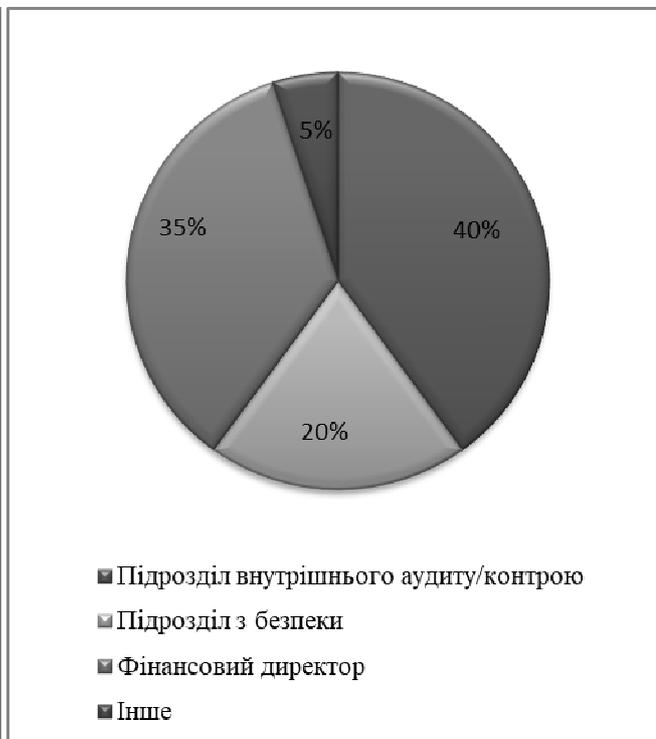
На період дослідження у 36% опитаних компаній сформовано окремий структурний підрозділ (рис. 2), що відповідальний за координацію процесів управління ризиками, при цьому 21% зазначили, що у найближчий час планують створення такого структурного підрозділу. Такий розподіл думок свідчить про готовність українських компаній до впровадження ризик-орієнтованого підходу до управління у процесі забезпечення економічної безпеки підприємства. Відсутність окремого підрозділу з управління ризиками не свідчить про відсутність практики управління ризиками на підприємстві, тому за відсутності такого підрозділу респонденти відповіли на питання «На кого покладено відповідальність за координацію процесів управління ризиками за відсутності окремого структурного підрозділу». Як свідчать дані (рис. 3) у 40% покладено відповідальність на підрозділ внутрішнього контролю/аудиту та 35% на фінансового директора. На вітчизняних підприємствах у підрозділі безпеки зазвичай вбачають реалізацію силової, інформаційної,

кадрової чи іншої функції і 20% на підрозділ з безпеки покладають функцію координації управління ризиками.

Джерело: складено автором.

Рис. 2. Наявність окремого структурного підрозділу, відповідального за управління ризиками на підприємстві

Джерело: складено автором.

Рис. 3. Відповідальність за координацію процесів управління ризиками за відсутності окремого структурного підрозділу

Дана ситуація ілюструє те, де історично на підприємстві зароджувався процес управління ризиками. Зазвичай це пов'язано з розвинутими практиками управління ризиками та доступністю більшої кількості інформації у порівнянні з іншими функціональними підрозділами.

Для частки українських компаній, які мають у своїй структурі відокремлений підрозділ з управління ризиками характерним є децентралізований підхід – коли управління ризиками покладено на власників ризиків, що призначені із співробітників функціональних підрозділів. Слід звернути увагу на те, що існуючі підрозділи з управління ризиками у 44% підзвітні фінансовому директору, 39% – комітету з аудиту та у 21% – службі безпеки (рис. 4).

Особливість підзвітності структурного підрозділу, що відповідає за управління ризиками полягає у специфіці діяльності. В промисловому комплексі такий підрозділ найчастіше підзвітний генеральному директору, а в транспортній чи телекомунікаційній галузі зазвичай фінансовому директору. Якщо зважати на світову практику, то керівник підрозділу відповідального за впровадження підходів до управління ризиків підзвітний безпосередньо генеральному директору. З одного боку це дозволяє забезпечити достатній рівень повноважень, а з іншого уникнути конфлікту інтересів, що пов'язаний із суміщенням відповідальності за управління однією з функціональних сфер діяльності підприємства та впровадження підходів до управління ризиками в межах усіх процесів. Отже як видно з рис. 3.7 вітчизняна практика досить розходиться із світовою, перш за все через досить

низький рівень культури ризик-менеджменту у вітчизняній економіці. Слід звернути увагу, що для промислових підприємств зазвичай ініціатором створення підрозділу з управління ризиками є генеральний директор або інший керівник вищої ланки, на противагу цьому на підприємствах державного управління, освіти, охорони здоров'я та соціального захисту ініціаторами впровадження ризик-орієнтованого підходу є менеджери середньої ланки.

Джерело: складено автором.

Рис. 4. Підзвітність структурного підрозділу, відповідального за координацію процесів управління ризиками на підприємстві

Впровадження ризик-орієнтованого підходу до управління у процесі забезпечення економічної безпеки підприємства буде ефективним у випадку забезпечення повної незалежності ризик-менеджменту у компанії. Підзвітність напряму наглядовій раді або акціонерам дає можливість виявляти та впроваджувати дійсні та ефективні практики управління ризиками. Основним завданням ризик-орієнтованого підходу є забезпечення ефективного та законного ведення бізнесу протягом довгострокового періоду, що може розходитись з головним завданням операційного менеджменту – отримання максимального прибутку у короткостроковій перспективі. Ризик-орієнтований підхід потребує неупередженого підходу до ідентифікації ризиків, застосування заходів щодо управління ризиками та пошуку оптимального варіанту між максимальним отримання прибутку вже зараз та довгостроковим стійким розвитком та захисту прав акціонерів.

Важливу роль у ефективному функціонуванні ризик-орієнтованого підходу у забезпеченні економічної безпеки відіграє «ризик-культура» під якою мається на увазі рівень поінформованості та залученості співробітників у процес управління ризиками. Ризик-культура знаходить відображення у внутрішньому середовищі підприємства, що сприяє прийняттю та реалізації рішень працівниками компанії та керівництвом обираючи оптимальне співвідношення ризиків та можливостей. Для вітчизняних підприємств характерним є низький рівень корпоративної ризик-культури, що зазвичай корелює з відсутністю єдиного розуміння процесів управління ризиками та призводить до ігнорування вимог системи управління ризиками. Аналізуючи дані дослідження щодо середніх строків проведення робіт з управління ризиками на підприємстві, які більшою мірою становлять до 5 років можна зробити висновок, що етап розвитку базових знань та навичок в галузі управління ризиками більшість опитаних компаній пройшла. На сьогодні на перше місце виходять питання виконання прийнятих процедур та ефективного інтеграції ризик-менеджменту у процесі прийняття рішень. Слід також зазначити, що у 33% відповідей респондентів відсутність корпоративної культури управління ризиками є перешкодою для ефективного управління ризиками. В межах розвитку корпоративної ризик-культури вітчизняним підприємствам необхідно приділяти значної уваги розвитку навичок

співробітників у питаннях управління ризиками. Згідно даного дослідження у 59% українських підприємств проводиться на регулярній основі навчання співробітників, у 46% проводяться семінари для топ-менеджменту, у 40% респондентів функціонує внутрішній портал та форму для обговорення питань управління ризиками. Досить малий відсоток, а саме 19% проходять сертифікацію з ризик-менеджменту.

На практиці вітчизняні підприємства не часто намагаються використовувати кількісні методи оцінки ризиків. До типів ризиків, які найбільш часто оцінюються кількісно відносяться фінансові, ризики інвестиційних проєктів та техніко-виробничі. Найбільш складними для проведення кількісної оцінки виявились репутаційні та регуляторні ризики. Автоматизація процесів управління ризиками на вітчизняних підприємствах має фрагментарний характер та в основному реалізуються через стандартні офісні програмні засоби або самостійно розроблені програмні продукти. Основною метою такої автоматизації є надання звітності по ризиках та інструменти для проведення кількісної оцінки.

Розглядаючи питання використовуваних методів обробки ризиків слід зазначити що застосування кількісних чи якісних залежить більшою мірою від характеру самого ризику. Якісні методи переважають під час оцінки екологічних, соціально-демографічних, природно-техногенних, політичних та репутаційних ризиків. Розповсюдження якісних методів під час оцінки репутаційних та політичних ризиків пояснюється відсутністю необхідної статистичної та історичної бази. На практиці підприємства під час оцінки ризиків стикаються зі складностями через відсутність практики використання кількісних методів в даній галузі. Частину ризиків, за якими досить складно зібрати історичні дані вітчизняні підприємства оцінюють за допомогою експертних оцінок.

Верифікація якості оцінки ризиків є обов'язковим заходом під час використання кількісних моделей. Дані, на яких будуються моделі з часом втрачають свою актуальність, та моделі втрачають свою предикативну, дескриптивну чи прескриптивну силу. Така верифікація є об'єктивним індикатором того, що необхідно переглянути, переформатувати у моделях. Крім того, в умовах цифрового середовища проведення аналіз якості роботи моделей на щорічній основі є недостатнім. Отже, якщо наприклад на виробництві певний цикл працює безперервно той й моніторинг ризиків за цим процесом повинен проводитись безперервно. Лише синхронізація дискретизацій процесів на підприємстві з системами верифікації якості роботи з управління ризиками дозволить своєчасно виявляти ризики та оперативно на них реагувати.

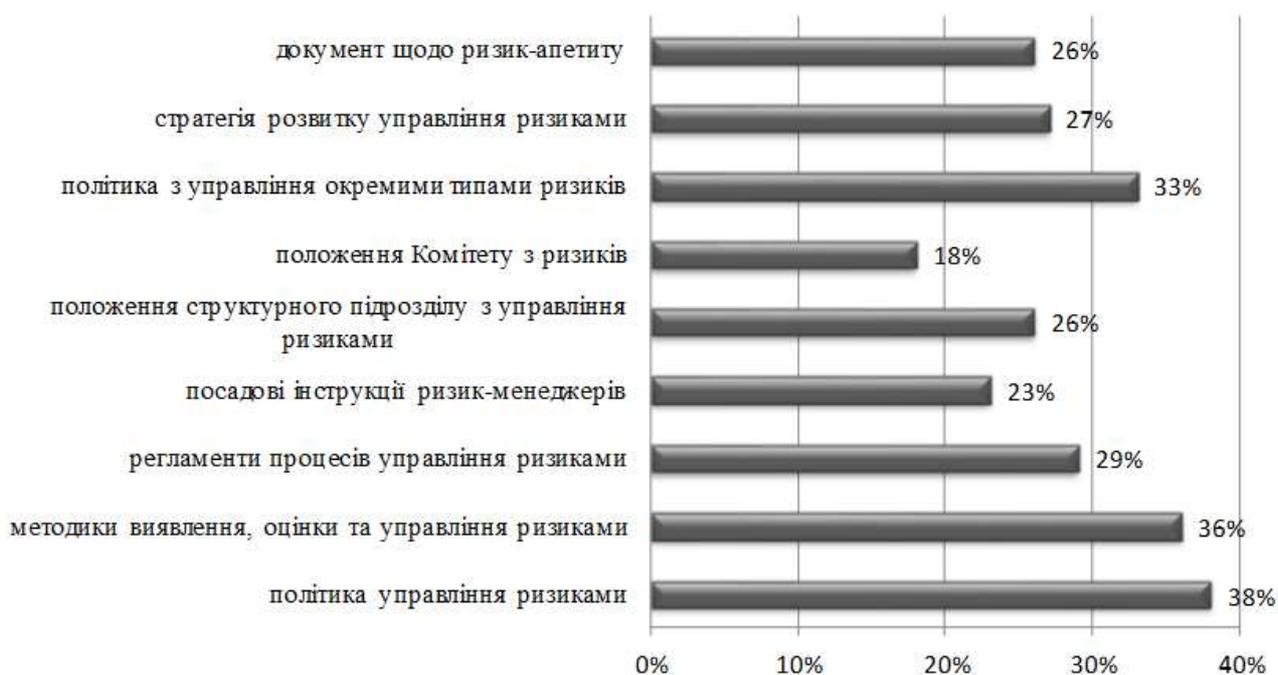
Слід зазначити, що результати історичних чи статистичних даних за вже реалізованими ризиками мають лише 51% вітчизняних підприємств, а 37% найближчим часом планують почати вести таку статистику. Основною проблемою з якою стикаються при формуванні статистичних даних за ризиками є відсутність надійних даних. При цьому фахівці витрачають близько 70-80% робочого часу на збір якісних даних, а час що залишився витрачається на аналітику. Для підприємств, що планують створення статистики за ризиками вперше, слід налагодити та формалізувати процес збору даних в єдиному форматі за допомогою ІТ-систем, що скоротить час на трудозатрати. В такому порядку слід лише скоординувати процеси та сформулювати вимоги з боку аналітиків до якості вихідних даних.

З огляду на зміщення фокусу уваги із вартості до цінності, взаємини із третіми сторонами почали розглядатися з точки зору стратегічної можливості, яку такі треті сторони можуть запропонувати організаціям. Так, за результатами дослідження виділяють п'ять ключових сфер, які у більшості організацій потребують вдосконалення: залежність та вразливість, управління відносинами, процеси корпоративного управління та управління ризиками, технологічні платформи, нові моделі надання товарів та послуг [10].

Серед ключових ризиків, що можуть негативно вплинути на діяльність підприємств, респонденти відмітили наступні:

- серед стратегічних ризиків – зміна макроекономічних параметрів та ринкової кон'юнктури;
- серед операційних – ризики, пов'язані з реалізацією інвестиційних проектів;
- серед регуляторних – ризики, пов'язані з податковим законодавством;
- серед фінансових – цінові ризики.

Згідно дослідження у Google Forms вітчизняних підприємств, важливим елементом організації функції управління ризиками є її документаційне забезпечення. Наявність повного набору якісних нормативних та методичних документів сприяє загальній інституціоналізації процесу, інформованості усіх учасників – підвищення культури ризик-менеджменту, неухильне виконання відповідних процедур (рис. 5).

Джерело: складено автором.

Рис. 5. Документи в галузі управління ризиками, що розроблено та впроваджено на підприємстві

Як свідчить дослідження найбільшою популярністю серед вітчизняних підприємств, що прийняли участь у опитуванні, користуються прикладні документи з управління ризиками, такі як політика з управління окремими типами ризиків, методики виявлення, оцінки та управління ризиками, політика управління ризиками та ін. Значною прогалиною серед документів стратегічного характеру є низький рівень документу з ризик-апетиту та стратегії розвитку системи управління ризиками. Тому задля зниження ризику шахрайства слід врахувати документальні недоліки та провести діагностику та самооцінку управління ризиками. Це забезпечить не тільки безперервність розвитку системи та усунення її недоліків, але й буде підґрунтям надання об'єктивної інформації стейкхолдерам. Про відсутність політики управління ризиками зазначають підприємства промислового сектору, транспортної та телекомунікаційної галузі, а також ті підприємства, кількість співробітників яких налічує не більше 100 осіб. В той же час підприємства, що мають Політику управління ризиками, будують її цілі, завдання та основні принципи згідно з міжнародними стандартами.

Згідно Додатку Е середній рівень зрілості управління ризиками є наявним у майже 42% респондентів, що свідчить про суттєвий потенціал для подальшого розвитку та підвищення ефективності управління ризиками. Високим рівнем зрілості управління ризиками відрізняються підприємства з чисельністю співробітників більше 1000 осіб.

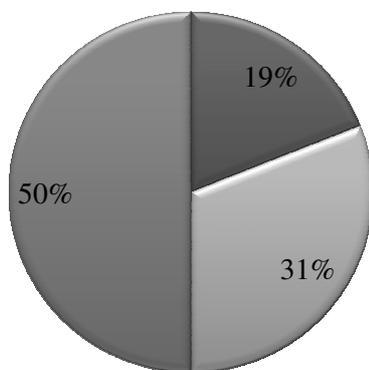
Забезпечення на підприємстві ризик-апетиту зазначили 34% респондентів, при цьому 31% планують найближчим часом його визначення та документальну фіксацію. У 39% інформація щодо ризиків враховується у процесі інвестиційного планування/управління проектами. Те, що у 34% ризик-апетит не визначений свідчить про недостатній рівень зрілості. Ризик-апетит визначений переважно у великих компаніях, а також підприємств енергетики. У промисловому виробництві та сільському господарстві переважно не мають визначеного ризик-апетиту, але планують це зробити найближчим часом.

Ефективне функціонування системи економічної безпеки за ризик-орієнтованого підходу потребує інтеграції з усіма бізнес-процесами. Для досягнення заявлених цілей топ-менеджмент повинен приймати до уваги інформацію щодо ризиків у бізнес-процесах, особливо під час побудови стратегії підприємства. У 49% інформація щодо ризиків враховується у процесах проведення внутрішніх перевірок/аудитів, що дозволяє стверджувати про розвиток ризик-орієнтованого підходу до внутрішнього аудиту, під час проведення якого необхідна системність у питаннях внутрішньої комунікації та взаємодії зацікавлених підрозділів. Значна частина представників великого та середнього бізнесу, а це 68% респондентів повідомили про те, що ризики, пов'язані з основними бізнес-процесами підприємства, ідентифікуються та оцінюються щоквартально, раз на півроку або на щорічній основі. Представники промислових підприємств у два рази частіше заявляють про те, що управління ризиками повністю інтегровано до основних операційних процесів, ризики аналізуються не з визначеною періодичністю, а на регулярній основі (у процесі операційної діяльності), ніж в інших галузях. Процеси інтеграції ризик-орієнтованого підходу до управління більш ефективно проходять у невеликих компаніях, що налічують не більше 100 співробітників. Розкриття інформації щодо інтеграції ризик-орієнтованого управління в ключові процеси підприємства та прийняття рішень, а також інформація щодо управління окремими ризиками у річній звітності підприємства або на корпоративному веб-сайті є позитивним знаком для партнерів, перевіряючих органів, інвесторів та клієнтів. Це не лише дає можливість підвищувати інвестиційну привабливість підприємства, але й приносити фінансовий результат та дозволяє економити на вартості страхування і позиченого капіталу.

Для більшості вітчизняних підприємств результати аналізу ризиків пов'язані з досягненням стратегічних цілей та плануванням бюджету, враховуються топ-менеджментом для побудови цілей / формування бюджету. Аналіз ризиків у процесі стратегічного та бюджетного планування є одним з ключових елементів дефективного управління ризиками. Так, 39% респондентів враховують інформацію щодо ризиків під час процесу інвестиційного планування/управління проектами, 57% – під час процесу стратегічного / бізнес-планування, 49% – під час процесів проведення внутрішніх перевірок / аудитів, 38% – під час процесу бюджетування / прогнозування грошових потоків. В межах бюджетування важливим є не лише виявлення ризиків, що можуть вплинути на цілі, задля оцінки реалістичності їх досягнення, але і врахування у бюджеті витрат, пов'язаних з управлінням ризиками за пріоритетними напрямками. Підприємства з високим рівнем зрілості управління ризиками успішно доповнюють зазначений підхід використовуючи кількісну оцінку впливу ризиків на основні фінансово-економічні показники, що забезпечує взаємозв'язок з управлінням мотивацією, та відповідно повною мірою реалізують ризик-орієнтований підхід до планування/бюджетування. Інтегрованість управління ризиками у процеси бюджетування /

прогнозування грошових потоків більшою мірою є характерними для підприємств, чисельність співробітників в яких не перевищує 100 осіб.

Одним з прикладних інструментів ризик-орієнтованого підходу є ведення реєстру ризиків. За результатами дослідження, більшість українських підприємств (50%) найближчим часом планують створення реєстру ризиків та 19% вже його мають (рис. 6). Ефективність роботи з реєстром ризиків залежить від якості аналізу як внутрішнього так і зовнішнього середовища підприємства. При цьому надлишкова деталізація так само як і недостатність може значно знизити результат від впровадження даного документу. Пропонується середній рівень деталізації ризиків, а саме від 30 до 80 ризиків, що дасть можливість їх більш якісно проаналізувати та врахувати у подальшій роботі. Оптимальним у такому випадку буде створення розширеного реєстру задля відображення всього поля ризиків, однак детальний аналіз та пропрацювання повинно проводитися із невеликою кількістю ключових ризиків.

■ Так ■ Ні ■ Ні, однак найближчим часом планується створити

Джерело: складено автором.

Рис. 6. Наявність на підприємстві реєстру ризиків

Під час складання реєстру ризиків, що стає все більш популярним на вітчизняних підприємствах, важливим є встановлення та розмежування відповідальності. Власник ризику несе відповідальність за управління ним, його своєчасну ідентифікацію, моніторинг, аналіз, оцінку та попередження. Більшість вітчизняних підприємств, а саме 43% респондентів підтверджують, що в їх установі визначено власників ризиків. У 38% респондентів власники визначені, однак не за усіма ризиками, лише 19% – відповіли заперечно щодо наявності власників ризиків.

Аналіз економічної доцільності є необхідною умовою для реалізації ефективного розподілу ресурсів в межах ризик-орієнтованого підходу до управління у процесі забезпечення системи економічної безпеки підприємства. Зазвичай аналіз економічної доцільності супроводжує прийняття рішення по ключовим ризикам чи тим ризикам, де висновки щодо доцільності впровадження певних заходів не є явним. Так більшість респондентів, а це 61% проводять cost-benefit analysis під час впровадження нових заходів з управління ризиками.

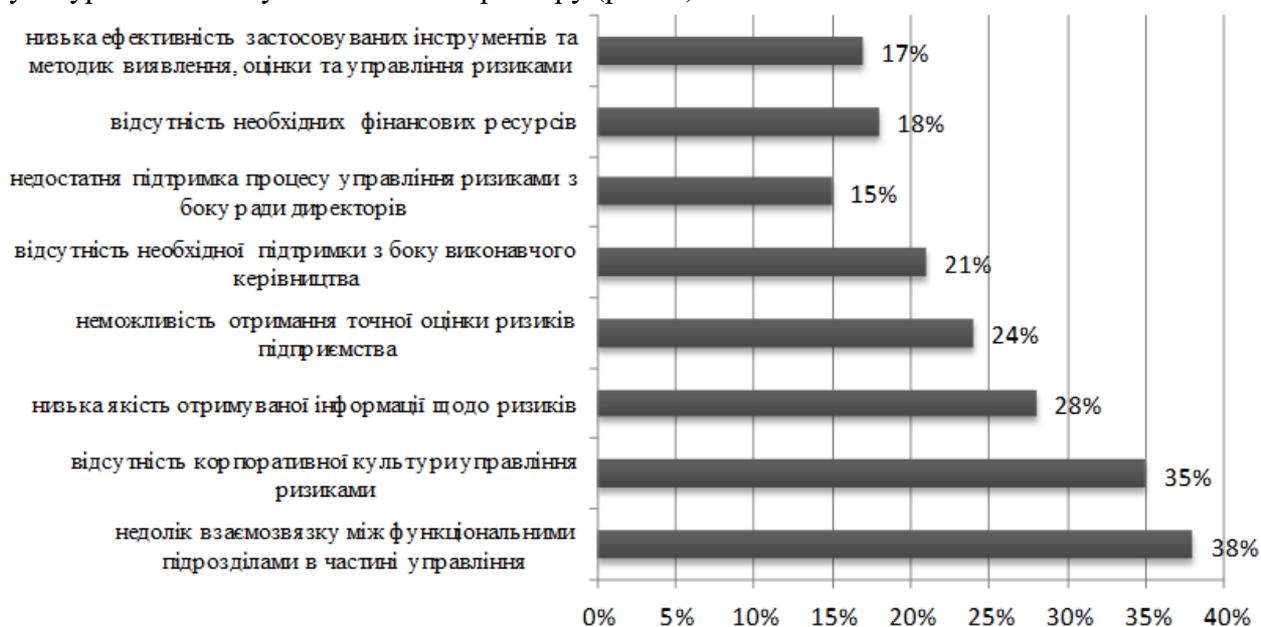
Найважливішим аспектом ризик-орієнтованого підходу до управління у процесі забезпечення системи економічної безпеки підприємства є своєчасне виявлення потенційних ризиків для діяльності. Внаслідок нестабільної економічної та політичної ситуації на

світовому ринку ризику зміни макроекономічних параметрів та несприятливих геополітичних подій стають пріоритетом. Отже, для вітчизняних великих підприємств одне з перших місць серед стратегічних ризиків є ризик макроекономічних параметрів та ринкової кон'юнктури.

За результатами міжнародного дослідження Expectations of Risk Management Outpacing Capabilities – It's Time For Action [11], що було проведено у грудні 2012 року Economist Intelligence Unit (аналітичний підрозділ групи компаній Economist Group, видавництва журналу Economist) за замовленням KPMG International, більшість респондентів виокремили репутаційний ризик як один з найбільш актуальних для діяльності компаній. Для вітчизняних підприємств репутаційний ризик не становить значного впливу на діяльність (за даними дослідження). Така ситуація склалась переважно через відсутність загальноприйнятих стандартів та складність вимірювання даного ризику. Серед регуляторних ризиків найбільший вплив чинять ризики у сфері отримання ліцензій, антимонопольного законодавства та податків.

Для підприємств у яких товарно-сировинна складова домінує, ключову роль відіграють цінові ризики. Валютні ризики чинять суттєвий вплив на фінансовий результат імпортерів та тих підприємств, що мають високий кредитний портфель у валюті. Актуальними залишаються кредитні ризики через значне зростання простроченої кредиторської заборгованості в економіці країни.

Дані дослідження чітко ілюстрували бар'єри на шляху ефективного управління ризиками на підприємствах-респондентах. Найбільшою перешкодою (38%) виявився недолік взаємозв'язку між функціональними підрозділами в частині управління та (35%) відсутність корпоративної культури управління ризиками. Отже на перше місце виходить проблема культурного та комунікативного характеру (рис. 7).

Джерело: складено автором.

Рис. 7. Перешкоди на шляху ефективного управління ризиками на підприємстві

Негативним трендом для вітчизняних підприємств є низька зацікавленість керівництва підприємства у проведенні аналізу ризиків та системному управлінні ризиками, що є основним фактором, перешкоджаючим ефективному управлінню ризиками на підприємстві на сьогодні. Відсутність навичок, обов'язкових для проведення кількісної

оцінки впливу ризиків на цілі та бюджет підприємства значно перешкоджає реалізації ефективного ризик-орієнтованого підходу. Слід зазначити, що значною прогалиною в управлінні ризиками вітчизняних підприємств є закріплення відповідальності за виявлення, аналіз та управління ризиками на підприємстві. Від закріплення відповідальності з управління ризиками досить часто багато в чому залежить практична реалізація та ефективність заходів з управління ризиками. Кращого ефекту можна досягти у випадку закріплення відповідальності за своєчасну ідентифікацію, аналіз та оцінку ризиків по ключових бізнес-процесах підприємства у посадових інструкціях, положеннях підрозділів, комітетів. Відповідальність за управління ризиками необхідно визначати саме у документах, з якими бізнес-підрозділи працюють щоденно.

Ще однією із суттєвих проблем ефективного впровадження ризик-орієнтованого підходу до управління у процесі забезпечення системи економічної безпеки підприємства є низький рівень у працівників підприємств навичок з управління ризиками. Половина респондентів стверджують те, що навички з управління ризиками розвиваються лише у співробітників одного чи декількох підрозділів, що не пов'язані з основною операційною діяльністю, а відповідно є підтвердженням наявності проблеми, що одночасно підкреслює необхідність розвитку навичок та компетенцій з ризик-орієнтованого управління. Сучасний ризик-орієнтований працівник повинен вбачати в собі усі необхідні компетенції, готовий приймати ключові бізнес-рішення, проводити об'єктивну та незалежну оцінку ризиків, а також ефективно взаємодіяти з персоналом. Фахівець з ризик-менеджменту повинен не лише володіти базовими навичками управління ризиками та вміти використовувати на практиці основні тези міжнародних стандартів зазначеної галузі, а також мати досвід кількісної оцінки ризиків. До вище зазначеного слід додати добрі психологічні навички, вміти уникати ментальних пасток при прийнятті рішень та на високому рівні володіти галузевими знаннями. У 59% респондентів проводяться регулярні навчання співробітників, у 46% – семінари для топ-менеджменту, 40% – використовують внутрішній портал та форум для обговорення питань управління ризиками та 19% – проводиться сертифікація в галузі управління ризиками.

Важливо звернути увагу на те, що навчання повинно бути направленим не на виявлення, оцінку та управління ризиками, а на управління бізнесом з врахуванням ризиків. Відсутність компетенцій, необхідних для проведення кількісної оцінки ризиків є однією з основних проблем розвитку ризик-менеджменту в пострадянському просторі. Низька якість інформації, що надається топ-менеджменту для прийняття рішень, нерегулярність та застарілий формат, що використовують більшість респондентів – це все ключові причини низького рівня розвитку управління ризиками на підприємствах України.

Ключовими для побудови ефективної системи управління ризиками на підприємстві згідно дослідження є 31% – розробка та впровадження Політики / Концепції з управління ризиками, 44% – впровадження процесу управління ризиками в усі функціональні підрозділи підприємства, 41% – активна підтримка з боку виконавчого керівництва. Отже пріоритетним напрямком для впровадження ризик-орієнтованого підходу до управління у процесі забезпечення системи економічної безпеки підприємства є розробка та реалізація основного документу, що регулював би процеси координації управління ризиками наряду з практичними діями із впровадження даного підходу в усі функціональні підрозділи підприємства. Особливої уваги в цьому процесі вітчизняні підприємств надають підтримці топ-менеджменту.

Для розвитку ризик-орієнтованого підходу на підприємстві згідно дослідження пріоритетними є: облік інформації щодо ризиків при прийнятті рішень з управління

підприємством, облік ризиків при стратегічному та бізнес-плануванні, бюджетування/планування з врахування ризиків, кількісні методи та моделі оцінки ризиків та ін.

Сформуємо топ-3 напрямки для подальшого розвитку ризик-орієнтованого підходу до управління у процесі забезпечення системи економічної безпеки підприємства:

- розвиток культури управління ризиками;
- інтеграція елементів управління ризиками у процес побудови цілей та формування ключових показників ефективності;
- інтеграція елементів управління ризиками у виробничі процеси.

Керівництву підрозділів, відповідальним за управління ризиками необхідно розглянути доцільність врахування даних заходів у плани розвитку управління ризиками. Існує значний потенціал у галузі підвищення ефективності управління ризиками, реалізація якого може дати значного практичного результату. Досить важливо розробити детальний план дій, що сприятимуть практичній реалізації намірів. Це повинні бути практичні рекомендації, скеровані на реалізацію ризик-орієнтованого підходу. При цьому значну вагу має добре організована ризик-культура, яка знижує ймовірність втрат та підвищує ефективність.

Дане дослідження дало можливість здійснити оцінку масштабів розповсюдження реалізації небезпек, загроз та ризиків в українських компаніях, поточного рівня сприйняття проблем управління ризиками на різних рівнях управління, дало змогу визначити заходи, що застосовуються для попередження ризикових ситуацій, проектів, рішень на вітчизняних підприємствах та ін.

Сучасні вітчизняні умови господарювання вимагають від підприємств оперативного попередження, якісного виявлення та швидкого реагування на ризики у різних сферах діяльності. Як показало власне дослідження багато вітчизняних компаній повністю або частково використовують передові практики управління ризиками задля забезпечення економічної безпеки власного бізнесу. Результати дослідження чітко демонструють наявність великих можливостей для подальшого впровадження та розвитку ризик-орієнтованого підходу в управління господарською діяльністю підприємств. Серед провідних галузей для розвитку можна виділити наступні: інтеграцію ризик-орієнтованого підходу в управління підприємством задля забезпечення його економічної безпеки, збір та накопичення історичних/статистичних даних, активна взаємодія між підрозділами, залучення та активна участь стейкхолдерів, а також якість отриманої інформації щодо ключових ризиків.

Більшість вітчизняних підприємств вбачають в ризик-орієнтованому підході до управління у процесі забезпечення економічної безпеки інструмент стратегічного чи операційного управління, що скеровано на створення вартості та збереження активів, а також як забезпечення відповідності регуляторним вимогам. У 36% респондентів сформовано окремий структурний підрозділ, що є відповідальним за координацію процесів управління ризиками та економічної безпеки. Більшість підприємств вже мають розроблені та впроваджені прикладні документи з управління ризиками, такі як політика з управління ризиками, методики виявлення ризиків, оцінки та аналізу, регламент процесу управління ризиками. Однак для ефективного забезпечення економічної безпеки на підприємстві цього недостатньо. Велика прогалина відслідковується у сфері документального забезпечення стратегічного характеру – таких як формалізована заява про ризик-апетит та стратегія розвитку системи управління ризиками в цілому. Слід відзначити, що цілих 44% респондентів не мають структурного підрозділу, що відповідальний за координацію управління ризиками та 21% – найближчим часом планують створення такого відділу.

Для тих підприємств, що мають у своїй структурі відокремлений підрозділ, який відповідальний за управління ризиками функції щодо координації процесів управління

ризиками підпорядковуються менеджменту компанії та залишились в тому підрозділі, де відбулось їх зародження (найчастіше це фінансова дирекція або служба безпеки).

Згідно проведеного дослідження можна стверджувати, що підприємства котрі мають високий ступінь розвитку системи управління ризиками мають показник EBITDA у три рази вищий ніж на тих підприємствах де ризик-менеджмент відсутній повністю. Фінансові показники мають пряму залежність від ступеня інтеграції та координації функцій управління ризиками, внутрішнього контролю та забезпечення відповідності законодавчим чи регулятивним вимогам. Для більшості підприємств найбільш вагомими проблемами впровадження ризик-орієнтованого підходу до управління є складнощі застосування технологій та низький рівень ризик-культури.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведене аналітичне дослідження показало, що топ-менеджмент вітчизняних підприємств досить адекватно сприймає понятійний апарат та основні операційні характеристики ризик-орієнтованого підходу до управління у процесі забезпечення економічної безпеки. Більшість респондентів чітко усвідомлюють ризикованість господарської діяльності свого підприємства та безперечно ефективність застосування вищезазначеного підходу. На думку респондентів, що збігається з нашими апріорними уявленнями, широкому розповсюдженню методів аналізу та управління ризиками у практиці вітчизняних підприємств перешкоджає більшою мірою відсутність традицій, культури, доступних та апробованих методичних керівництв в даній галузі. Інституційне середовище управління ризиками нажаль в Україні поки не сформовано. Однак, в той же час українські підприємства готові до сприйняття інститутів ризик-менеджменту.

References

Література

1. Vasylytsiv, T.H., Voloshyn, V.I., Boikevych, O.R., Karkavchuk, V.V. (2012). *Finansovo-ekonomichna bezpeka pidpriemstv Ukrainy: stratehiia ta mekhanizmy zabezpechennia: monohrafiia* [Financial and economic security of Ukrainian enterprises: strategy and mechanisms of provision]. Lviv. 386 p. [in Ukrainian].
2. Gudzinsky, O.D., Sudomir, S.M. (2014). *Ryzyky ta ekonomichna bezpeka sotsialnoekonomichnykh system* [Risks and economic security of the social and economic system]. *Zbirnyk naukovykh prac Tavriyskogo dergavnogo agrotekhnichnogo universitetu (ekonomichni nauky)* [Collection of scientific works of the Tavsia State Agrotechnological University (economic sciences)], Vol. 26, Is. 2, P. 35–37 [in Ukrainian].
3. Danilova, E.I. (2018). *Metodolohiia ryzyk-oriientovanoho pidkhodu do upravlinnia ekonomichnoi bezpekoiu pidpriemstva* [Methodology of Risk Orientated Approach to the Management]. *Modern Economics*, Vol. 12, P. 61–68. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V12\(2018\)-09](https://doi.org/10.31521/modecon.V12(2018)-09) [in Ukrainian].
4. Kovalenko, V.V. (2018). *Ryzyky v systemi ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva ta zasoby yikh neutralizatsii* [Risks in the system of economic security of the enterprise and means of their neutralization]. *Vcheni zapysky Universytetu «KROK»* [Scientific
1. Васильців Т. Г. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення: монографія / Т. Г. Васильців, В. І. Волошин, О. Р. Бойкевич, В. В. Каркавчук; за ред. Т. Г. Васильціва. – Львів, 2012. – 386 с.
2. Гудзинський О. Д. Ризики та економічна безпека соціально-економічних систем / О. Д. Гудзинський, С. М. Судомир // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). – 2014. – № 2 (26). – С. 35–37.
3. Данілова Е. І. Методологія ризик-орієнтованого підходу до управління економічною безпекою підприємства / Е. І. Данілова // *Modern Economics*. – 2018. – Вип. 12. – С. 61–68. – DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V12\(2018\)-09](https://doi.org/10.31521/modecon.V12(2018)-09).
4. Коваленко В. В. Ризики в системі економічної безпеки підприємства та засоби їх нейтралізації / В. В. Коваленко // *Вчені записки Університету «КРОК»*. – 2018. – № 3 (51). – С. 175–180.

notes of the University "KROK", Vol. 51, Is. 3, P. 175–180 [in Ukrainian].

5. Kulinich, T.V., Lozova, I.O. (2018). Upravlinnia ryzykamy v diialnosti torhovelnykh orhanizatsii (na prykladi torhovykh merezh ryteileriv) [Risk management in the activities of trade organizations (for example, retailers)]. Molodyi vchenyi / Natsionalnyi universytet «Lvivska politekhnikha» [Young scientist / National University "Lviv Polytechnic"], Vol. 63, Is. 11, P. 441–446 [in Ukrainian].

6. Mostenska, T.L., Bilan, Yu.V., Mostenska, T.H. (2015). Ryzyk-menedzhment yak chynnyk zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstv [Risk management as a factor in ensuring the economic security of enterprises]. Aktualni problemy ekonomiky [Actual problems of economics], No. 8, P. 193–203. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/ape_2015_8_26 [in Ukrainian].

7. Sierikov, A.V., Semenova, H.I. (2008). Kreatyvne upravlinnia ryzykamy – vazhlyva problema Ukrainskoho developmentu [Creative risk management – an important problem of Ukrainian real estate development]. Ekonomika budivnytstva i miskoho hospodarstva [Economy of construction and municipal economy], Vol. 4, No. 3, P. 137–144.

8. Zvit kompanii «Deloit» v Ukraini za 2017 rik [Report of Deloitte in Ukraine for 2017]. Retrieved from: <https://www2.deloitte.com/ua/uk/pages/risk/articles/eerm-survey-report.html#>

9. Kravchenko, V.A. (2007). Stan upravlinnia pidpriemnytskymu ryzykamy: ukrainska spetsyfika [The state of business risk management: Ukrainian specifics]. Problems of a systemic approach to the economy enterprises, No. 3. Retrieved from: <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/EPsAE/article/view/3934> [in Ukrainian].

10. Moshennichestvo v ukrainskikh kompaniiakh. Otchet po rezultatsam issledovaniia 130 kompanii v Ukraine [Fraud in Ukrainian companies. A report on the results of a survey of 130 companies in Ukraine] (2013) Retrieved from: www.kreston-gcg.com [in Russian].

11. Expectations of Risk Management Outpacing Capabilities – It's Time For Action. Retrieved from: <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/pdf/2013/08/expectations-risk-management-survey-v3.pdf>.

5. Кулініч Т. В. Управління ризиками в діяльності торговельних організацій (на прикладі торгових мереж ритейлерів) / Т. В. Кулініч, І. О. Лозова // Молодий вчений / Національний університет «Львівська політехніка». – 2018. – № 11 (63). – С. 441–446.

6. Мостенська Т. Л. Ризик-менеджмент як чинник забезпечення економічної безпеки підприємств [Електронний ресурс] / Т. Л. Мостенська, Ю. В. Білан, Т. Г. Мостенська // Актуальні проблеми економіки. – 2015. – № 8. – С. 193–203. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ape_2015_8_26.

7. Серіков А. В. Креативне управління ризиками – важлива проблема Українського девелопменту / А. В. Серіков, Г. І. Семенова // Економіка будівництва і міського господарства. – 2008. – Т. 4. – № 3. – С. 137–144.

8. Звіт компанії «Делойт» в Україні за 2017 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www2.deloitte.com/ua/uk/pages/risk/articles/eerm-survey-report.html#>.

9. Кравченко В. А. Стан управління підприємницькими ризиками: українська специфіка [Електронний ресурс] / В. А. Кравченко // Problems of a systemic approach to the economy enterprises. – 2007. – № 3. – Режим доступу: <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/EPsAE/article/view/3934>.

10. Мошенничество в украинских компаниях. Отчет по результатам исследования 130 компаний в Украине [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.kreston-gcg.com.

11. Expectations of Risk Management Outpacing Capabilities – It's Time For Action [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/pdf/2013/08/expectations-risk-management-survey-v3.pdf>.

УДК 330.341.1

DOI: 10.30857/2413-0117.2019.3.8

Тетяна А. Крахмальова

Публічне акціонерне товариство «Всеукраїнський банк розвитку», м. Київ, Україна

АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЙ КОРПОРАТИВНОГО ОРГАНІЗАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

У статті викладено результати дослідження щодо аналізу тенденцій розвитку корпоративного організаційного розвитку та напрямів інноваційного розвитку підприємств для забезпечення подальшого економічного зростання і підвищення конкурентоспроможності вітчизняної промисловості. Представлено еволюційні етапи та особливості розвитку сучасних великих корпорацій. Визначено, що особливістю роботи корпоративних структур в минулому столітті було сфокусованість на розвиненій диверсифікації, що базувалася на поєднанні різних технічних напрямів. Доведено, що диверсифіковані корпорації засновуються на певних базових технологіях і спеціалізуються на випуску широкого спектру продукції. Обґрунтовано тенденції сучасного розвитку корпоративних структур в умовах знаннєвої економіки, сутнісною характеристикою яких є креативні партнерські відносини, націлені на розвиток інноваційних проектів та зосереджені на самому творчому процесі і корпоративній соціальній відповідальності засновників та персоналу. Автором визначено, що креативні корпорації характеризують новий тип організації, який є найбільш інтегрованим до розвитку інтелектуального капіталу і може бути найбільш конкурентоспроможним на сучасному етапі. Процес розвитку креативних корпоративних структур неминуче приведе до розвитку інтелектуалізації виробництва, ролі підприємців-інноваторів у суспільстві та переходу до неекономічних цінностей.

Ключові слова: *інноваційний розвиток економіки; інтегратор; корпоративні організаційні структури; новітні технології; еволюційні системи розвитку; ринкові економічні системи; об'єднання підприємств; централізована економічна система; креативні корпорації; знаннєва економіка; інновації; творчий потенціал; диверсифіковані корпорації; інтелектуалізація виробництва; конкурентоспроможність; підприємці-інноватори.*

Татьяна А. Крахмалева

Публичное акционерное общество «Всеукраинский банк развития», г. Киев, Украина

АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЙ КОРПОРАТИВНОГО ОРГАНІЗАЦІЙНОГО РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ

В статье изложены результаты исследования по анализу тенденций развития корпоративного организационного развития и направлений инновационного развития предприятий для обеспечения дальнейшего экономического роста и повышения конкурентоспособности отечественной промышленности. Представлены эволюционные этапы и особенности развития современных крупных корпораций. Определено, что в прошлом веке особенностью работы корпоративных структур было сфокусированность на развитой диверсификации, базирующаяся на сочетании различных технических направлений. Доказано, что диверсифицированные корпорации учреждаются на основе определённых базовых технологий и специализируются на выпуске широкого спектра продукции. Обоснованы тенденции современного развития корпоративных структур в условиях экономики знаний, сущностной характеристикой которых являются креативные партнёрские отношения, нацеленные на развитие инновационных проектов и сосредоточенные в самом творческом процессе и корпоративной социальной

ответственности учредителей и персонала. Автором определено, что креативные корпорации характеризуют новый тип организации, они наиболее интегрированы в развитие интеллектуального капитала и могут быть наиболее конкурентоспособными на современном этапе. Процесс развития креативных корпоративных структур неизбежно приведёт к развитию интеллектуализации производства, роли предпринимателей-инноваторов в обществе и перехода к неэкономическим ценностям.

Ключевые слова: инновационное развитие экономики; интегратор; корпоративные организационные структуры; новейшие технологии; эволюционные системы развития; рыночные экономические системы; объединения предприятий; централизованная экономическая система; креативные корпорации; экономика знаний; инновации; творческий потенциал; диверсифицированные корпорации; интеллектуализация производства; конкурентоспособность; предприниматели-инноваторы.

Tetiana A. Krakhmalova

Public Joint-Stock Company "Ukrainian Bank of Development", Kyiv, Ukraine

INSIGHTS ON MODERN TRENDS IN CORPORATE ORGANIZATIONAL STRUCTURE DEVELOPMENT

The article presents the research results on the analysis of trends in corporate organizational development and design of targeted business innovation strategies to ensure further economic growth and national industry competitiveness along with identifying the evolutionary stages and characteristics of modern large corporations. It is noted that over the last century corporate structures have been focused on enhancing their business diversification which relies on the combination of various technical objectives. It is argued that diversified corporations are established on the basis of certain core technologies and characterized by a wide range of product output. The study seeks to justify the major trends in contemporary corporate structure development in the context of knowledge economy, characterized by efforts in building creative partnerships, developing innovative projects and focusing on creative process and corporate social responsibility of the founders and staff. It is emphasized that creative corporations assume is a new type of organization that is integrated in the process of intellectual capital development and can achieve sustainable competitive advantages in modern business realia. Further development of creative corporate structures will inevitably contribute to enhancing the intellectualization of production and the role of innovative entrepreneurs and promote the transition to non-economic values.

Keywords: *innovation development of economy; integrator; corporate organizational structure; latest technology; evolutionary development systems розвитку; market economic system; enterprise integration; centralized economic system; creative corporations; knowledge economy; innovation; creativity; diversified corporation; intellectualization of production; competitiveness; innovative entrepreneurs.*

Постановка проблеми. Інноваційний розвиток економіки характеризується з реалізацією новітніх технологій, які служать системоутворюючою базою, що забезпечує динамічний ріст.

Реалізація інноваційного розвитку обумовлена безліччю об'єктивних і суб'єктивних причин, проте домінуюча з них – недостатній організаційний потенціал економіки.

Невирішені частини проблеми. Найважливішою рисою кінця ХХ ст. стала поява «знаннєвої економіки», основою якої є досконалі інформаційні технології.

Розвиток «знаннєвої економіки» характеризується появою малих інноваційних компаній, які організовані на основі мінімальних інвестиційних вкладень проте пріоритетом їх є наявний інтелект та інноваційно спроможна команда засновників. Цілями таких структур

є насамперед неекономічна складова розвитку інтегрованості та партнерства інноваційно спроможних засновників, а не взаємовідносини керівництва і підлеглих [1, 12, 13].

Аналіз останніх досліджень. Корпоративні організаційні структури є основними суб'єктами сучасної економічної системи, система управління якого продукує і реалізує нові форми організації і управління інвестиціями, виробництвом і маркетингом.

Складні й суперечливі тенденції корпоративно організаційного розвитку детально відображено в дослідженнях зарубіжних і вітчизняних вчених, а саме: Л. Антонюк, А. Гальчинського, Дж. Гелбрейта, Д. Лук'яненка, Ю. Макогона, Ю. Пахомова, А. Поручника, Є. Савельєва, О. Сохацької, А. Філіпенка, Дж. Сороса, Дж. Стігліца, С. Хантінгтона та інших [2, 7–13]. Разом із тим, в опублікованих працях зарубіжних та вітчизняних вчених відображено лише одну із початкових етапів дослідження глобалізаційної економічної системи, а проблематика становлення корпоративного організаційного розвитку розкрито, фрагментарно, зосереджуючись на окремих аспектах в першу чергу інвестиційних та маркетингових.

Метою статті є аналіз тенденцій корпоративного організаційного розвитку підприємств.

Виклад основного матеріалу. Поняття «корпорація» зазвичай означає певну форму організації масштабного виробництва продукції та послуг. Певна частина дослідників, зокрема такі, як Дж.Д. Гелбрейт, визначали основу індустріальної системи як частину економіки, яка характеризується діяльністю великих корпоративних структур [12].

Еволюція розвитку корпорації бере свій початок з пізнього Середньовіччя, характеризуючись об'єднанням суб'єктів господарювання для досягнення сформованих економічних цілей. З певним часовим проміжком склалися якісно відмінні один від одного її типи.

Найважливішою метою промислової корпорації – є максимальна ефективність виробництва. Проте варто зауважити, що одним із позитивних наслідків її успіху є формування лідерства у всіх сферах.

Корпоративні структури характерні для розвинених країн світу. Вони розвивалися еволюційним шляхом впродовж майже двох століть, переживали зльоти і важкі кризи, створювали і руйнували загальнолюдські цінності. В другій половині ХХ ст. ця структура досягла тієї високої міри ефективності, яка обумовлює сучасний економічний рівень цих країн [13].

Ключова особливість сучасних великих корпорацій полягає в розвиненій диверсифікації, що базується на поєднанні різних техніко-технологічних напрямів. Як правило, диверсифіковані корпорації будуються на основі декількох базових технологій і характеризуються дуже широким спектром продукції, що випускається. Більшість з них використовує дивізіональну структуру і є автономними багатогалузевими комплексами спільно керованих територіальних відділень (дивізіонів), які сформовані на основі принципу вертикальної інтеграції з замкнутим циклом виробництва кінцевого продукту.

Корпоративні структури в розвинених країнах світу з точки зору проблеми управління характеризується наступними основними ознаками [12]:

- наявністю 100–200 великих корпорацій з вертикально інтегрованими по кінцевій продукції відділеннями або дивізіонами;
- диверсифікацією (об'єм власних робіт по функціональному комплексу складає 80–90%) і широким асортиментом повнофункціональної кінцевої продукції;
- розвиненим внутрішньокорпоративним програмно-цільовим і поточним плануванням;
- наявністю в корпорації п'яти і більше новітніх технологій;

– малим обсягом міжкорпоративних зв'язків, складовим 10–15% кінцевого продукту (у натуральному вираженні) [12].

У міру розвитку виробничих відносин, зростання рівня якості життя, формування та пристосування до потреб ринку і зміни працівниками внутрішніх ціннісних мотивів корпорація змінювала усталені форми і удосконалювала внутрішню структуру управління. Тільки у другій половині ХХ ст. виділяють три періоди її розвитку.

Перший з них зарубіжними дослідниками зазвичай характеризується терміном «постфордизм», або «етап гнучкої спеціалізації», тобто перехід від установки на масштабі виробництво. Важливою передумовою для визначених зрушень став один із етапів науково-технічного прогресу 1950–1960-х рр., який зумовив поширення нових технологій, що сприяли децентралізації, і фрагментації виробництва що вимагало підвищення кваліфікації працівників, їх самостійного професійного росту.

Другий еволюційний етап припадає на 1970-ті – початок 1980-х рр. і характеризується, передусім, формуванням децентралізованих і деієрархізованих систем управління, використання яких базується на передачі права прийняття рішень на нижчому рівні управління, що сприяло до розвитку креативно-творчого наявного потенціалу працівників. Аналізована трансформація не зрушила усталені глибинні, сутнісні форми корпоративної організації [12].

Наступний еволюційний етап (1980-ті – перша половина 1990-х рр.) є практично заключним в історії класичної індустріальної корпорації. Даний етап характеризується перетворенням на так звану специфічну соціальну спільність, яка змінює класичну внутрішню структуру управління, оскільки:

– провідну роль в такій організації відведено так званим працівникам-інтелектуалам. Від потенціалу яких залежить успіх не в меншій мірі, ніж від власників, такий персонал має набагато більшу свободу, ніж традиційний найманий працівник, і, як наслідок, вважається за краще продуктивніше працювати як колеги, а не як підлеглі;

– виробнича діяльність компанії характеризується не сукупністю окремих операцій а перетворюється на інноваційний процес у результаті чого вирішальні позиції займають фахівці, що мають володіють знаннями про всі стадії процесу (іноді їх називають «Власниками процесу»);

– найважливішим елементом, що характеризує корпоративну культуру корпорації, стає вже не лише матеріальна залежність персоналу від керівників власників, а специфічна культурна спільність персоналу, у рамках якої моральна єдність забезпечує основу для взаємної довіри.

У останні роки минулого століття класична корпорація радикально трансформувалася, що було викликано роллю персоналу інтелектуальної сфери в забезпеченні ефективності господарської діяльності, внаслідок того традиційний чинник власності на засоби виробництва втратив своє ключове значення. Корпоративна структура у своєму виразі стає антиієрархічною, що означає більш гнучкою та структурою.

Еволюція індустріальної корпорації упродовж багатьох десятиліть демонструвала свою конкурентоспроможність і була рушієм провідних західних економік. Так, розвиток її сучасніших форм забезпечував зміну структури громадського виробництва. Для порівняння в 1955 р. в оброблювальній промисловості та будівництві США було зайнято близько 34,7% сукупної робочої сили, доречно зауважити що за таких умов вироблялося близько 34,5% валового національного продукту, За результатами аналізу визначено, що до 1970 р. значення цих же показників знизилася з 25 і 27,3% відповідно. У аграрному секторі до цього періоду було зайнято біля 4% населення, тоді як в 1945 р. – 20% [14].

На відміну від класичних індустріальних корпорацій в ринковій економіці, в централізованих економіках великі підприємства поступалися в ефективності. На думку фахівців, характерними рисами таких корпорацій виступають [8]:

- реалізація завдань, поставлених державою, як головна мета. У цій ситуації уряд формував певні умови - від постачання робочої сили до фінансування закритих міст або пільгового безлімітного кредитування – заради забезпечення державних інтересів. В усіх випадках стратегічні цілі було досягнуто без зважання на масштаби зусиль та ефективність виробництва;

- можливості досягати успіхів лише у відносно вузьких напрямках. У азіатських країнах названа тенденція утілилася в швидкому розвитку галузей машинобудування та електроніки, які зосереджувались на експорт. Так, зазначені галузі забезпечували від 31 до 44% загального обсягу експорту країн Південної Кореї, Малайзії, Сінгапурі при цьому вклад електронної промисловості у ВВП у кінці 1980-х рр. досягав 17,8%, 21%, 34% відповідно;

- успішність в кількісному а не в якісному відношенні, а також штучно занижені витрати як головний їх інструмент конкурентоспроможності;

- потреба у інвестиціях для розвитку і неспроможність забезпечення високої ефективності виробництва. За результатами аналізу визначено, що в Японії 86% цін в сільському господарстві були регульованими а 3/4 доходів фермерів складала державні субсидії, результат же продуктивності в аграрному секторі не перевищував 30% американської системи. На Тайвані в 90-х рр. норма накопичення складала 24%, Гонконзі – 30%, Таїланді, Малайзії та Південній Кореї – 35%, Індонезії – 37%, Сінгапурі – 47%, Китаї – 50% ВВП, тоді як в розвинених ринкових економіках не перевищувала 17–21% [13].

- слабка сприйнятливість до технологічного прогресу, тому класичні корпоративні організаційні структури не стають джерелами інновацій і не оцінюють належно наявний інтелектуальний потенціал персоналу. В державних корпоративних структурах найвище цінується лояльність персоналу. Найбільш показовим є досвід Японії, де вже в 80-х рр. до 43% працівників було зайнято в одній корпорації більше 10 років. Чинник підвищення кваліфікації співробітників залишається там останнім серед десяти найбільш важливих складових економічного зростання [13].

Подібні централізовані корпоративні структури могли конкурувати з класичними корпораціями то того періоду, поки відбувалась конкуренція у виробництві масових індустріальних благ а роль інтелектуального капіталу не була визначена пріоритетною. Відповідно очевидним є занепад корпоративних систем радянської моделі, десятирічна стагнація в Японії та азіатська криза, яка аналогічно співпала з періодом економічного розквіту на Заході. Високотехнологічне виробництво, засноване не на застосуванні праці для перетворення сировини на промислову продукцію, а на використанні наявного інтелектуального потенціалу для перетворення в інноваційні знання. Зазначений процес є основою для змін та нового розвитку класичної корпорації.

Корпоративні структури в сучасному світі є об'єднанням і новим типом компаній - креативними корпораціями. Вони організують діяльність на основі не наказів керівника, а певним консенсусом та внутрішнім погодженням стратегічних та тактичних орієнтирів і прагнень співробітників. Уперше мотиви діяльності виявляються вище за її стимули. Організаційна структура сформована на ціннісних установах персоналу та інноваторів, змінює колишнє наукове управління індустріальної епохи та стає найбільш гармонійною і динамічною формою виробничого співтовариства [12].

Креативна корпорація відрізняється від традиційних типів по цілому ряду параметрів [1, 12]:

– її діяльність в першу чергу відповідає внутрішнім спрямуванням і ідеалам керівників і класичним принципам економічної доцільності. Сучасними ознаками є прагнення реалізувати наявний творчий потенціал, сформувати і організувати виробництво принципово нової продукції, заснованої на інноваційних знаннях. У міру розвитку корпоративних структур зазначений мотив доповнюється бажанням створити компанію як соціальну структуру;

– вона будується навколо творчої особи, що є гарантом її процвітання та розвитку. Успішність власників тут не залежить від контролю над більшою частиною капіталу компанії, а тим що засновники бізнесу надають можливість розвитку творчим інноваціям і несуть повну відповідальність, втілюючи в суспільстві певний соціально-виробничий організм. Такі підприємці характеризуються відношенням до бізнесу як до новації, а отже, прихильність цілям організації є стійкішою, ніж та, що базується на відношенні до неї як до власності;

– такі корпоративні утворення не повторюють наявну господарську кон'юнктуру, а створюють її. Кінцевою продукцією є якісно нові інноваційні товари або послуги. Креативні корпорації у більшості випадків не набувають форми диверсифікованих фірм і конгломератів, а зберігають вузьку спеціалізацію, передбачену при їх створенні. Вони, радикально змінюють вигляд сучасного бізнесу, поряд з функціонуючими класичними організаційними формами. Варто зауважити, що цим самим видозмінюють реальність сучасного ділового життя, приносячи до неї не цілком економічні елементи, що засновані на зростаючій свободі індивідів та їх розвитку. В цьому відношенні креативні корпорації характеризуються виходом за межі класичної індустріальної корпоративної структури і протистоять централізованим структурам; вони не лише здатні розвиватися, використовуючи внутрішні джерела, але і виявляють можливість постійно перетворюватися, даючи можливість розвитку новим концепціям і компаніям. В умовах, коли творчі працівники в певному розумінні персоніфікують окремі елементи виробничого процесу, то не має серйозних перешкод для виділення з структури зазначеного типу нових самостійних елементів [1].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Можна зробити висновок, що в столітті, що настало, роль креативних корпорацій посилюється. Цей факт в сьогоденні а не динаміка фондових індексів характеризує реальний масштаб і значення технологічних революційних змін, що дозволяє новому суспільстві все більш і більш несхожим на те, яке було в ХХ ст.

Креативні корпорації утілюють собою тип організації, найбільш адаптивний потребам розвитку інтелектуального капіталу, вони природнім чином виникають з найрозвиненіших форм класичної індустріальної корпорації. На думку фахівців, в перші десятиліття ХХІ ст. Дані утворення які формуються можуть бути найбільш конкурентоспроможними на світових ринках, що ланцюгово приведе до розвитку інтелектуалізації виробництва, зростання свободи інноваторів підприємців і переходу до неекономічних цінностей.

У вітчизняній економічній системі також спостерігається трансформація корпоративних структур, відбувається інтенсивне формування інтегрованих корпорацій за результатами злиттів та поглинань з метою концентрації капіталу і посилення конкурентних позицій. В той же час активно формуються креативні малі фірми, які розробляють наукомістку продукцію і системи управління, що використовують інноваційний стиль, підприємством.

Як правило, ці фірми створювалися в період переходу до ринкових умов, коли відбувалася різка диференціація великих науково-дослідних інститутів і науково-

промислових комплексів на безліч малих науково-технічних фірм, що спеціалізуються на окремих наукових напрямках.

References

Література

1. Ganushchak-Iefimenko, L.M., Kobernyk, I.V. (2012). Osoblyvosti formuvannia intehrovanykh biznes-struktur [Features of formation of integrated business structures]. Aktualni problemy ekonomiky [Actual Problems of Economics], No. 3, P. 154–160 [in Ukrainian].
1. Ганущак-Єфіменко Л. М. Особливості формування інтегрованих бізнес-структур / Л. М. Ганущак-Єфіменко, І. В. Коберник // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 3. – С. 154–160.
2. Gladun, A.Ia., Rogushina, Iu.V. (2006). Ontologii v korporativnykh sistemakh [Ontologies in corporate systems]. Korporativnye sistemy [Corporate systems], No. 1, P. 23–28 [in Russian].
2. Гладун А. Я. Онтології в корпоративних системах / А. Я. Гладун, Ю. В. Рогущина // Корпоративні системи. – 2006. – № 1. – С. 23–28.
3. Momot, T., Kadnychanskyi, M. (2013). Pro metody otsinky yakosti korporatyvnoho upravlinnia [About methods of quality assessment of corporate governance]. Ekonomika Ukrainy [Economy of Ukraine], No. 7, P. 41–55 [in Ukrainian].
3. Момот Т. Про методи оцінки якості корпоративного управління / Т. Момот, М. Кадничанський // Економіка України. – 2013. – № 7. – С. 41–55.
4. Mozghova, L.O. (2010). Metodychni pidkhody do otsinky yakosti korporatyvnoho upravlinnia pidpriemstvom [Methodical approaches to assessing the quality of corporate enterprise management]. Retrieved from: http://www.rusnauka.com/9_DN_2010/Economics/61880.doc.htm [in Ukrainian].
4. Мозгова Л. О. Методичні підходи до оцінки якості корпоративного управління підприємством [Електронний ресурс] / Л. О. Мозгова. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/9_DN_2010/Economics/61880.doc.htm.
5. Pavlenko, L. (2005). Korporativni informatsiini systemy: navchalnyi posibnyk [Corporate Information Systems: Textbook]. Ministry of Education and Science of Ukraine, Kharkiv NEU. 2nd ed., stereotyp. Kharkiv: VD "INZhEK". 257 p. [in Ukrainian].
5. Павленко Л. Корпоративні інформаційні системи: навчальний посібник / Лариса Павленко; М-во освіти і науки України, ХНЕУ. – 2-е вид., стереотип. – Харків: ВД "ІНЖЕК", 2005. – 257 с.
6. Chepurda, L.M., Beliaeva, S.S., Plakhotnikova, M.V. et al. (2005). Ekonomika ta orhanizatsiia diialnosti obiednan pidpriemstv: navch. posibnyk [Economics and organization of activity of associations of enterprises: textbook. manual]. Eds. L.M. Chepurda. Kyiv: Profesional. 272 p. [in Ukrainian].
6. Економіка та організація діяльності об'єднаних підприємств: навч. посібник / Л. М. Чепурда, С. С. Беляєва, М. В. Плахотнікова та ін.; під заг. ред. Л. М. Чепурди. – К.: Професіонал, 2005. – 272 с.
7. Pakhomov, Iu.N., Krymskii, S.B., Pavlenko, Iu.V. et al. (2002). Tsvivilizatcionnye modeli sovremennosti i ikh istoricheskie korni [Civilization models of our time and their historical roots]. Eds. Iu.N. Pakhomov. Kyiv: Naukova dumka. 586 p. [in Russian].
7. Цивілізаційні моделі сучасності та їх історичні корні / Ю. Н. Пахомов, С. Б. Крымский, Ю. В. Павленко та др.; под ред. Ю. Н. Пахомова. – К.: Наукова думка, 2002. – 586 с.
8. Lukianenko, D.H., Poruchnyk, A.M., Kolot, A.M. et al. (2008). Hlobalna ekonomika KhKhI stolittia: liudskiy vymir: monohrafiia [The 21st Century Global Economy: The Human Dimension: A Monograph]. Eds. D.H. Lukianenko and A.M. Poruchnyk. Kyiv: KNEU. 420 p. [in Ukrainian].
8. Глобальна економіка XXI століття: людський вимір: монографія / Д. Г. Лук'яненко, А. М. Поручник, А. М. Колот та ін.; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Д. Г. Лук'яненка та д-ра екон. наук, проф. А. М. Поручника. – К.: КНЕУ, 2008. – 420 с.

9. Matviiv, M.Ya. et al (2013). Nova paradyhma marketynhu pidpriemstv v umovakh hlobalizatsii: monohrafiia [A new paradigm of enterprise marketing in the context of globalization: a monograph]. Eds. M.Ya. Matviiv, O.M. Sokhatska. Ternopil: TNEU. 415 p. [in Ukrainian].
9. Нова парадигма маркетингу підприємств в умовах глобалізації: монографія / М. Я. Матвіїв та ін.; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. М. Я. Матвіїва, д-ра екон. наук, проф. О. М. Сохацької; Терноп. нац. екон. ун-т. – Тернопіль: ТНЕУ, 2013. – 415 с.
10. Filipenko, A.S. (2008). Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny: teoriia [International economic relations: theory: a textbook for students of economic specialties of universities]. Kyiv: Lybid. 359 p. [in Ukrainian].
10. Філіпенко А. С. Міжнародні економічні відносини: теорія: підруч. для студ. екон. спец. вищ. навч. закл. / А. С. Філіпенко. – К.: Либідь, 2008. – 359 с.
11. Annual ranking of the world's largest corporations (2011). Fortune Global 500. Retrieved from: http://money.cnn.com/magazines/fortune/global500/2010/full_list.
11. Fortune Global 500 / Annual ranking of the world's largest corporations. 2011. – Retrieved from: http://money.cnn.com/magazines/fortune/global500/2010/full_list.
12. Porter, M.E. (1980). Competitive Strategy. N.Y.: Free Press.
12. Porter M. E. Competitive Strategy / M. E. Porter. – N.Y.: Free Press, 1980.
13. Engelhard, J. (1992). Exportforderung: Exportentscheidungsprozesse und Exporterfolg. Wiesbaden: Gabler. 256 p.
13. Engelhard J. Exportforderung: Exportentscheidungsprozesse und Exporterfolg / J. Engelhard. – Wiesbaden: Gabler, 1992. – 256 p.
14. Elvey, L. (1990). Export Promotion and Assistance: A Comparative Analysis. International Perspectives on Trade Promotion and Assistance. Westport; Connecticut. P. 133.
14. Elvey L. Export Promotion and Assistance: A Comparative Analysis / L. Elvey // International Perspectives on Trade Promotion and Assistance. – Westport; Connecticut, 1990. – P. 133.
15. Hakansson, Fl., Snehota, I. (1989). No Business is an Island: The Network Concept of Business Strategy. Scandinavian Journal of Management, Vol. 5, P. 187–200.
15. Hakansson Fl. No Business is an Island: The Network Concept of Business Strategy / Fl. Hakansson, I. Snehota // Scandinavian Journal of Management. – 1989. – Vol. 5. – P. 187–200.

УДК 338.24:330.4

DOI: 10.30857/2413-0117.2019.3.9

Ганна В. Разумова

*ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури», м. Дніпро,
Україна*

ЗОНУВАННЯ ТРИВИМІРНОЇ МАТРИЦІ УПРАВЛІННЯ ЗМІНАМИ РЕГУЛЯТОРНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

У статті обґрунтовується, що для вирішення існуючих економічних проблем необхідно застосовувати такі методи, які дали б змогу аналізувати їх як єдине ціле, враховуючи той факт, що національна економіка є складною багатокомпонентною системою. Математичні методи та моделі широко використовуються для розв'язання задач у різних галузях наук та, зокрема, в економіці. Наголошується, що незважаючи на численні наукові праці, недостатньо вивченим залишається питання моделювання взаємозв'язків між розвитком національної економіки та регуляторною політикою. Метою дослідження є побудова тривимірної матриці управління змінами регуляторної політики розвитку національної економіки. Методологічною основою дослідження є методи моделювання впливу регуляторної політики на розвиток національної економіки із використанням економіко-математичних методів та моделей. Запропоновано тривимірну матрицю управління змінами регуляторної політики, яка будується на основі результатів оцінки поточного стану регуляторної політики та моделювання взаємозв'язків між розвитком національної економіки та регуляторною політикою з урахуванням отриманих значень агрегованого індексу розвитку за сферами національної економіки, узагальнюючого індексу регуляторної політики за сферами та індикатору впливу регуляторної політики на розвиток, зонування якої дозволяє розподілити сфери за секторами та визначити характер, спрямування та орієнтацію подальших дій для кожної конкретної сфери. Зонування тривимірної матриці відбувається за визначеними параметрами: вертикальне зонування (зони пасивних та активних змін), горизонтально-поперечне зонування (зони фіксації та трансформації) та горизонтально-повздожне зонування (зони корегування та захисту). Економіко-математичне моделювання є важливим інструментом управління економічними процесами. Моделювання дозволяє побудувати моделі залежності агрегованих індексів розвитку за сферами національної економіки від узагальнюючих індексів регуляторної політики, а також визначити необхідні зміни регуляторної політики розвитку національної економіки.

Ключові слова: національна економіка; регуляторна політика; тривимірна матриця; управління змінами; зонування.

Анна В. Разумова

*ДВНЗ «Приднепровская государственная академия строительства и архитектуры»,
г. Днепр, Украина*

ЗОНИРОВАНИЕ ТРЁХМЕРНОЙ МАТРИЦЫ УПРАВЛЕНИЯ ИЗМЕНЕНИЯМИ РЕГУЛЯТОРНОЙ ПОЛИТИКИ РАЗВИТИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ

В статье обосновывается, что для решения существующих экономических проблем необходимо применять такие методы, которые позволили бы анализировать их как единое целое, учитывая тот факт, что национальная экономика является сложной многокомпонентной системой. Математические методы и модели широко используются для решения задач в различных отраслях науки и, в частности, в экономике. Подчеркивается, что несмотря на многочисленные научные работы, недостаточно изученным остаётся вопрос моделирования взаимосвязей между развитием национальной экономики и регуляторной политикой. Целью исследования является построение трёхмерной матрицы управления изменениями регуляторной политики развития

национальной экономики. Методологической основой исследования является моделирование влияния регуляторной политики на развитие национальной экономики с применением экономико-математических методов и моделей. Предложена трёхмерная матрица управления изменениями регуляторной политики, которая строится на основе результатов оценки текущего состояния регуляторной политики и моделирования взаимосвязей между развитием национальной экономики и регуляторной политики с учётом полученных значений агрегированного индекса развития по сферам национальной экономики, обобщающего индекса регуляторной политики по сферам и индикатору влияния регуляторной политики на развитие, зонирование которой позволяет распределить сферы по секторам и определить характер, направление и ориентацию дальнейших действий для каждой конкретной сферы. Зонирование трёхмерной матрицы происходит по определённым параметрам: вертикальное зонирование (зоны пассивных и активных изменений), горизонтально-поперечное зонирование (зоны фиксации и трансформации) и горизонтально-продольное зонирование (зоны корректировки и защиты). Экономико-математическое моделирование является важным инструментом управления экономическими процессами. Моделирование позволяет построить модели зависимости агрегированных индексов развития по сферам национальной экономики от обобщающих индексов регуляторной политики, а также определить необходимые изменения регуляторной политики развития национальной экономики.

Ключевые слова: национальная экономика; регуляторная политика; трёхмерная матрица; управление изменениями; зонирование.

Hanna V. Razumova

SHEI «Prydniprovsk State Academy of Civil Engineering and Architecture», Dnipro, Ukraine
**ZONING OF A THREE-DIMENSIONAL MATRIX OF REGULATORY
CHANGE MANAGEMENT IN THE FRAMEWORKS
OF NATIONAL ECONOMIC DEVELOPMENT**

The article attempts to work out the relevant methodology that will allow an integrated approach to find solutions to current economic challenges, given the fact that the national economy is a complex multicomponent system. It is emphasized that mathematical methods and models are widely used as effective tools to handle a range of problems in various areas of research and, in particular, in economic studies. However, despite the availability of numerous research endeavors, the issues of modelling the relationships between national economic development and regulatory policy have not been sufficiently studied. The purpose of this study is to build a three-dimensional matrix of regulatory change management in the frameworks of the national economic development. The methodological research background relies on modelling of regulatory policy effects on national economic development by using economic mathematical methods and models. A three-dimensional matrix of managing change in regulatory policy has been proposed which is based on the assessment of the current state of regulatory policy and modelling of the relationships between national economic development and regulatory policy with regard to the obtained values of the aggregate development index calculated by sectors of the national economy, generalized index of the regulatory policy in industries and the indicator of the regulatory policy effects on development, the zoning of which allows to distribute its impact sector by sector along with identifying the nature and the priority areas for further regulatory actions to be applied to a particular industry or sector of the economy. The three-dimensional matrix zoning has been performed according to certain parameters: vertical zoning (zones of passive and active changes), transverse horizontal zoning (zone of fixation and transformation) and horizontal longitudinal zoning (zones adjustment and protection). It is argued that economic mathematical modelling is an important tool in managing business processes. Modelling is used to build reliability models with reference to aggregated development indices by

sectors of the national economy and the generalized indices of regulatory policy, and identify specific regulatory policy changes needed to enhance the national economic development.

Keywords: *national economy; regulatory policy; a three-dimensional matrix; change management; zoning.*

Постановка проблеми. Для вирішення існуючих економічних проблем необхідно застосовувати такі методи, які дали б змогу аналізувати їх як єдине ціле, враховуючи той факт, що національна економіка є складною багатокомпонентною системою. Математичні методи та моделі широко використовуються для розв'язання задач в різних галузях наук та, зокрема, в економіці. Саме метод математичного моделювання та моделі стали інформаційним базисом, на якому з'являлись та розвивались основні наукові положення, закони і закономірності, термінологічний апарат, опис економічних процесів тощо.

Аналіз останніх публікацій по проблемі. Вивченню закономірностей функціонування економічних процесів, їх моделювання та побудові моделей взаємозв'язків між різними аспектами розвитку національної економіки присвячено науковій праці багатьох вчених: В. Вовк, М. Власов, П. Кунцман, Ф. Буркард, В. Кігель, О. Червак-Смерічко, С. Пласконь, М. Шигун, П. Шимко, В. Усатий, З. Соколовська, В. Андрієнко, І. Івченко та інші.

Високо оцінюючи науковий доробок вищевказаних авторів, слід визнати, що недостатньо дослідженим залишається питання моделювання взаємозв'язків між розвитком національної економіки та регуляторною політикою.

Метою дослідження є побудова тривимірної матриці управління змінами регуляторної політики розвитку національної економіки.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Економіко-математичні методи дослідження операцій є сучасним ефективним засобом розв'язування широкого кола практичних задач в економіці.

Сучасний стан наукового пізнання характеризується тенденцією універсалізації методу моделювання, яка сприяє цілісності в науковому пізнанні, відпрацюванню єдиного понятійного апарату всієї науки [1, с. 12].

За визначенням В.М. Вовк: «Моделювання – це метод практичного або теоретичного опосередкованого експериментування над об'єктом з метою його дослідження, але досліджується не сам об'єкт – оригінал, а його образ – природна чи штучна модель цього об'єкта» [1, с. 119].

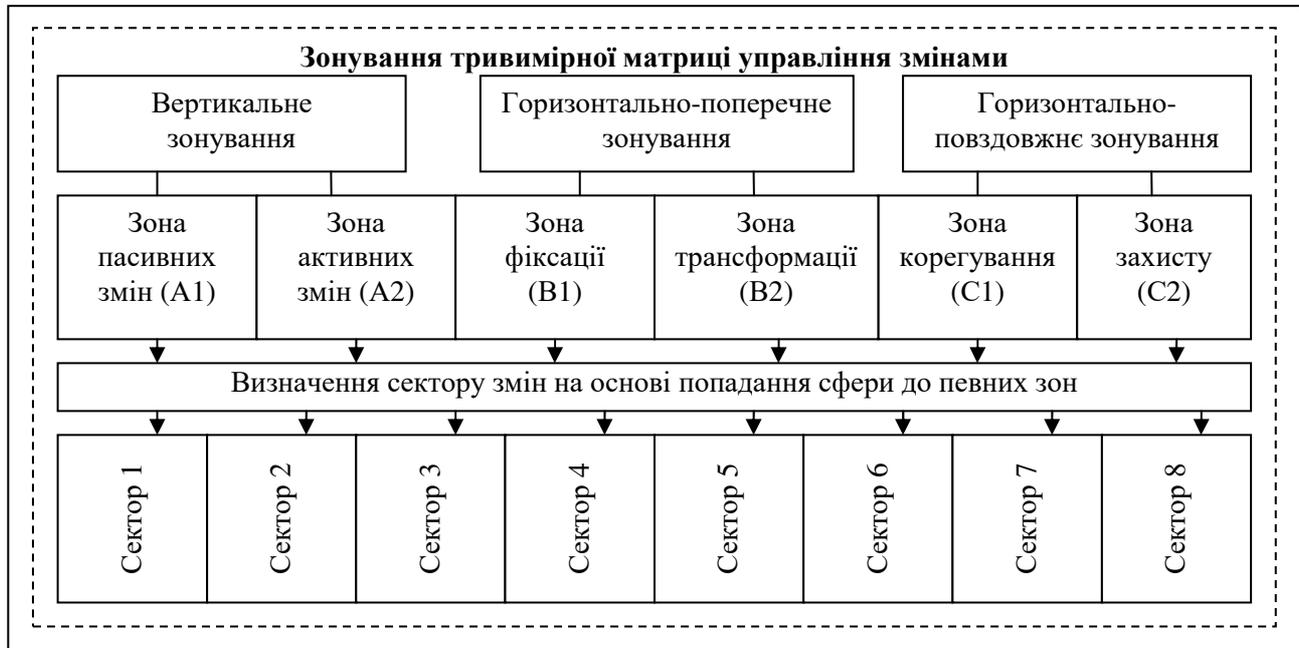
Модель – це логічний або математичний опис компонентів і функцій, що відображають істотні властивості модельованого об'єкта або процесу (зазвичай розглядаються як системи або елементи системи) [2, с. 384].

Справедливим є визначення О. Червак-Смерічко, що модель є представленням, яке вироблене в уяві людини-дослідника, про ті чи інші властивості об'єкту (реального, абстрактного) і їх взаємозв'язки, оформлене у вигляді описання цього об'єкту і зафіксоване на папері мовою рисунка, графіка, рівняння, формул або реалізоване у вигляді макетів, механізмів, пристроїв тощо [3].

Що стосується матриць, то перевагою їх використання в економіці є можливість оперування широким набором стратегічно значущих змінних та обробки величезного і дуже різноманітного статистичного матеріалу, різних вихідних даних, що характеризують рівень, структуру, особливості соціально-економічного комплексу [4].

Перший етап моделювання – аналітико-пізнавальний, тобто побудова моделі з метою отримання об'єктивних уявлень про певний об'єкт. Результатом аналітико-пізнавального етапу моделювання є не лише побудовані економіко-математичні моделі залежності агрегованих індексів розвитку за сферами національної економіки від узагальнюючих

індексів регуляторної політики, але й визначення необхідних змін регуляторної політики розвитку. Відповідний підхід представлено як складний процес управління змінами регуляторної політики на основі побудови тривимірної матриці за допомогою інструментів зонального моделювання (рис. 1).

Джерело: побудовано автором.

Рис. 1. Зонування тривимірної матриці управління змінами

Представлена на рис. 1 тривимірна матриця управління змінами регуляторної політики розвитку національної економіки будується після проведення оцінки поточного стану регуляторної політики, що передбачає визначення агрегованого індексу розвитку за сферами національної економіки та узагальнюючого індексу регуляторної політики за сферами, значення яких виступають параметрами побудови матриці [5].

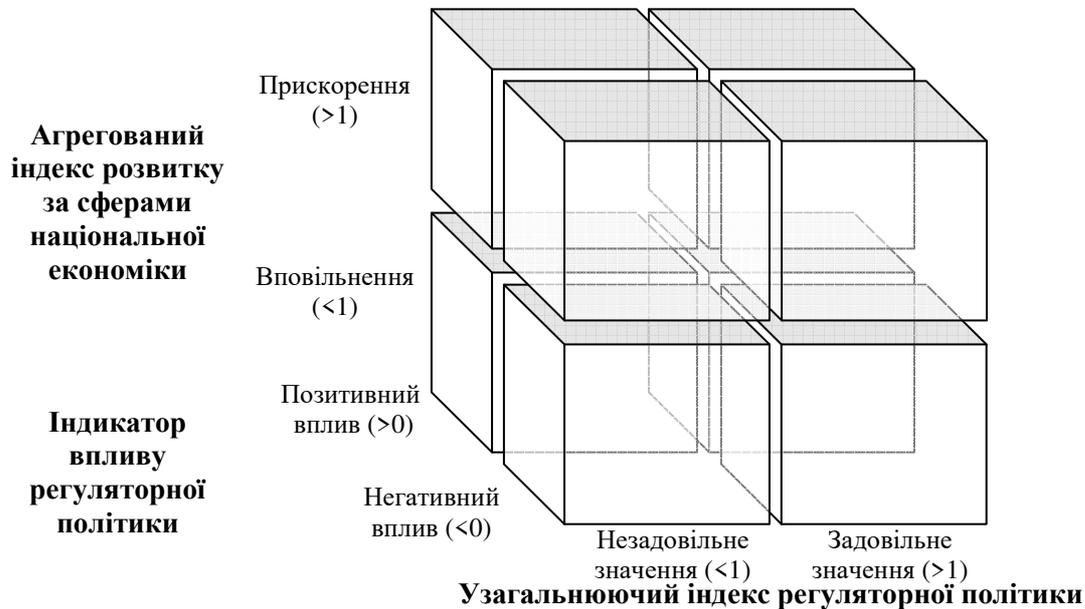
Наступним етапом управління змінами регуляторної політики є моделювання взаємозв'язків між розвитком національної економіки та регуляторною політикою, результатом якого є розрахунок індикатора впливу регуляторної політики на розвиток, що є третім параметром побудови матриці управління змінами регуляторної політики розвитку національної економіки.

Вищезазначені параметри матриці пропонується інтерпретувати наступним чином:

- значення агрегованого індексу розвитку за сферами (вповільнення розвитку за умови значення індексу менше 1 та прискорення розвитку за умови його значення більше 1);
- значення узагальнюючого індексу регуляторної політики (за спрощеною шкалою, в якій всі значення розподіляють на дві групи: менше 1 – незадовільне значення індексу говорить про те, що регуляторна політика погіршується в даній сфері; більше 1 – задовільне значення індексу свідчить про те, що регуляторна політика поліпшується в даній сфері);
- значення індикатора впливу (також з розподілом на дві групи: менше 0 – вплив регуляторної політики на розвиток є негативним; більше 0 – позитивний вплив регуляторної політики на розвиток).

Тривимірна матриця матиме наступний вигляд (рис. 2).

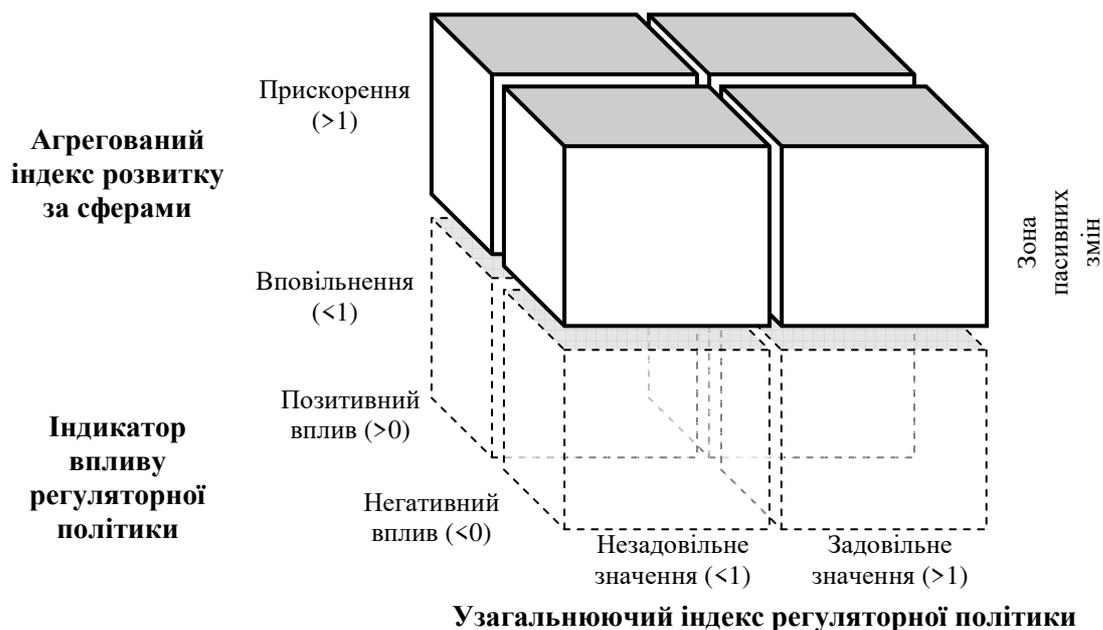
Наступним етапом є зонування тривимірної матриці. За першим параметром (агрегований індекс розвитку) умовно матрицю можна поділити на дві зони – зону пасивних та зону активних змін (вертикальне зонування).

Джерело: побудовано автором.

Рис. 2. Тривимірна матриця управління змінами регуляторної політики розвитку

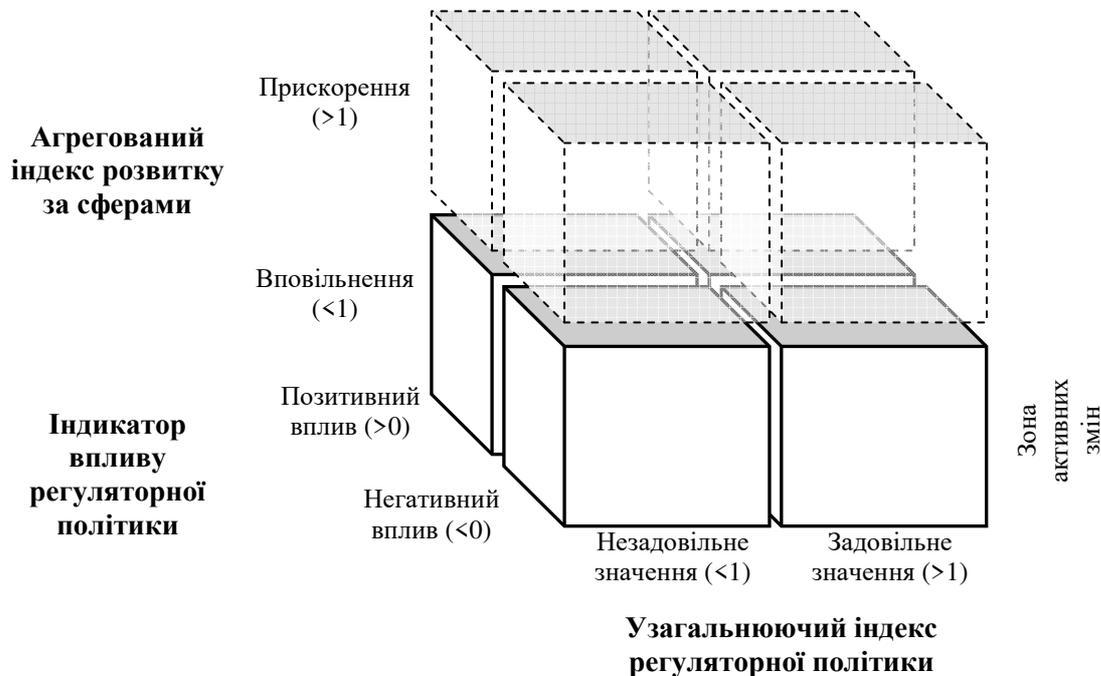
Зона пасивних змін (рис. 3) відповідає ситуації, яка не передбачає пряме втручання держави у розвиток відповідної сфери, а зміни можуть відбуватися внаслідок застосування пасивних методів регулювання (зона матриці, в якій агрегований індекс розвитку за сферами економіки перевищує 1, що свідчить про прискорення розвитку).

Джерело: побудовано автором.

Рис. 3. Зона пасивних змін тривимірної матриці управління змінами регуляторної політики розвитку

Щодо зони активних змін (рис. 4), то вона передбачає зміни у використанні активних методів регулювання (зона матриці, в якій агрегований індекс розвитку за сферами економіки складає менше 1, що свідчить про вповільнення розвитку).

Джерело: побудовано автором.

Рис. 4. Зона активних змін тривимірної матриці управління змінами регуляторної політики розвитку

Вибір серед активних та пасивних методів регулювання тих, які є найбільш доцільними в конкретних умовах залежить від того, який вплив здійснює на розвиток регуляторна політика. Пасивні методи включають в себе:

1) за умов позитивного впливу на розвиток:

- діяльність з інформування про умови розвитку окремої сфери;
- оцінка рівня інвестиційної та інноваційної активності окремих суб'єктів та рекомендації щодо їх збільшення;

2) за умов негативного впливу:

- обґрунтування перспектив соціально-економічного розвитку національної економіки в цілому;
- виявлення пріоритетів та розробка довгострокових планів і програм розвитку на основі індикативного планування.

Активні методи включають більш дієві важелі державного впливу, зокрема, за умов позитивного впливу:

- забезпечення створення сприятливих умов для розвитку даної сфери шляхом системи державних замовлень;
- гарантування прямої участі держави в ефективних і значущих проектах щодо розвитку сфер економіки або створенні об'єктів інфраструктури дотичних до даної сфери шляхом надання субсидій, субвенцій або дотацій.

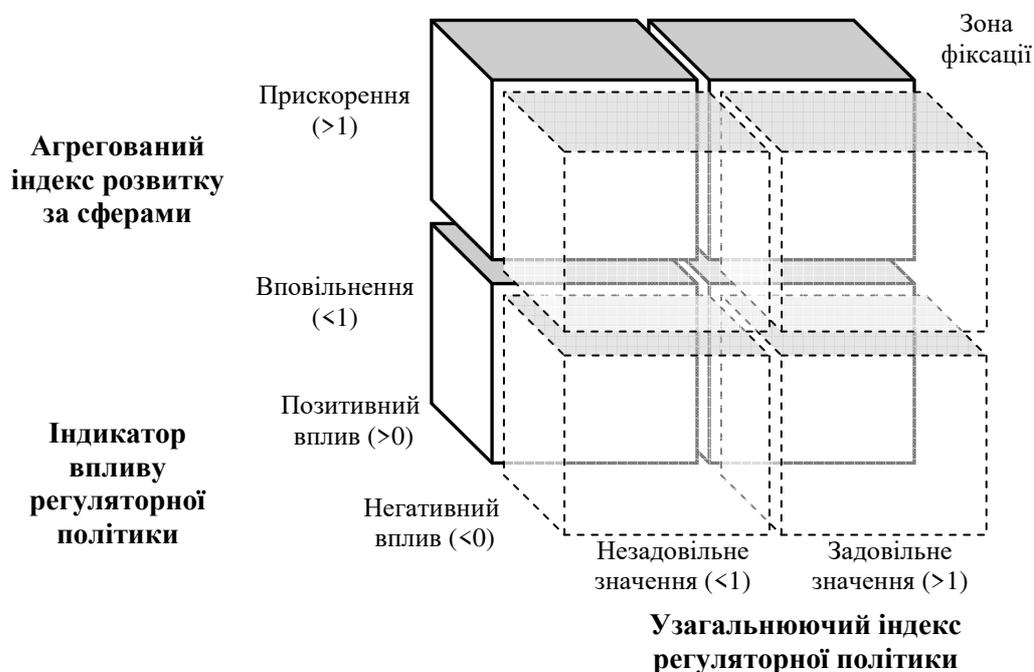
Якщо регулювання чинить негативний вплив на розвиток даної сфери, то це – ліцензування, квотування та контингентування й встановлення норм, нормативів та стандартів.

Отже, залежно від того, які методи регулювання застосовуються в певних умовах, відповідно і зміни регуляторної політики повинні відбуватися дотичні саме цих методів (наприклад, зниження нормативів, спрощення ліцензування тощо).

Тобто, якщо сфера попадає в зону пасивних змін (відбувається прискорення розвитку в даній сфері), то нагальної потреби в кардинальних змінах у регулюванні в даній сфері немає. Сфера попадає в зону активних змін якщо відбувається вповільнення розвитку в даній сфері.

Важливим є поділ на зони за спрямуванням дій, в залежності від того, яким є вплив регуляторної політики (позитивним чи негативним) на розвиток (горизонтально-поперечне зонування).

Залежно від значення індикатору впливу регуляторної політики, можна виділити зони фіксації та трансформації. Зона фіксації характеризує ситуацію, за якої регуляторна політика чинить позитивний вплив на розвиток в даній сфері. За таких умов дії щодо зміни регуляторної політики мають спрямовуватися на підтримку існуючих реакцій у розвитку даної сфери національної економіки на регулювання.

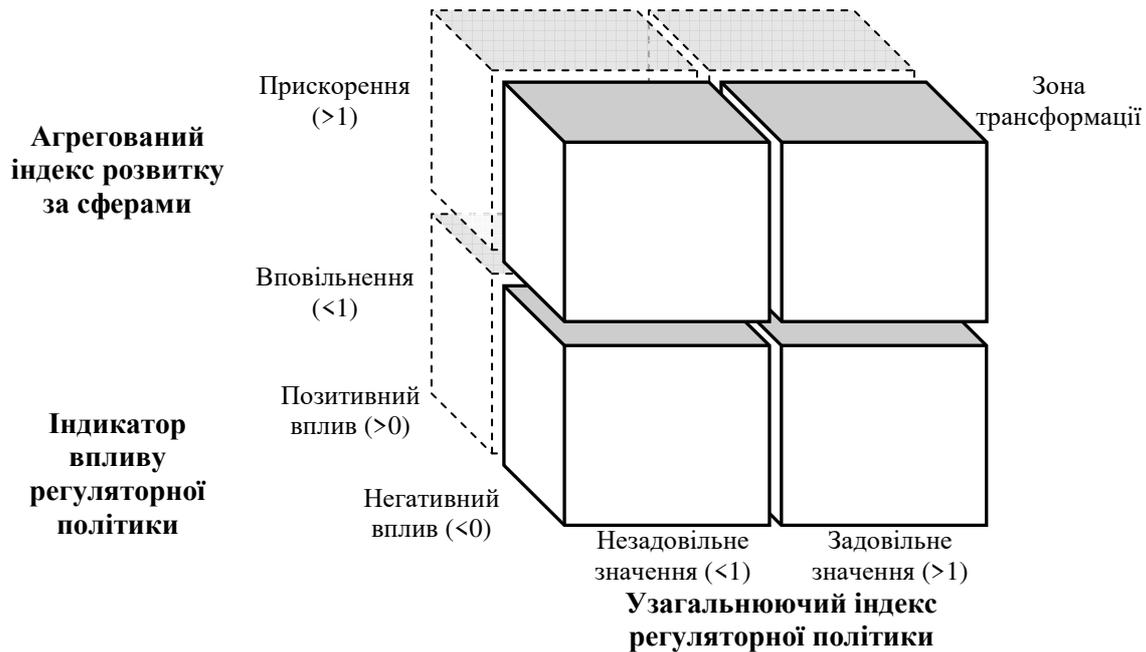
Джерело: побудовано автором.

Рис. 5. «Зона фіксації» тривимірної матриці управління змінами регуляторної політики розвитку

Зона трансформації (рис. 6) характеризує ситуацію, за якої регуляторна політика чинить негативний вплив на розвиток в даній сфері. За таких умов дії щодо зміни регуляторної політики мають спрямовуватися на трансформацію існуючих реакцій у розвитку сфери національної економіки на регулювання.

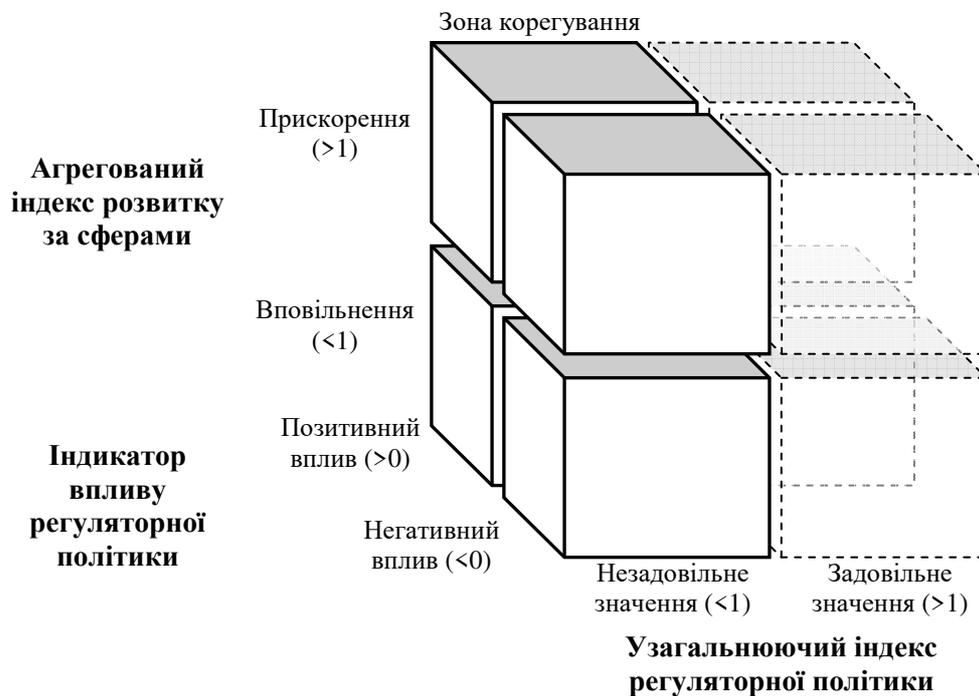
Окрім розглянутого вище зонування матриці, доцільно виділяти її зони залежно від значення узагальнюючого індексу регуляторної політики. За цим параметром доцільно виокремити зону корегування (рис. 7) та зону захисту (рис. 8).

Зона корегування тривимірної матриці характеризується значенням узагальнюючого індексу регуляторної політики, яке є меншим за 1, що свідчить про його незадовільне значення. В такому разі рекомендовано орієнтуватися в подальшому на зміну досягнутих позицій у бік корегуючих дій щодо регулювання розвитку.

Джерело: побудовано автором.

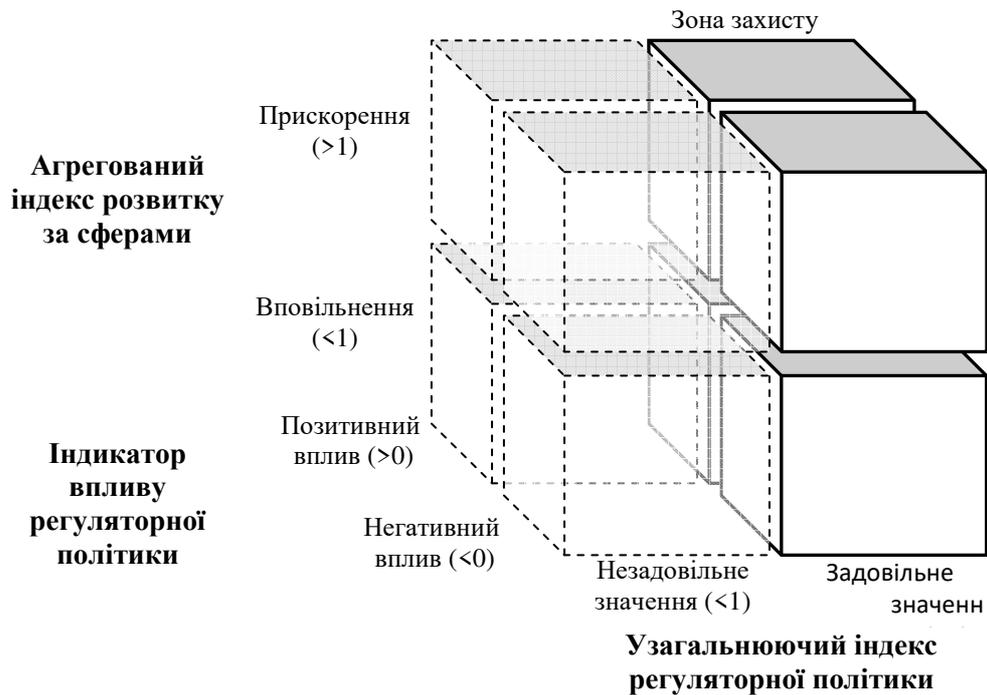
Рис. 6. «Зона трансформації» тривимірної матриці управління змінами регуляторної політики розвитку

Джерело: побудовано автором.

Рис. 7. «Зона корегування» тривимірної матриці управління змінами регуляторної політики розвитку

Зона захисту тривимірної матриці характеризується значенням узагальнюючого індексу регуляторної політики, яке є більшим за 1, що свідчить про його задовільне значення. В такому разі рекомендовано орієнтуватися в подальшому на захист та зміцнення досягнутих позицій.

Джерело: побудовано автором.

Рис. 8. «Зона захисту» тривимірної матриці формування змін регуляторної політики розвитку

Висновки та перспективи подальших досліджень. Економіко-математичне моделювання є важливим інструментом управління економічними процесами. Моделювання дозволяє побудувати моделі залежності агрегованих індексів розвитку за сферами національної економіки від узагальнюючих індексів регуляторної політики, а також визначити необхідні зміни регуляторної політики розвитку національної економіки.

Запропоновано тривимірну матрицю управління змінами регуляторної політики, яка будується на основі результатів оцінки поточного стану регуляторної політики та моделювання взаємозв'язків між розвитком національної економіки та регуляторною політикою з врахуванням отриманих значень агрегованого індексу розвитку за сферами національної економіки, узагальнюючого індексу регуляторної політики за сферами та індикатору впливу регуляторної політики на розвиток, зонування якої дозволяє розподілити сфери за секторами та визначити характер, спрямування та орієнтацію подальших дій для кожної конкретної сфери.

У подальших дослідженнях планується виділення секторів тривимірної матриці в залежності від співвідношення між собою зон матриць за різними параметрами.

References

1. Vovk, V.M. (2006). Matematychni metody doslidzhennia operatsii v ekonomiko-vyrobnychykh systemakh: monohrafiia [Mathematical methods of operations research in economics and production systems: monograph]. Lviv: LNU imeni Ivana Franka. 622 p. [in Ukrainian].
2. Vlasov, M.P., Shymko, P.D. (2005). Modelyrovanye ekonomycheskykh protsessov [Modeling economic processes]. Rostov-on-Don: Fenyks. 409 p. [in Russian].

Література

1. Вовк В. М. Математичні методи дослідження операцій в економіко-виробничих системах: монографія / В. М. Вовк. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. – 622 с.
2. Власов М. П. Моделирование экономических процессов / М. П. Власов, П. Д. Шимко. – Ростов н/Д: Феникс, 2005. – 409 с.

3. Chervak-Smerichko, O.Yu. (2015). Matematychnе modeliuвання v ekonomitsi: modeliuвання i systemnyi analiz [Mathematical modeling in economics: modeling and systems analysis]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii: Ekonomika* [Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: Economics], Issue 2 (46), pp. 246–252 [in Ukrainian].
4. Usatyi, V.S., Tytarenko, N.Ye. (2017). Matrychnyi metod pry modeliuванні zadach ekonomiky [Matrix method for modeling economic tasks]. *Ukrainian Journal of Educational Studies and Information Technology*, Vol. 5, No. 1, P. 324–327 [in Ukrainian].
5. Razumova, H.V. (2019). Pidkhid do otsinky rehuliatornoi polityky ta yii vplyvu na rozvytok ekonomiky [Approach to regulatory policy evaluation and its effects on economic development]. *Ekonomichnyi prostir: zbirnyk naukovykh prats* [Economic space: Collection of scientific works], No. 142, P. 78–87. DOI: 10.30838/P.ES.2224.260219.78.380 [in Ukrainian].
6. Kihel, V.R. (2003). Metody i modeli pidtrymky pryiniattia rishen u rynkovii ekonomitsi: monohrafiia [Methods and models of decision support in a market economy: monograph]. Kyiv: TsUL. 202 p. [in Ukrainian].
7. Plaskon, S.A., Karmeliuk, H.I., Seniv, H.V. (2016). Matematychnе modeliuвання protsesu funktsionuvannya ahrarnykh formuvan [Mathematical modelling of the process of agricultural units functioning]. *Ekonomichnyi analiz: zb. nauk. prats* [Economic analysis: Science Works Journal], Vol. 26, No. 1, P. 156–162 [in Ukrainian].
8. Sokolovska, Z.M., Andriienko, V.M., Ivchenko, I.Yu. (2016). Matematychnе ta kompiuterne modeliuвання ekonomichnykh protsesiv: monohrafiia [Mathematical and computer modeling of economic processes: monograph]. Odesa: Astroprint. 308 p. [in Ukrainian].
9. Shyhun, M.M. (2007). Ekonomichne modeliuвання: poniatiino-funktsionalnyi zriz [Economic modeling: conceptual and functional cut]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu: Ekonomichni nauky* [The Journal of Zhytomyr State Technological University. Series: Economics, Management and Administration], No. 2 (40), P. 228–234 [in Ukrainian].
10. Kuntsman, P., Burkard, F.P., Vydman, F. (2002). *Fylosofyia: dtv-Atlas* [Philosophy: dtv-Atlas]. Moscow: Rybari. 268 p. [in Russian].
3. Червак-Смерічко О. Ю. Математичне моделювання в економіці: моделювання і системний аналіз / О. Ю. Червак-Смерічко // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка. – 2015. – Вип. 2 (46). – С. 246–252.
4. Усатий В. С. Матричний метод при моделюванні задач економіки / В. С. Усатий, Н. Є. Титаренко // *Ukrainian Journal of Educational Studies and Information Technology*. – 2017. – Т. 5, № 1. – С. 324–327.
5. Разумова Г. В. Підхід до оцінки регуляторної політики та її впливу на розвиток економіки / Г. В. Разумова // *Економічний простір: збірник наук. праць*. – № 142. – Дніпро: ПДАБА, 2019. – С. 78–87. – DOI:10.30838/P.ES.2224.260219.78.380.
6. Кігель В. Р. Методи і моделі підтримки прийняття рішень у ринковій економіці: монографія / В. Р. Кігель. – К. : ЦУЛ, 2003. – 202 с.
7. Пласконь С. А. Математичне моделювання процесу функціонування аграрних формувань / С. А. Пласконь, Г. І. Кармелюк, Г. В. Сенів // *Економічний аналіз : зб. наук. праць*. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2016. – Т. 26, № 1. – С. 156–162.
8. Соколовська З. М. Математичне та комп'ютерне моделювання економічних процесів: монографія / З. М. Соколовська, В. М. Андрієнко, І. Ю. Івченко. – Одеса: Астропринт, 2016. – 308 с.
9. Шигун М. М. Економічне моделювання: понятійно-функціональний зріз / М. М. Шигун // *Вісник Житомирського державного технологічного університету: Економічні науки*. – 2007. – № 2 (40). – С. 228–234.
10. Кунцман П. *Философия: dtv-Atlas* / П. Кунцман, Ф. П. Буркард, Ф. Видман. – Москва: Рыбари, 2002. – 268 с.

УДК 658.147:621

DOI: 10.30857/2413-0117.2019.3.10

Оксана А. Хілуха

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна

ОБЛИГАЦІЇ ВНУТРІШНЬОЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЗИКИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ КОРПОРАТИВНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Облігації внутрішньої державної позики виступають важливим інструментом інвестування. У статті розроблено основу для аналізу облігацій внутрішньої державної позики як інструменту інвестування корпоративного підприємства. Результати дослідження показують, що інвестиційний успіх корпоративного підприємства залежить від ліквідності облігацій та ризиків, пов'язаних з невизначеністю зовнішнього середовища на вітчизняному ринку. Мета дослідження полягає у визначенні ролі облігацій внутрішньої державної позики в системі інвестиційної політики корпоративного підприємства. У статті використано такі методи наукового дослідження: узагальнення – для визначення сутності інвестиційної політики компанії, методи економіко-статистичного аналізу – для аналізу ринку облігацій внутрішньої державної позики, порівняльного структурного аналізу – для аналізу переваг, пов'язаних з використанням міжнародного досвіду у сфері формування боргової політики держави. Аналіз даних за період 2013–2017 рр. свідчить про те, що збільшення внутрішнього державного боргу в Україні має негативний вплив на інвестування компаній в державні облігації. Проведення операції об'єднаних сил (раніше – антитерористичної операції) на сході України спровокувало темпи збільшення внутрішнього державного боргу в десять разів, якщо порівнювати його зі зростанням реального ВВП. Державний борг зріс на 143,2 млрд грн, що стало одним із наслідків інфляції, та на 14% ВВП у результаті кризи банківської системи та витрат на її подолання у 2014–2016 роках. Інвестування корпорації в облігації внутрішньої державної позики залежить від сфери діяльності корпоративного підприємства. Стверджується, що компанії, діяльність яких пов'язана з високими фінансовими можливостями, повинні інвестувати в облігації, що сприятиме їх подальшому зростанню шляхом створення міцної основи для конкурентоспроможності. Високі ризики та низькі фінансові можливості характеризують інші сектори промисловості, компанії яких повинні очікувати додаткової інформації перед інвестуванням у державні облігації.

Ключові слова: облігації; державний борг; інвестиції; корпоративне підприємство; фінансовий ринок.

Оксана А. Хилуха

Восточноевропейский национальный университет имени Леси Украинки, г. Луцк, Украина

ОБЛИГАЦИИ ВНУТРЕННЕГО ГОСУДАРСТВЕННОГО ЗАЙМА КАК ИНСТРУМЕНТ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ПОЛИТИКИ КОРПОРАТИВНОГО ПРЕДПРИЯТИЯ

Облигации внутреннего государственного займа выступают важным инструментом инвестирования. В статье разработаны основы для анализа облигаций внутреннего государственного займа как инструмента инвестирования корпоративного предприятия. Результаты исследования показывают, что инвестиционный успех корпоративного предприятия зависит от ликвидности облигаций и рисков, связанных с неопределённостью внешней среды на отечественном рынке. Цель исследования состоит в определении роли облигаций внутреннего государственного займа в системе инвестиционной политики корпоративного предприятия. В статье использованы такие методы научного исследования: обобщение – для определения сущности инвестиционной политики компании, методы экономико-статистического анализа – для анализа рынка облигаций внутреннего

государственного займа, сравнительного структурного анализа – для исследования предпочтений, связанных с использованием международного опыта в сфере формирования долговой политики государства. Анализ данных за период 2013–2017 гг. свидетельствует о том, что увеличение внутреннего государственного долга в Украине оказывает негативное влияние на инвестирование компаний в государственные облигации. Проведение операции объединённых сил (ранее – антитеррористической операции) на востоке Украины спровоцировало темпы роста внутреннего государственного долга в десять раз, если сравнивать его с ростом реального ВВП. Государственный долг вырос на 143,2 млрд грн, что стало одним из последствий инфляции, и на 14% ВВП в результате кризиса банковской системы и затрат на ее преодоление в 2014–2016 годах. Инвестирование корпораций в облигации внутреннего государственного займа зависит от сферы деятельности корпоративного предприятия. Утверждается, что компании, деятельность которых связана с высокими финансовыми возможностями, должны инвестировать в облигации, что будет способствовать их дальнейшему росту путём создания прочной основы для конкурентоспособности. Высокие риски и низкие финансовые возможности характеризуют другие сектора промышленности, компании которых должны ожидать дополнительной информации перед инвестированием в государственные облигации.

Ключевые слова: облигации; государственный долг; инвестиции; корпоративное предприятие; финансовый рынок.

Oksana A. Khilukha

Lesya Ukrainka Eastern European National University, Lutsk, Ukraine

DOMESTIC GOVERNMENT LOAN BONDS AS A CORPORATE INVESTMENT POLICY TOOL

This paper asserts that domestic government loan bonds is an effective investment tool and offers a framework for evaluating government bonds as an investment instrument within a corporate business. The research findings demonstrate that the investment success of the corporate enterprise depends on domestic market bond liquidity and the risks associated with the external environment uncertainty. The purpose of this study is to assess the role of domestic government loan bonds within corporate investment policy. To achieve the research objective, the following methods have been employed: a synthesis – to identify the nature of corporate investment policy, methods of economic statistical analysis – to provide a government bond market analysis, and comparative structural analysis – to explore the preferences and benefits associated with the use of international practice in the area of developing a government debt policy. Data analysis for the period 2013-2017 indicates that the increase in domestic public debt in Ukraine negatively affects the companies in their decision to invest in government bonds. The operation of the united forces (formerly, the anti-terrorist operation) in Eastern Ukraine has triggered a 10 times increase in domestic public debt compared with the real GDP growth. The public increased to 143,2 billion UAH which was perceived as knock-on effects of inflation and 14% of GDP behind the banking crisis and the cost of its overcoming within 2014-2016. Corporate investing in domestic government loan bonds depends on the area of corporate enterprise operation. It is argued that companies with superior financial performance should invest in bonds, thus contributing to their further growth by creating a solid background for building competitiveness. High risks and low financial capacity characterize other sectors of industry, which company should wait for more information before investing in government bonds. High risks and low finance opportunities feature other industry sectors, and firms in these sectors should anticipate additional information prior to investing into the government bonds.

Keywords: bonds; public debt; investments; corporate enterprise; financial market.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Інвестування корпоративного підприємства в облігації внутрішньої державної позики має вагомим значення для його функціонування незалежно від розмірів, галузевої приналежності та інших особливостей. Воно має відповідати цілям інвестора, включати в себе ефективні способи їх досягнення, і відображати переваги в співвідношенні прибутковості і ризику.

При інвестуванні корпоративного підприємства в облігації внутрішньої державної позики необхідно дотримуватись таких правил: розробляти інвестиційну політику відповідно до законодавчих та нормативних актів, що регулюють інвестиційну діяльність; враховувати взаємодію інвестиційних проектів між собою, прогнозувати можливі зміни інвестиційної політики залежно від змін економічної політики держави; мінімізувати інвестиційні ризики; забезпечувати ліквідність інвестицій;

Проблематика розвитку ринку внутрішніх державних запозичень викликана загальною недовірою не тільки до вітчизняних кредитних установ, а й до держави в цілому. Крім того потребує удосконалення законодавче регулювання системи управління державним боргом. Визначення шляхів відновлення довіри, а також розвиток системи управління державним внутрішнім боргом, на основі врахування досвіду зарубіжних країн має значення для удосконалення механізму інвестування корпоративного підприємства.

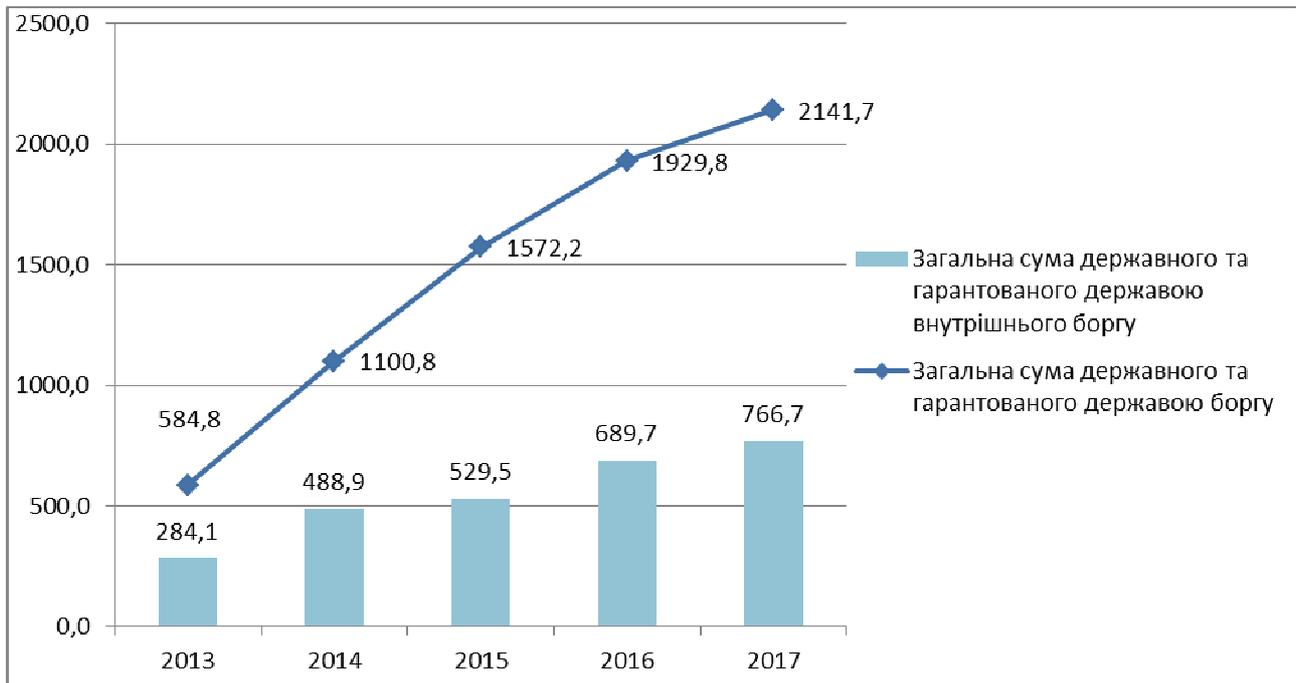
Аналіз останніх публікацій по проблемі. У своїх працях С.Я. Боринець і Л.В. Могилко визначили економічну природу та призначення державних цінних паперів [3]. Розвитку вітчизняного та муніципального ринку боргових зобов'язань присвятили свої праці О.А. Карлова [12], Н.С. Орлова [7], С.С. Настюк [7], Н.В. Тарасевич [10], А.П. Тарасевич [10], К.В. Погосьян [12], Г.Ю. Штерн [12].

І.М. Браткова і В.Л. Осецький визначили функції державних боргових зобов'язань [8]. О. Борисюк [1], Х.В. Парацій [9], О.М. Рибак [9] у своїх дослідженнях оптимізували структуру державних запозичень за рахунок використання облігацій внутрішніх державних позик, зокрема. Т. Вахненко [4], Н.М. Шелудько [11], А.І. Шкляр [11] та ін. дослідили перспективні напрями та ризики політики державних запозичень в Україні. Участь корпоративного підприємства у інвестиційному процесі досліджували Д.О. Баюра [2], Г. Кучер [5], Т.В. Момот [6] та інші. Н.В. Приказюк, Т.П. Моташко проаналізували : світовий досвід та вітчизняні реалії розвитку ринку державних цінних паперів [14].

Невирішені частини дослідження. Поряд з вагомим напрацюванням науковців як у сфері оптимізації структури та розвитку ринку державних боргових зобов'язань так і сфері формування інвестиційного портфелю подальшого дослідження потребує визначення місця облігацій внутрішньої державної позики в системі інвестиційної політики корпоративного підприємства.

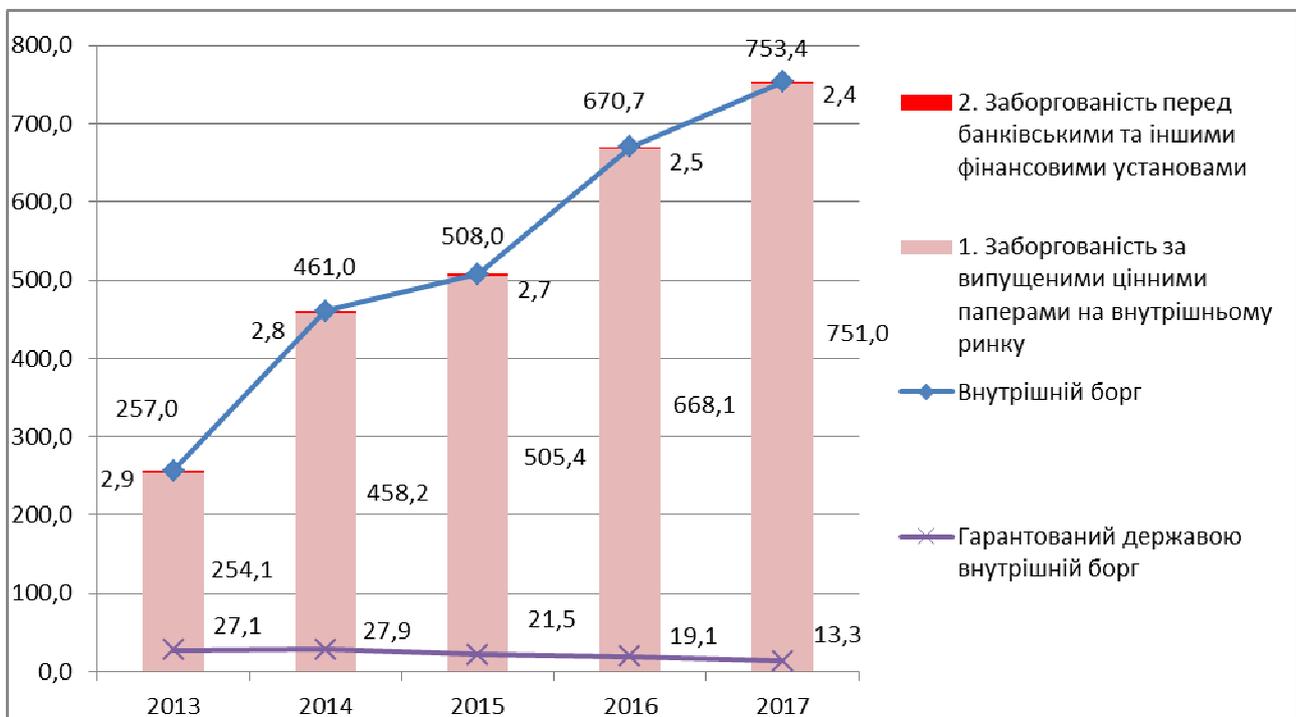
Мета дослідження аналізування облігації внутрішньої державної позики як інструменту інвестування корпоративного підприємства для отримання ним майбутніх вигод та підтримання фінансової безпеки вітчизняної економіки.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. В умовах нестабільного зовнішнього середовища, що пов'язано з негативними тенденціями викликаними війною на Сході України, що почалася у 2014 році, інфляційної політики, кризи банківської системи сума державного та гарантованого державою внутрішнього та зовнішнього боргу та загальна сума державного та гарантованого державою внутрішнього боргу постійно зростає (рис. 1). Позитивною тенденцією є те, що починаючи з 2014 року темпи приросту державного та гарантованого державою внутрішнього боргу знижуються, за виключенням 2016 року, коли темп приросту загальної суми державного та гарантованого державою внутрішнього боргу зріс на 22%.

Джерело: побудовано за даними Міністерства фінансів України [9].

Рис. 1. Динаміка співвідношення загальної суми державного та гарантованого державою внутрішнього та зовнішнього боргу до загальної суми державного та гарантованого державою внутрішнього боргу, млрд грн

Джерело: побудовано за даними Міністерства фінансів України [9].

Рис. 2. Динаміка співвідношення загальної суми державного внутрішнього боргу і його складових та гарантованого державою внутрішнього боргу, млрд грн

Динаміка складових елементів внутрішнього боргу та гарантованого державою внутрішнього боргу свідчить про ріст заборгованості за випущеними цінними паперами на

внутрішньому ринку та зниження сум заборгованостей перед банківськими та іншими фінансовими установами та гарантованого державою внутрішнього боргу.

Причинами нарощення обсягу державних заборгованостей і заборгованостей під державні гарантії є:

- Операція об'єднаних сил, що спровокувала темп його збільшення у 10 разів у порівнянні із зростанням реального ВВП;

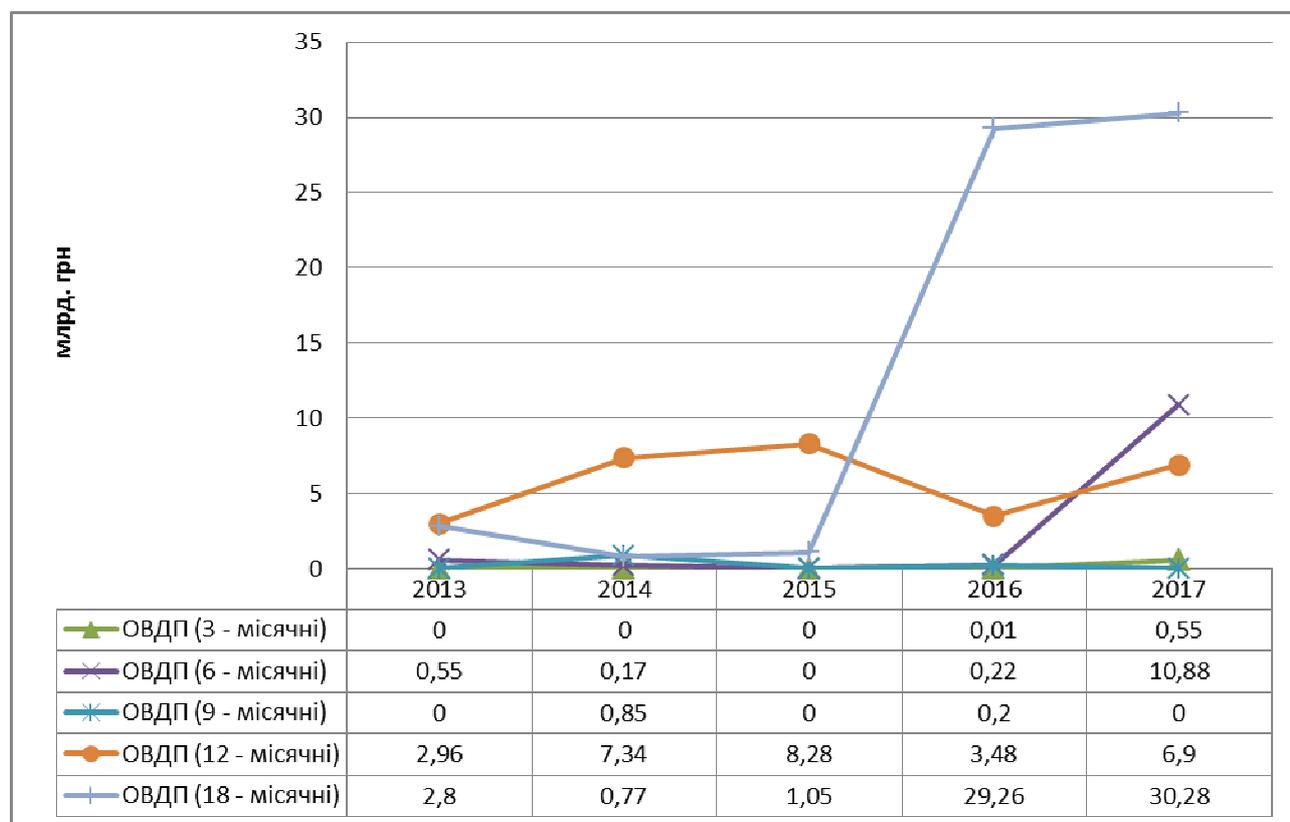
- перевищення обсягів державного та гарантованого державою внутрішнього та зовнішнього боргу над обсягом його погашення на 214,8 млрд грн;

- знецінення гривні щодо курсу іноземних валют, в яких здійснене запозичення (на 143,2 млрд грн, курс гривні щодо долара США зріс з 24,00 грн/дол. США на кінець 2015 р. до 27,8 грн/дол. США на кінець квітня 2019 р.);

- неотримання бюджетних коштів від приватизації, план якої виконано на лише 1,1% від затвердженого обсягу в 17 млрд грн;

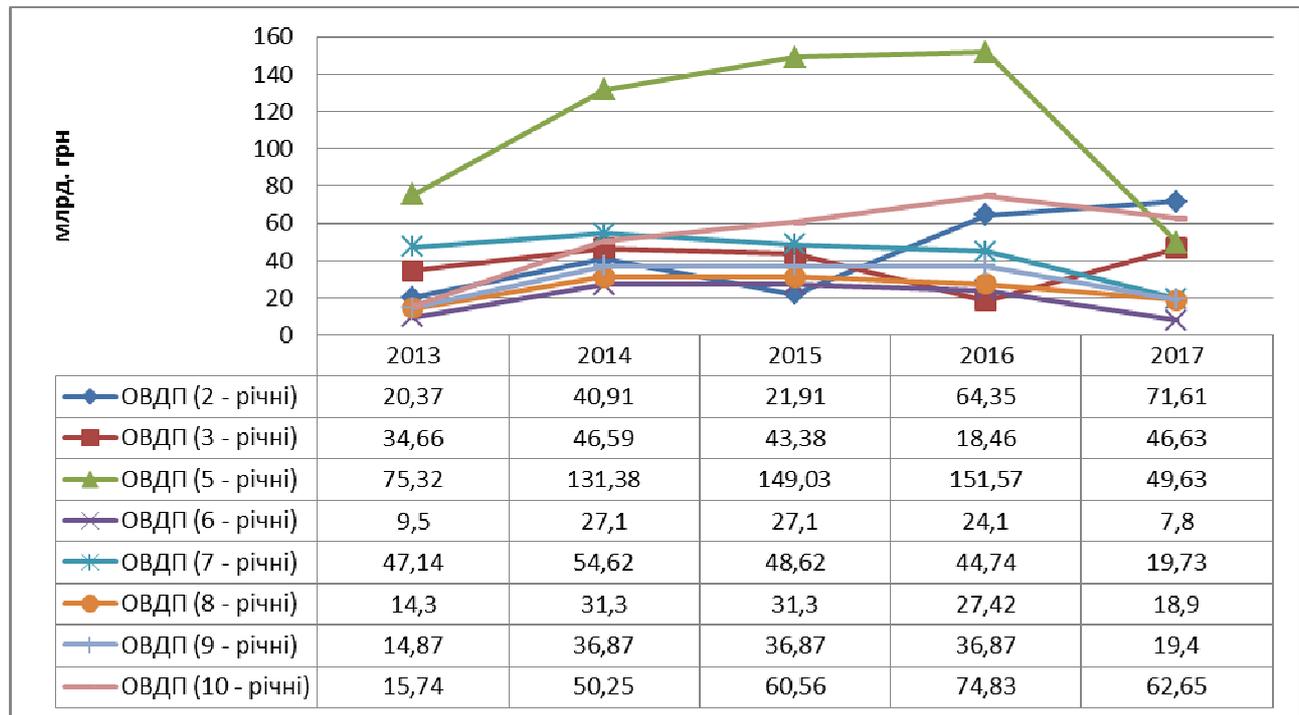
- криза банківської системи 2014–2016 рр. та збільшення обсягу витрат на подолання її наслідків на рівні 14% ВВП. У 2016 р. з метою реструктуризації банківської системи шляхом випуску ОВДП кошти держави спрямувались на націоналізацію ПАТ КБ «Приватбанк» обсягом 116,8 млрд грн, капіталізацію банків АТ «Укресімбанк» – на 9,3 млрд грн та ПАТ «Ощадбанк» – на 5,0 млрд грн [9].

Проаналізуємо динаміку випущених цінних паперів на внутрішньому ринку ОВДП за період 2013–2017 рр. (рис. 3–8).

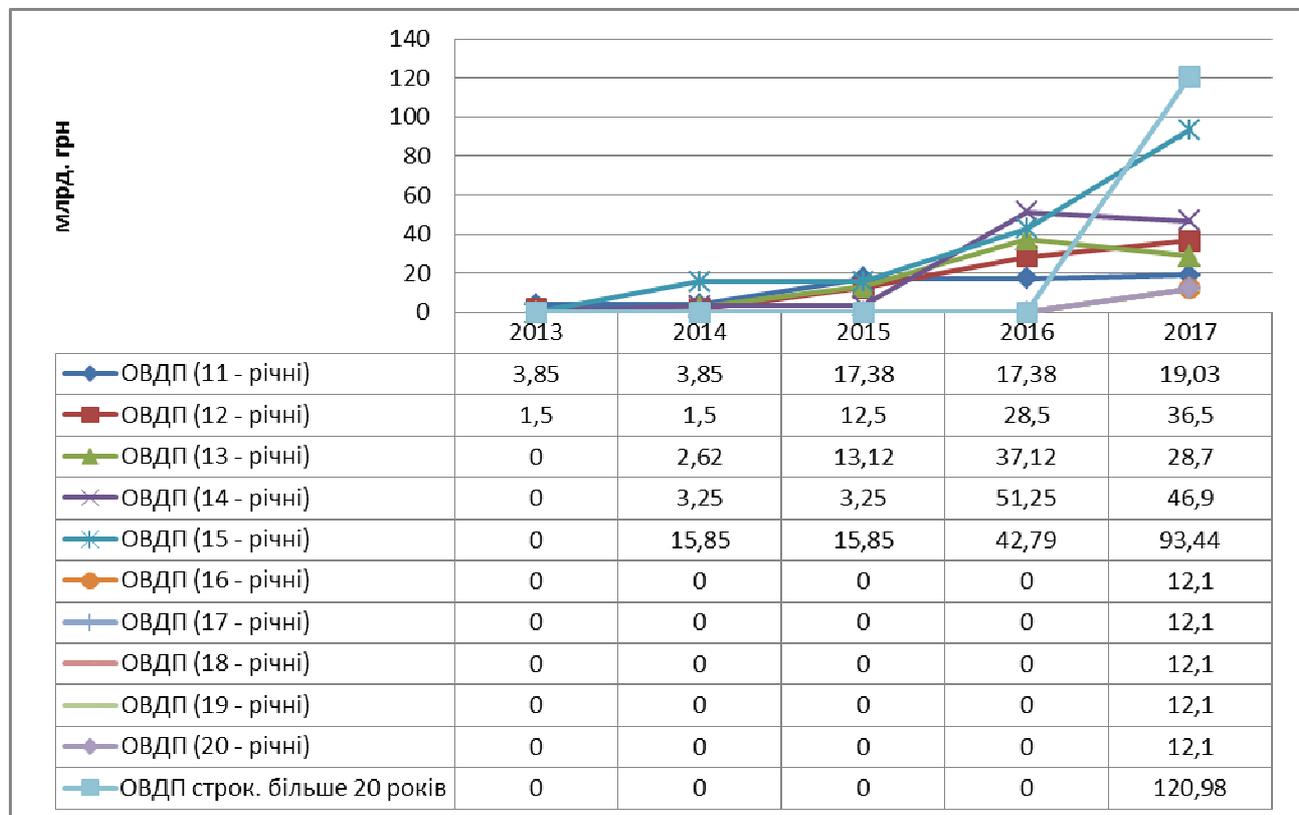
Джерело: побудовано за даними Міністерства фінансів України [9].

Рис. 3. Динаміка випущених цінних паперів на внутрішньому ринку ОВДП (3–18 місячних) за період 2013–2017 рр., млрд грн

Джерело: побудовано за даними Міністерства фінансів України [9].

Рис. 4. Динаміка випущених цінних паперів на внутрішньому ринку
 ОВДП (2–10 річних) за період 2013–2017 рр., млрд грн

Джерело: побудовано за даними Міністерства фінансів України [9].

Рис. 5. Динаміка випущених цінних паперів на внутрішньому ринку
 ОВДП (11–20 річних) за період 2013–2017 рр., млрд грн

Оскільки, облігації внутрішньої державної позики ліквідні і низького рівня ризиків - вони дуже привабливим інструментом для інвестування корпоративного підприємства. Здійснимо порівняльну характеристику дохідності ОВДП в системі фінансових інструментів із фіксованою дохідністю, доступних для українських інвесторів.

Таблиця 1

Дохідність ОВДП в системі фінансових інструментів із фіксованою дохідністю, доступних для українських інвесторів

Інструмент	Поширеність	Ліквідність	Дохідність	Термін погашення	Коментар
Головні ОВДП	Низька	Висока	18–20	Від 3-х місяців до 10 років	Дохідність указана для облігацій з дюрацією 1 рік
Єврооблігації України	Висока		9,5–10	Від 5-ти місяців до 10 років	Дохідність указана для бенчмарк єврооблігацій Ukraine 2016 (6,58%, USD)
Валютний депозит у державному банку		Низька	6,5–7,7	Від 3-х місяців до 3 років	Дохідність указана за облігаціями Ощадбанку та Укрсімбанку
Індексовані ОВДП	Низька		8,2–9,5	Від 3-х до 10 років	Низька ліквідність
Валютні ОВДП			8,3–9,5		Низька ліквідність нерегулярність вторинного обігу

Джерело: Складено автором на основі [12].

Поряд з позитивними тенденціями розвитку ринку облігацій внутрішньої державної позики є ряд проблем, основними з яких є: недосконала нормативно-правова база, пасивність корпоративних підприємств; низька ліквідність фінансових інструментів; недовіра у інвестуванні у облігації внутрішньої державної позики; обмеженість вторинного ринку облігацій; невисокі національні кредитні рейтинги тощо.

Для подолання вказаних проблем важливим є врахування зарубіжного досвіду щодо розвитку ринку внутрішніх державних запозичень на прикладі Китаю, що розвинув ринок «Зелених» облігацій», спеціально випущених для фінансування охорони навколишнього середовища, зменшення шкідливого впливу на клімат, а також впровадив заходи по адаптації довкілля до економічних перетворень. Враховуючи розміри інвестицій, необхідних для вирішення проблем охорони навколишнього середовища, ринок державних облігацій потребує масштабних капітальних витрат у поновлення та пошук нових джерел енергії, боротьбу зі зміною клімату, сталий розвиток транспорту та водного господарства тощо.

Висновки та перспективи подальших досліджень Отже, з метою розвитку ринку внутрішніх державних запозичень Україні слід врахувати зарубіжний досвід у сфері

удосконалення нормативно-правової бази, що дозволить облігаціям внутрішньої державної позики стати надійним інструментом для інвестування корпоративного підприємства.

References

Література

1. Borysyuk, E. (2015). Shliakhy optymizatsii derzhavnoho borhu v suchasnykh umovakh [Ways of optimizing public debt in modern conditions]. *Ekonomichni chasopys Skhidnoievropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky* [Economic journal of Lesia Ukrainka Eastern European National University], No. 1, P. 39–43 [in Ukrainian].
2. Baiura, D.O. (2005). Korporatyvne upravlinnia yak faktor pozhvavlennia investytsiinoho protsesu v korporatsiiakh [Corporate governance as a factor in the revival of the investment process in corporations]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka* [Bulletin of the Taras Shevchenko National Taras Shevchenko University of Kyiv], Vol. 75–76, P. 26–29 [in Ukrainian].
3. Borynets, S.Ya., Mohylko, L.V. (2011). Ekonomichna pryroda ta pryznachennia derzhavnykh tsinnykh paperiv [The economic nature and purpose of government securities]. *Investytsii: praktyka ta dosvid* [Investments: practice and experience], No. 13, P. 29–31 [in Ukrainian].
4. Vakhnenko, T. (2005). Perspektyvni napriamy polityky derzhavnykh zapozychen v Ukraini [Perspective directions of the policy of state borrowing in Ukraine]. *Ekonomika i prohnozuvannia* [Economics and forecasting], No. 1, P. 65–76 [in Ukrainian].
5. Kucher, H. (2011). Rozvytok rynku vnutrishnikh derzhavnykh borhovyykh zobov'язan Ukrainy [Development of the market of domestic state debt obligations of Ukraine]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho torhovelno-ekonomichnoho universytetu* [Bulletin of the Kyiv National University of Trade and Economics], No. 2, P. 47–58 [in Ukrainian].
6. Momot, T.V. (2006). Vartisno-orientovane korporatyvne upravlinnia: vid teorii do praktychnoho vprovadzhennia [Cost-oriented corporate governance: from theory to practical implementation: monograph]. Kharkiv: KhNAMH. 380 p. [in Ukrainian].
7. Orlova, N.S., Nastiuk, S.S. (2009). Mekhanizmy derzhavnoho rehuliuвання korporatyvnykh vidnosyn v Ukraini [Mechanisms of State Regulation of Corporate Relations in Ukraine]. *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia* [Theory and Practice of Public Administration], No. 2, P. 211–217 [in Ukrainian].
1. Борисюк О. Шляхи оптимізації державного боргу в сучасних умовах / О. Борисюк // Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. – 2015. – № 1. – С. 39–43.
2. Баюра Д. О. Корпоративне управління як фактор поживлення інвестиційного процесу в корпораціях / Д. О. Баюра // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2005. – Вип. 75–76. – С. 26–29.
3. Боринець С. Я. Економічна природа та призначення державних цінних паперів / С. Я. Боринець, Л. В. Могилко // Інвестиції: практика та досвід. – 2011. – № 13. – С. 29–31.
4. Вахненко Т. Перспективні напрями політики державних запозичень в Україні / Т. Вахненко // Економіка і прогнозування. – 2005. – № 1. – С. 65–76.
5. Кучер Г. Розвиток ринку внутрішніх державних боргових зобов'язань України / Г. Кучер // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. – 2011. – № 2. – С. 47–58.
6. Момот Т. В. Вартісно-орієнтоване корпоративне управління: від теорії до практичного впровадження: монографія / Т. В. Момот. – Харків: ХНАМГ, 2006. – 380 с.
7. Орлова Н. С. Механізми державного регулювання корпоративних відносин в Україні / Н. С. Орлова, С. С. Настюк // Теорія та практика державного управління. – 2009. – № 2. – С. 211–217.

8. Osetskyi, V.L., Bratkova, I.M. (2015). Funktsii derzhavnykh borhovykh zobov'iazan: mynule ta suchasnist [Functions of government debt obligations: past and present]. Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu im. Tarasa Shevchenka. Seriya: Ekonomika [Bulletin of Taras Shevchenko National University Of Kyiv. Seria: Economics], No. 6 (171), P. 54–60 [in Ukrainian].
9. Ministry of Finance of Ukraine (2017). Statystychni materialy shchodo derzhavnoho ta harantovanoho derzhavoiu borhu Ukrainy [Statistical materials on state and state-guaranteed debt of Ukraine]. Retrieved from: http://www.minfin.gov.ua/news/view/statystychni-materialy-shchodo-derzhavnoho-ta-harantovanoho-derzhavoiu-borhu-ukrainy_2017?category=borg&sub-category=statistichna-informacija-schodo-borgu [in Ukrainian].
10. Rybak, O.M., Paratsii, Kh.V. (2014). Optyimizatsiia struktury finansuvannia derzhavnykh zapozychen za rakhunok oblihotsii vnutrishnykh derzhavnykh pozyk [Optimization of the structure of financing of state borrowings due to bonds of domestic state loans]. Innovatsiina ekonomika [Innovative economy], No. 3, P. 208–212 [in Ukrainian].
11. Tarasevych, N.V., Tarasevych, A.P. (2012). Suchasnyi stan rozvytku rynku derzhavnykh zapozychen v Ukraini [Current state of development of the market of state borrowings in Ukraine]. Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen [Bulletin of social and economic research], No. 1, P. 129–139 [in Ukrainian].
12. Sheludko, N.M., Shklyar, A.I. (2011). Valiutni oblihotsii vnutrishnoi derzhavnoi pozyky: ryzyky ta perspektyvy dlia Ukrainy [Foreign Debt Treasury Bonds: Risks and Prospects for Ukraine]. Finansy Ukrainy [Finance of Ukraine], No. 12, P. 21–29 [in Ukrainian].
13. Shtern, H.Yu., Karlova, O.A., Pohosian, K.V. (2006). Rozvytok munitsypalnykh oblihotsii v Ukraini [Development of municipal bonds in Ukraine]. Nauchno-tekhnycheskyi sbornyk. Kommunalnoe khoziaistvo horodov [Scientific and technical collection. Utilities cities], P. 323–327 [in Ukrainian].
14. Prikazjuk, NV, Motashko, T.P. (2009). Rynok derzhavnykh tsinnykh paperiv: svitovyi dosvid ta vitchyzniani realii [Government Securities Market: world experience and domestic realities]. Finansy Ukrainy [Finances of Ukraine], No. 2, P. 73–81 [in Ukrainian].
8. Осецький В. Л. Функції державних боргових зобов'язань: минуле та сучасність / В. Л. Осецький, І. М. Браткова // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Серія: Економіка. – 2015. – № 6 (171). – С. 54–60.
9. Статистичні матеріали щодо державного та гарантованого державою боргу України [Електронний ресурс] / Міністерство фінансів України. – 2017. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/news/view/statystychni-materialy-shchodo-derzhavnoho-ta-harantovanoho-derzhavoiu-borhu-ukrainy_2017?category=borg&subcategory=statistichna-informacija-schodo-borgu.
10. Рибак О. М. Оптимізація структури фінансування державних запозичень за рахунок облігацій внутрішніх державних позик / О. М. Рибак, Х. В. Парацій // Інноваційна економіка. – 2014. – № 3. – С. 208–212.
11. Тарасевич Н. В. Сучасний стан розвитку ринку державних запозичень в Україні / Н. В. Тарасевич, А. П. Тарасевич // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2012. – № 1. – С. 129–139.
12. Шелудько Н. М. Валютні облігації внутрішньої державної позики: ризики та перспективи для України / Н. М. Шелудько, А. І. Шкляр // Фінанси України. – 2011. – № 12. – С. 21–29.
13. Штерн Г. Ю. Розвиток муніципальних облігацій в Україні / Г. Ю. Штерн, О. А. Карлова, К. В. Погосьян // Научно-технический сборник. Коммунальное хозяйство городов. – 2006. – С. 323–327.
14. Приказюк Н. В. Ринок державних цінних паперів: світовий досвід та вітчизняні реалії / Н. В. Приказюк, Т. П. Моташко // Фінанси України. – 2009. – № 2. – С. 73–81.

ЗАПРОШУЄМО ДО СПІВРОБІТНИЦТВА

Київський національний університет технології та дизайну видає з 1999 року періодичний науковий економічний журнал «Вісник КНУТД», серія «Економічні науки».

Журнал визнаний ВАК України фаховим з економічних наук. З моменту свого заснування журнал став сполучною ланкою між науковцями і практиками, які працюють у науково-дослідних закладах, вищій школі, економіці, державних установах України і зарубіжжя, між усіма тими, хто переймається проблемами розвитку економіки в ринкових умовах. Активна участь в наукових публікаціях на шпальтах журналу сприяє розвитку фундаментальних та прикладних досліджень з усіх напрямків економічних наук, посиленню впливу економіки на вирішення правових, політичних, соціальних, екологічних та інших проблем розвитку суспільства, входженню України в міжнародні економічні союзи.

Журнал є дуже цікавим для науковців, аспірантів, студентів, фахівців національного господарства, державних службовців.

Рубрики журналу «Вісник КНУТД», серія «Економічні науки»:

- **ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ**
- **МОДЕРНІЗАЦІЯ ОСВІТИ**
- **СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ**
- **ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА**

Періодичність видання – 6 раз на рік. Журнал видається українською, російською, англійською мовами, анотації – українською, російською і англійською мовами. Матеріали, що надходять для публікації в журналі, проходять рецензування з боку членів редакційної колегії, розглядаються та рекомендуються Вченою радою Київського національного університету технології та дизайну до друку.

01011, м. Київ, вул. Немировича-Данченка, 2, корп. 4 к. 1409
тел./факс: +38 (044) 280-10-80

**Інформаційна довідка
ДО УВАГИ АВТОРІВ ЖУРНАЛУ
«Вісник Київського національного університету технологій та дизайну»
серія «Економічні науки»**

Редакційна колегія журналу «Вісник Київського національного університету технологій та дизайну» приймає до розгляду наукові статті авторів за матеріалами досліджень і науково-технічних розробок. Подані статті розглядаються редакційною колегією журналу «Вісник КНУТД» і після отримання позитивної рецензії приймаються до публікації.

ПРАВИЛА ПОДАННЯ РУКОПИСІВ СТАТЕЙ

Для публікації автори подають в редакцію журналу:

1. **Рукопис статті** з анотаціями російською та англійською мовами, які розміщуються після тексту статті (роздрукований з електронного варіанта статті (файлу), підписаний авторами, в **2 (двох) примірниках**). Один примірник передається для редакторської роботи та рецензування.

2. **Електронний варіант статті** з анотаціями російською та англійською мовами, які розміщуються після тексту статті (файл на CD- або CD-RW-дисках). Файл статті повинен мати таку назву (англ. мовою): П.І.Б. (автора статті англ. мовою) Stat. **Наприклад: Karpenko_Stat**

3. **Електронний файл та роздрукований варіант інформації про автора** (-ів) подається українською, російською та англійською мовами. Фото авторів обов'язкове, розмір 3x4, формат файлу jpg. Файл інформації повинен мати таку назву (англ. мовою): П.І.Б. (автора статті англ. мовою) Inform_engl. **Наприклад: Karpenko_ Inform_engl**.

Алгоритм оформлення авторських даних такий:

Алгоритм оформлення авторських даних:

	Англійською МОВОЮ	Українською МОВОЮ	Російською МОВОЮ
Прізвище, ім'я, по батькові			
Науковий ступінь			
Учене звання			
Посада			
Місце роботи (вищий навчальний заклад, кафедра без скорочень)			
ID (у системі наукової ідентифікації)			
ORCID (http://orcid.org/)			
ResearcherID (http://www.researcherid.com)			
Адреса надсилання видання			
Телефон			
Електронна адреса			
Фото автора			

4. **Рецензія** на статтю, підписана доктором наук за напрямом наукової діяльності (підпис рецензента повинен бути засвідчений установою).

5. **Оригінал платіжного документу**, який засвідчує оплату за публікацію. **Оплата здійснюється після рецензування та прийняття статті до друку.**

6. **Договір** з підписами авторів про те, що надіслана стаття не друкувалася і не подана до інших видань.

7. **Заява** на друк.

Вимоги до структури та оформлення матеріалів:

– прізвище, ім'я та по-батькові автора (співавторів) – повністю, без скорочень, вчене звання, вчена ступінь, точна назва посади та місця роботи (повна назва кафедри або іншого структурного підрозділу, без абревіатур), робоча та домашня поштові адреси з індексами, електронна адреса (дуже бажано особиста, а не кафедральна), робочий, домашній та мобільний номери телефонів, основні наукові інтереси (найчастіше – тематика дисертаційного дослідження);

– анотація трьома мовами (укр., рос., англ.); ключові слова – теж трьома мовами, 5-6 позицій (анотація повинна бути не менш як 1800 знаків, включаючи ключові слова);

– структура тексту статті: **постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями; аналіз останніх публікацій по проблемі; невирішені частини дослідження, мета дослідження, виклад основних результатів та їх обґрунтування; висновки та перспективи подальших досліджень;**

– всі структурні розділи по тексту мають бути виділені жирним шрифтом;

– всі статистичні дані мають бути підкріплені посиланнями на джерела;

– всі цитати мають закінчуватися посиланнями на джерела;

– посилання на підручники та науково-популярну літературу є небажаними;

– посилання на власні публікації є не бажаними і допускаються лише в разі нагальної потреби;

– якщо в огляді літератури або далі по тексту Ви посилаєтесь на прізвище вченого – його публікація має бути у загальному списку літератури після статті;

– вторинне цитування не дозволяється! Якщо Ви цитуєте Адама Сміта – то посилання має бути саме на Сміта, а не на автора, який читав Сміта;

– інтервал – 1,15; шрифт – 12 пт. Поля – по 2 см з кожного боку. Лише Microsoft Word, doc, docx. Шрифт – TimesNewRoman. Всі нетекстові об'єкти мають бути побудовані із застосування засобів Microsoft Word (Microsoft Excel Chart, Microsoft Equation тощо). При побудові графіків майте на увазі, що журнал є чорно-білим;

– у формулах – лише найрозповсюдженіші символи із стандартного набору;

– таблиці мають бути пронумеровані, кожна повинна мати назву;

– всі малюнки та графіки мають бути пронумеровані та мати назву;

– список джерел – не менше 10 позицій, мовами оригіналу, оформляється згідно з ДСТУ 8302:2015. У тексті рукопису посилання на літературу ставляться в квадратні дужки.

Окремо подається **References** списку літератури оформленого за вимогами:

транслітерація с укр – <http://www.slovyk.ua/services/translit.php>;

транслітерація с рус – <http://www.fotosav.ru/services/transliteration.aspx>.

Структура анотації (не менше 1800 знаків), що складаються з наступних розділів:

Вступ і мета дослідження: слід чітко описати логічне обґрунтування для проведення дослідження, виходячи з попередніх робіт по відношенню до досліджуваної. Цей розділ повинен закінчуватися твердженням конкретного питання, що вирішується або висунутою гіпотезою.

Далі слід вказати мету дослідження.

Методи дослідження: слід перерахувати використовувані методи, не вдаючись у великі методичні подробиці і позначити найбільш важливі результати.

Результати: слід перерахувати основні результати без вступу. У дужках слід додавати тільки основні статистичні дані. Не потрібно приводити **висновки**.

Висновки: необхідно надати ключові висновки якомога чіткіше. Можна включати короткий, більш загальне тлумачення результатів та/або конкретні рекомендації для подальших досліджень.

Редакція лишає за собою право на незначне редагування та скорочення, зберігаючи при тому головні висновки та авторську стилістику.

**СТАТТІ, ОФОРМЛЕНІ БЕЗ ДОТРИМАННЯ ЗАЗНАЧЕНИХ ВИМОГ,
РОЗГЛЯДАТИСЯ НЕ БУДУТЬ!**

Остаточний висновок щодо публікації схвалює редакційна колегія журналу та повідомляє автора (-ів) телефонним дзвінком або повідомленням по електронній пошті.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ: 01011, м. Київ-11, вул. Немировича-Данченка, 2,
корп. №4, кім. 4-1409, (044) 280-10-80

Статті приймаються на поштову скриньку: econ-vistnyk@knutd.edu.ua.

Банківські реквізити журналу «Вісник КНУТД» для перерахування оплати за публікацію наукової статті (вартість 1 стор. формату А4 коштує 60 грн):

Одержувач: Київський національний університет технологій та дизайну

Код ЄДРПОУ отримувача: 02070890

Банк отримувача: ДКСУ у м. Києві

Код банку отримувача: 820172

Розрахунковий рахунок: 31259228203551

Призначення платежу: П.І.Б. (автора (-ів) публікації) – за публікацію у журналі «Вісник КНУТД» Серія Економічні науки

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Ареф'єва Олена Володимирівна

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки повітряного транспорту Національного авіаційного університету, м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-5157-9970>

Scopus Author ID: 36068889000

Герасименко Олена Михайлівна

кандидат економічних наук, докторант Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-3144-0709>

ResearcherID: P-3044-2018

E-mail: em_gerasimenko@ukr.net

Даїва Актас

керівник відділу реклами та комунікацій Вільнюського коледжу / університету прикладних наук, Вільнюс, Литва

Зачосова Наталія Володимирівна

доктор економічних наук, професор, професор кафедри менеджменту та економічної безпеки Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-8469-3681>

Scopus Author ID: 36176483200

ResearcherID: S-5901-2017

E-mail: natazachosova@gmail.com

Крахмальова Тетяна Андріївна

фахівець I категорії відділу по роботі із зверненнями корпоративних клієнтів управління супроводження та реалізації активів Публічного акціонерного товариства «Всеукраїнський банк розвитку», м. Київ, Україна

E-mail: tetiana_krakhmalova@ukr.net

Мацелюх Наталія Петрівна

доктор економічних наук, професор, директор Навчально-наукового інституту обліку, аналізу та аудиту Національного університету державної фіскальної служби України, м. Ірпінь, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-4171-3109>

E-mail: nmaceluh@ukr.net

Мискін Юрій Ігоревич

кандидат економічних наук, доцент, докторант кафедри фінансів імені Л.Л. Тарангул Національного університету державної фіскальної служби України, м. Ірпінь, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-8160-3262>

E-mail: muskin@ukr.net

Мягких Ірина Миколаївна

доктор економічних наук, доцент, професор кафедри підприємництва та бізнесу Київського національного університету технологій та дизайну, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-3868-9643>

Scopus Author ID: 56669971700

E-mail: mred_1965@i.ua

Отенко Ірина Павлівна

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного бізнесу та економічного аналізу Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-7849-2381>

Піжук Ольга Іванівна

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки підприємства Національного університету державної фіскальної служби України, м. Ірпінь, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-5802-1053>

E-mail: opizhuk@ukr.net

Птащенко Олена Валеріївна

кандидат економічних наук, доцент, керівник відділу маркетингу та корпоративних комунікацій Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-2413-7648>

E-mail: olena.ptashchenko@hneu.net

Разумова Ганна Вікторівна

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів і маркетингу Державного вищого навчального закладу «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури», Дніпро, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-4432-4050>

E-mail: anna.raz888@gmail.com

Рощина Надія Василівна

кандидат економічних наук, доцент кафедри теоретичної та прикладної економіки Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», Україна

<https://orcid.org/0000-0003-2035-8846>

E-mail: 2203883@ukr.net

Хілуха Оксана Анатоліївна

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки, безпеки та інноваційної діяльності підприємства Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, Луцьк, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-1228-7171>

Scopus Author ID: 57131013100

E-mail: oksanakhilukha@gmail.com

Черненко Наталя Олександрівна

кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародної економіки Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», Україна

<https://orcid.org/0000-0002-7424-7829>

ResearcherID: I-3629-2018

E-mail: chernenkonatasha0@gmail.com

Шкода Мар'яна Сергіївна

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри підприємництва та бізнесу Київського національного університету технологій та дизайну, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-7356-4320>

Scopus Author ID: 53864082500

ResearcherID: P-9801-2016

E-mail: mlomova@ukr.net

Щербак Валерія Геннадіївна

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри підприємництва та бізнесу Київського національного університету технологій та дизайну, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-7918-6033>

Scopus Author ID: 36053504500

Researcher ID: P-6903-2016

E-mail: valery_shcherbak@i.ua

ВІСНИК КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ДИЗАЙНУ

Комп'ютерний набір та макетування

Кривонос О. О.

Технічний редактор

Ганущак-Єфіменко Л. М.

Відповідальний за друкарські роботи

Коноваленко Ю. В.

Підп. до друку 25.06.2019. Формат 60×84 1/8.
Ум. друк. арк. 6,74. Облік. вид. арк. 5,28. Наклад 100 пр. Зам. 1042.

Видавець і виготовлювач Київський національний університет технологій та дизайну.
вул. Немировича-Данченка, 2, м. Київ, 01601, Україна.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 993 від 24.07.2002 р.

BULLETIN OF THE KYIV NATIONAL UNIVERSITY OF TECHNOLOGIES AND DESIGN

Computer Typesetting & Modeling

Kryvonos O. O.

Technical Editor

Ganushchak-Yefimenko L. M.

Responsible for printing

Konovalenko Y. V.

Printing proof 25.06.2019. Format 60×84 1/8.
Conditional sheet 6.74. Calculated sheet 5.28. Circulation 100 copies. Order N 1042.

KNUTD Instant Printing Department.
Nemirovich-Danchenko Street, 2, Kyiv, 01601, Ukraine.

Certificate ДК № 993, 24.07.2002.

СЕРТИФІКАЦІЙНИЙ ЦЕНТР
«СТАНДАРТ»

СЕРТИФІКАТ

відповідності системи управління якістю

Цим сертифікатом посвідчується,
що система управління якістю стосовно:
організації та здійснення освітньої діяльності
та надання освітніх послуг

що здійснює
Київський національний університет технологій та дизайну (КНУТД)

Юридична адреса: Україна, 01011, м. Київ, вул. Немировича-Данченка, буд. 2
Фактична адреса: Україна, 01011, м. Київ, вул. Немировича-Данченка, буд. 2
Код ЄДРПОУ 02070890

згідно з чинними нормативними документами,
відповідає вимогам стандарту

ДСТУ ISO 9001:2015

«Системи управління якістю. Вимоги.»
(IDT, ISO 9001:2015)

Перевірка відповідності сертифікованої системи управління якістю вимогам зазначеного стандарту здійснюється шляхом періодичних наглядових аудитів

Сертифікат виданий Органом сертифікації
ТОВ «Сертифікаційний центр «СТАНДАРТ»,
Україна, 03680, м. Київ, вул. Желябова, 2, офіс 206,
тел.: (044) 456-24-16

80045
ISO/IEC 17021

Сертифікат виданий
"07" липня 2017 р.
№0049-QM17
дійсний до
"06" липня 2020 р.

Директор ТОВ «СЦ «СТАНДАРТ»

Зюні
/З.Д. Гуліна/

CERTIFICATE

QMSCERT®

QMSCERT, an accredited provider of third-party system certification organization for ISO 9001 quality management systems and acting in accordance with the requirements of ISO 17021 for registrars attests that:

KYIV NATIONAL UNIVERSITY OF TECHNOLOGIES AND DESIGN

2, NEMIROVICH-DANCHENKO STREET,
KYIV 01011 UKRAINE

with a scope of:

*Organization & Implementation of Educational Activities
& Provision of Educational Services*

has established a quality management system that is in conformance with the
International Standard

ISO 9001:2015

April 9th, 2021

Certification Period Ending

April 10th, 2018

Initial Certification Date

April 10th, 2018

Certification Date

IAF/EA Subsector: 37

For the QMSCERT Board

This certification is subject to Annual Surveillance Audits. The certification is valid (for three years) only if it is followed by the annual surveillance audits approval.

For information concerning the validity of the certificate, you can visit the site www.qmscert.com

Inspection - Certification

QMSCERT® N. 100418-10